

§ 1 Avsägelser

Talmannen meddelade att *Jakob Olofsgård* (L) av sagt sig uppdragen som ledamot i civilutskottet och som suppleant i trafikutskottet, i miljö- och jordbruksutskottet och i näringsutskottet.

Kammaren biföll dessa avsägelser.

§ 2 Anmälan om kompletteringsval

Talmannen meddelade
att Miljöpartiets partigrupp anmält *Amanda Palmstierna* som suppleant i justitieutskottet och i EU-nämnden under *Märta Stenevis* ledighet samt
att Liberalernas partigrupp anmält *Gulan Avci* som ledamot i civilutskottet, *Camilla Mårtensen* som suppleant i miljö- och jordbruksutskottet och *Cecilia Rönn* som suppleant i näringsutskottet.

Talmannen förklarade valda till

ledamot i civilutskottet
Gulan Avci (L)

suppleant i miljö- och jordbruksutskottet
Camilla Mårtensen (L)

suppleant i näringsutskottet
Cecilia Rönn (L)

Talmannen förklarade vald *under tiden den 22 april–31 maj* till

suppleant i justitieutskottet
Amanda Palmstierna (MP)

suppleant i EU-nämnden
Amanda Palmstierna (MP)

§ 3 Meddelande om frågestund

Talmannen meddelade att frågestund skulle äga rum *torsdagen den 25 april kl. 14.00*.

§ 4 Meddelande om återrapportering från Europeiska rådets möte den 17–18 april

Talmannen meddelade att *fredagen den 26 april kl. 11.00* skulle återrapportering från Europeiska rådets möte den 17–18 april äga rum.

§ 5 Anmälan om fördröjt svar på interpellation

Följande skrivelse hade kommit in:

Interpellation 2023/24:704

Till riksdagen

Interpellation 2023/24:704 Anslutning till stamnätet
av Johnny Svedin (SD)

Interpellationen kommer att besvaras tisdagen den 14 maj 2024.

Skälet till dröjsmålet är tidigare inbokade arrangemang.

Stockholm den 18 april 2024

Klimat- och näringslivsdepartementet

Ebba Busch (KD)

Enligt uppdrag

Maria Åhrling

Expeditionschef

§ 6 Ärenden för hänvisning till utskott

Följande dokument hänvisades till utskott:

Skrivelse

2023/24:135 till trafikutskottet

Motion

2023/24:2867 till civilutskottet

Kriminalvårdsfrågor

§ 7 Kriminalvårdsfrågor

Justitieutskottets betänkande 2023/24:JuU17

Kriminalvårdsfrågor

föredrogs.

Anf. 1 MATS ARKHEM (SD):

Herr talman! Svenska folket kräver, med rätta, ett tryggare Sverige.

I dag ska vi debattera kriminalvårdsfrågor, och Kriminalvården är en verksamhet som har många så kallade utmaningar. Våra häkten och an-

stalter har en kraftig överbeläggning. Vi har en kriminalvård som är i stabsläge på grund av denna överbeläggning. I snitt ligger överbeläggningen på 110 procent i häkten och 120 procent på anstalter. Detta är negativt både för de intagna, eller klienterna, som Kriminalvården vill kalla dem, och framför allt för personalen, kriminalvårdarna och deras arbetsmiljö.

Det finns en tydlig majoritet, såväl bland befolkningen i stort som här i kammaren, för att det måste till längre och fler straff för att komma till rätta med den mycket allvarliga, grova kriminaliteten. Om man därtill lägger att vi får fler poliser som dessutom klarar upp fler brott förstår man att överbeläggningen inte kommer att lösa sig av sig själv. Tvärtom behöver vi enligt Kriminalvårdens egna prognoser gå från dagens cirka 9 000 häktes- och anstaltsplatser till 27 000 under de kommande tio åren – en tredubbling, alltså.

Naturligtvis behövs brottsförebyggande arbete riktat mot barn och unga för att ge dem en meningsfull tillvaro, en gemenskap och en vilja att vara en del av samhället snarare än att vara i krig mot det – för att försöka förhindra att de dras in i gängkriminalitetens destruktiva värld. Ingenting är naturligtvis så bra att det inte kan göras ännu bättre, men jag törs påstå att en hel del av detta brottsförebyggande arbete redan görs. I jämförelse med andra länder är det inte där vi särskiljer oss på ett negativt sätt.

Det handlar snarare om samhällets polarisering, segregation, ett vi mot dom och en brist på framtidsstro. Allt detta är orsakat av tidigare regeringars politik, som saknar motstycke, och av vänsterideologin att se till förövarens snarare än brottsoffrens väl och ve. Det är detta scenario som är orsaken till att det är som det är.

Fler kommer att lagföras, och fler kommer att sitta bakom lås och bom, under längre tid. Just nu pågår ett femtiotal byggprojekt som ska resultera i nya häkten och anstalter. Dessa ska naturligtvis personalförsörjas, så bemanningen bedöms behöva öka med 15 000 anställda. Det är närmare en dubbling jämfört med i dag. Frivården och Kriminalvårdens transportenhet behöver också byggas ut kraftigt. Sammanlagt kommer detta att kosta mycket pengar. Vi skjuter därför till 1,4 miljarder kronor i år så att Kriminalvårdens anslag blir 16,1 miljarder.

Vi ger också Kriminalvården i uppdrag att se över dygnskostnaden för de intagna. I fjol var den cirka 3 500 kronor per intagen och dygn i häkten och 3 800 kronor på anstalter, i snitt. Det är högre än i många andra europeiska länder.

Cirka en tredjedel av dem som sitter på våra anstalter är utländska medborgare. Därför tittar vi på möjligheterna att hyra anstaltsplatser utomlands. Det är svårt att se logiken i att exempelvis en brottsling som efter avtjänat straff ska utvisas prompt ska sitta i ett svenskt, kostsamt fängelse, om det går att hitta mer kostnadseffektiva lösningar utomlands.

Herr talman! Kriminalvården äskade mer än de 1,4 miljarder kronor extra som vi skjuter till i år; det är sant. Problemet är att det på grund av tidigare regeringars politik finns många hål att fylla igen. Det saknas resurser inom i stort sett alla verksamheter: vården, skolan, försvaret, tullen, infrastruktur, för att bara nämna några. Lägg därtill en orolig omvärld. Vi har en ansträngd ekonomi. Men vi gör ändå bedömningen att anslaget kommer att räcka för att hantera situationen under innevarande år. Redan nästa år kommer Kriminalvården att tilldelas ett anslag på 19,6 miljarder,

att jämföra med årets 16,1 miljarder. År 2026 tilldelas ett anslag på 22,6 miljarder.

Samtidigt som vi skjuter till medel har Kriminalvården som sagt fått i uppdrag att föreslå minskningar av dygnskostnaderna, vilket på sikt förhoppningsvis kommer att leda fram till en billigare verksamhet.

Ekonomin är fortfarande ansträngd, och vi tvingas hela tiden göra prioriteringar. Vi har i denna budget valt att prioritera välfärden genom ett tillskott på 6 miljarder kronor. Vi har också valt att prioritera Kriminalvården genom denna satsning.

Tillsammans med regeringen genomför vi vårt paradigmskifte på det rättspolitiska området. Sakta men säkert gör vi det allt svårare att vara kriminell i Sverige, genom fler poliser, säkerhetszoner, trygghetskameror, hemliga preventiva åtgärder, slopad ungdomsrabatt för dem över 18 år och så vidare.

Anf. 2 SANNA BACKESKOG (S):

Herr talman! Svensk kriminalvård har länge varit ett föredöme för andra länder tack vare förmågan att arbeta utifrån två viktiga principer: att verkställa straff – att brottsoffer ska få upprättelse – och att tiden på anstalt används för att förhindra återfall i brott, visionen Bättre ut. Här har Kriminalvården lyckats bättre än många andra länder, med låga återfallsgrader.

Men till följd av en rad straffskärpningar och en utbyggd polis med bättre verktyg och högre uppklaringsgrader, vilket såklart är positivt, har Kriminalvården som vi vet under flera år haft platsbrist. Läget är nu så allvarligt att man har gått upp i stabsläge.

Man har tidigare fattat beslut om att alla bostadsrum som kan dubbelbeläggas ska dubbelbeläggas. Två tredjedelar av besöksrummen på anstalter i de två högsta säkerhetsklasserna görs om till bostadsrum för intagna.

På flera anstalter beskrivs nu stora utmaningar med att bedriva det återfallsförebyggande arbetet och hur klienterna inte alltid kan erbjudas meningsfull sysselsättning i tillräcklig utsträckning därför att allt fler trängs på allt mindre ytor.

Det är kö till både häkte och anstalt, och många häktade blir kvar i polisarrester. Det blir allt svårare att rekrytera personal, och alla prognoser visar att platsbristen kommer att förvärras.

Herr talman! Kriminalvården har varit en av våra bäst fungerande myndigheter. Den har haft ett högt förtroende hos allmänheten och har jobbat systematiskt med säkerhet, arbetsmiljö, sysselsättning och evidensbaserade behandlingsprogram. Jag menar med andra ord att vi verkligen har en myndighet att vara stolta över och att slåss för, med målet att klienterna ska komma bättre ut.

Läget nu är väldigt oroväckande. Situationen för medarbetare på många anstalter är oacceptabel. Man hinner och kan inte rekrytera och utbilda så många som behövs, och ett stort ansvar läggs på de medarbetare som är mer erfarna. Såväl Seko som ST och Akavia larmar om allt fler hot och otillåten påverkan mot medarbetare.

Kriminalvården riskerar att förändras till att bara handla om förvaring – ett straffverk och en plats där destruktiva machonormer, antidemokratiska åsikter och radikaliseringskanal spridas. Om Kriminalvården inte kan arbeta med att stoppa kriminella från att återfalla i brott, herr talman, kommer vi heller inte att lyckas knäcka gängen och stoppa våldet.

Herr talman! Jag menar att det är omöjligt och också oansvarigt att diskutera Kriminalvårdens förutsättningar för framtiden utan att i samma andetag diskutera det brottsförebyggande arbetet och arbetet för att hindra att unga insocialiseras eller gromas in i en kriminell livsstil.

Alla påverkas vi av våldet som plågar våra samhällen, skadar människor och släcker liv i en brutal och fruktansvärd våldsspiral. Våldet måste få ett slut. Det kommer att ta tid och kräva stora och dyra insatser. För detta krävs politisk beslutsamhet och ett långsiktigt arbete som sträcker sig över flera mandatperioder, men det behövs också insatser här och nu.

Under den tidigare regeringen har över 80 straff skärpts eller tillkommit. Polisen har fått ökade resurser, två nya polisutbildningar, bättre verktyg och fler kollegor. Helt uppenbart har det inte räckt. Helt uppenbart behövs något annat – också.

Vi som är i denna kammare i dag vet att för varje gängkriminell som plockas in står det tre unga på kö för att efterträda honom. Jag menar, herr talman, att vi måste göra upp med decennier av försummelse av vår välfärd och våra eftersatta bostadsområden.

De senaste 20 åren har riksdagen bestått av en borgerlig majoritet, och när Socialdemokraterna i regeringsställning har försökt gå fram med förslag för en stärkt välfärd genom en rättvisare skattepolitik har hoten om misstroendeförklaring kommit som brev på posten. Vi kommer aldrig att kunna vända utvecklingen utan att använda välfärden som medel. Vi måste bli mycket bättre på att förebygga våldet och brotten.

Den fruktansvärda våldsvågen och gängkriminaliteten är en nationell, och förvisso också internationell, angelägenhet. Vi vet att våldsverkarna inte agerar isolerat i sin stadsdel eller i sin kommun. De insatser som kommunerna och regionerna gör i dag gör därför stor skillnad för hela samhället. Men i dag, herr talman, utsätts hela den regionala och kommunala välfärdssektorn för ett stålbad. Medarbetare går på knäna, och kommun- och regionpolitiker runt om i hela landet, oavsett partifärg, tvingas dra ned på lärarassistenter, sjuksköterskor, fältassistenter och föräldraprogram. Det är ohållbart.

Herr talman! Jag vill också säga något om några av våra reservationer i betänkandet.

I dag utnyttjas barn hänsynslöst av kriminella gäng, och vi står i en situation där barn begår grova våldsbrott. Vi anser att dagens avhopparverksamhet måste anpassas efter denna situation. Ofta krävs mycket omfattande insatser, och det ställs särskilda krav när det gäller barn. Därför måste samverkan mellan alla inblandade aktörer fungera bra.

Herr talman! Att bygga ut Kriminalvården utifrån Tidöavtalets förslag tar tid, och därför anser vi att regeringen måste ge de långsiktiga förutsättningar som krävs. Kriminalvården har i flera rapporter beskrivit det framtida behovet av platser och vad det kommer att innebära för verksamheten. Vi anser att regeringen snarast måste ta fram en ordentlig plan för hur Kriminalvården ska klara av de kommande förändringarna.

Kriminalvården bedriver ett framgångsrikt återfallsförebyggande arbete, och det är viktigt att detta arbete kan fortsätta. Kriminalvårdens mål måste fortsatt vara att människor inte ska begå nya brott efter avtjänat straff. En avgörande framgångsfaktor för detta är engagerad och välutbildad personal, och en annan framgångsfaktor är att programarbetet på anstalterna vilar på vetenskaplig grund.

Herr talman! Jag står naturligtvis bakom alla våra reservationer, men jag yrkar bifall endast till reservation nummer 13 om en plan för Kriminalvården.

Avslutningsvis, herr talman, sms:ade min mamma för några veckor sedan ett gäng foton på mig som barn. Flera av bilderna visade mig ihop med min fantastiska mormor, och när jag tittade på dem slogs jag av mormors varma leende och blick när hon tittade på mig. Jag tänker särskilt på ett foto där vi äter bullar och skålar i saft.

Jag är helt övertygad om att mormors och mammas ovillkorliga kärlek och tro på mig, ihop med tydliga ramar – mest från mamma, inte så mycket från mormor – och positiva förväntningar med guidning in i vuxenlivet har varit min viktigaste skyddsfaktor mot psykisk och fysisk ohälsa och för att jag ska kunna forma ett tryggt och vettigt vuxenliv.

Faktum är dock, herr talman, att alla barn och unga inte har en mormor Gertrud i sitt liv. När Carina Ohlsson pratar om sin utredning *För barn och unga i samhällsvård* beskriver hon många samtal med många barn och unga som säger att det i deras liv aldrig har funnits en enda vuxen som tyckt om dem.

Många av de barn och unga som väljer eller gromas in i en gängkriminell livsstil har samma upplevelser av att stå ensamma. Då är det ju för sent. Då har vi som samhälle ett ansvar att reagera därför att brottsliga handlingar behöver få konsekvenser, därför att brottsoffer har rätt till upprättelse och därför att vi måste skydda samhället från fler brott.

Men visst, herr talman, hade det varit bättre, i precis alla hänseenden, om de människor som vi pratar om i betänkandet i unga år hade haft en trygg vuxen att äta bullar och skåla i saft med.

(Applåder)

Anf. 3 MIKAEL DAMSGAARD (M):

Herr talman! Regeringen har nu inlett den största offensiven mot brottsligheten i det moderna Sveriges historia. Det handlar om skärpningar av enskilda straff men också om en fullständig översyn av hela strafflagstiftningen. För att lyckas behöver det förebyggande arbetet förstärkas, men vi behöver också komma åt den kriminella ekonomin. Regeringens arbete mot den grova organiserade brottsligheten står således på tre ben.

Vi flyttar fokus från gärningsmannen till brottsoffret. Straffen ska spegla brottens allvar. Regeringen avser att införa dubbla straff för brott som utförs i gängkriminella miljöer. Dagens form av mängdrabatt ska avskaffas och reglerna om villkorlig frigivning skärpas.

Fängelsestraffet syftar till att ge brottsoffret upprättelse och ge förövaren möjlighet att efter straffet återinträda i det öppna samhället som en laglydig invånare. Men fängelsestraffet syftar också, inte minst, till att skydda samhället från gärningsmannen. För att klara allt detta behöver kriminalvården byggas ut kraftigt.

Som ansvarig för kriminalvårdsfrågorna i Moderaterna i justitieutskottet är det en viktig del att besöka Kriminalvårdens verksamheter. Jag är imponerad av mycket av den verksamhet som bedrivs och inte minst av det engagemang och den professionalism jag möter bland Kriminalvårdens anställda.

I budgetpropositionen för 2024 planerar regeringen att öka Kriminalvårdens budget med 8 miljarder kronor från 2023 till 2026. I budgeten för

2024 var 800 miljoner av budgetökningen just satsningar på personalen för att öka Kriminalvårdens attraktivitet, vilket har resulterat i särskilda lönesatsningar inom Kriminalvården under innevarande år.

Budgetsatsningarna motsvarar en ökning av budgeten med 60 procent på tre år. Men eftersom antalet häktade och dömda har ökat snabbare än förväntat får Kriminalvården även en resursförstärkning med 1,4 miljarder kronor under innevarande år för att påskynda arbetet med att öka antalet platser på anstalter och häkten.

På regeringens uppdrag har Kriminalvården redovisat vilken kapacitet som behövs i anstalt, häkte och frivård för att Tidöavtalets föreslagna reformer ska kunna genomföras. Kriminalvårdens huvudscenario är att det 2033 kommer att vara 27 000 intagna på häkten och anstalt, jämfört med 9 000 i dag. Bedömningarna är dock behäftade med stor osäkerhet eftersom de kan variera beroende på utfallet av det utrednings- och lagstiftningsarbete som nu pågår samt domstolarnas framtida tillämpning av en ny lagstiftning. Den stora straffrättsutredning som är grundläggande i detta ska lämna sitt betänkande nästa sommar.

För att ha det självklara sagt: Antalet intagna är också till sin natur beroende av brottslighetens utveckling. Regeringens offensiv mot kriminaliteten handlar i grunden om att Sverige ska bli ett tryggare och säkrare land. Även om det i dag är svårt att bedöma det exakta antalet intagna på häkten och anstalter om tio år är det uppenbart att en kraftfull utbyggnad av kriminalvården kommer att krävas.

Var och en inser lätt magnituden i den här utmaningen. Det handlar naturligtvis om den fysiska utbyggnaden i sig men också om kriminalvårdens kompetensförsörjning. Men att det är svårt förändrar inte det faktum att det är nödvändigt. Sverige behöver ett paradigmskifte inom rättspolitik, och det kommer att kräva fler platser i häkten och anstalter.

Vi behandlar i dag ett motionsbetänkande där motionsyrkanden om kriminalvården från den allmänna motionstiden behandlas. I många av motionerna framförs kloka synpunkter som det går att känna sympati för. Utskottets majoritet föreslår emellertid att samtliga motioner avslås, i de flesta fall därför att det redan finns tillkännagivanden från tidigare riksdagsår, därför att det pågår ett arbete i Regeringskansliet eller därför att uppdrag är givna till myndigheter eller utredningar.

Jag vill i mitt anförande särskilt kommentera två av reservationerna.

I reservation 2 av Socialdemokraterna, Centerpartiet och Miljöpartiet föreslås en stärkt myndighetssamverkan i det återfallsförebyggande arbetet. Personer som upprepade gånger begår brott står för en väldigt stor del av den totala brottsligheten i Sverige. Ett effektivt återfallsförebyggande arbete kan därför ge stora vinster såväl för den enskilda individen som för samhället. En av kriminalvårdens grundläggande uppgifter är att verka för att återfall i brott förebyggs, bland annat genom att samverka med andra aktörer i samhället.

Samtidigt får vi inte vara blåögda. Det stora antalet intagna med kopplingar till kriminella nätverk skapar också nya, betydligt svårare förutsättningar för det återfallsförebyggande arbetet på våra anstalter. Jag kan verkligen understryka behovet av en stärkt myndighetssamverkan. Det var bland annat mot den bakgrunden som regeringen för ett år sedan omarbetade direktiven till den parlamentariska Trygghetsberedningen och riktade in utredningen mot det återfallsförebyggande arbetet.

Trygghetsberedningens uppdrag är att kartlägga vilka kompetenser som i dag är involverade i det återfallsförebyggande arbetet, att analysera hur inblandade aktörer på ett bättre och effektivare sätt gemensamt kan bidra till att minska återfall i brott och att lämna förslag på hur det återfallsförebyggande arbetet kan utvecklas. Utredningen ska överlämnas till regeringen den 30 augusti.

Regeringen har således redan uppmärksammat de brister som finns vad gäller samverkan mellan olika aktörer i det återfallsförebyggande arbetet, och jag ser mycket fram emot att ta del av resultatet av Trygghetsberedningens arbete. Men det går inte heller att bortse från det slapphänta sätt som vi i Sverige har hanterat personer som gång på gång återfaller i brott på. En viktig del i den pågående straffrättsutredningen är därför att återfall i brott mer än i dag ska verka skärpande i straffmätningen. I klartext: Den som återfaller i brott kommer att få mer kännbara påföljder.

I reservation 13 vill Socialdemokraterna att regeringen ska ta fram en plan för utbyggnaden av kriminalvården. Det är ett förslag som är typiskt för ett socialdemokratiskt parti i brist på egna skarpa politiska förslag. Till att börja med är det värt att påpeka att den platsbrist som råder i kriminalvården i dag inte är en effekt av den moderatledda regeringens politik utan en effekt av att utbyggnaden inte på allvar påbörjades under de åtta år som Sverige hade en socialdemokratisk justitieminister.

Av Socialdemokraternas reservation kan det framstå som om det saknas planer för utbyggnaden. I grunden sker Kriminalvårdens planering i ett samspel mellan myndigheten och regeringen. Kriminalvården tar årligen fram en platskapacitetsrapport som ligger till grund för myndighetens budgetunderlag till regeringen. Regeringen har också särskilt gett Kriminalvården i uppdrag att ta effekten av de reformer som aviserats i Tidöavtalet i beaktande.

Regeringen tog i Kriminalvårdens budget höjd för en massiv utbyggnad, och med utgångspunkt i det planerar myndigheten sin kapacitet. Vilka och var nya anstalter och häkten ska byggas, var det är möjligt att förtäta och många andra tillhörande frågor menar vi lämpar sig bäst för Kriminalvården att själv besluta om.

Jag vill hävda att utmaningen med en utbyggnad av kriminalvården inte främst ligger i brist på planer utan i att få tillräckligt mycket verkstad för att hålla jämna steg med de brottsbekämpande myndigheterna när de lyckas lagföra fler.

Herr talman! Sammantaget är reformtempot mycket högt på Justitiedepartementet, och så kommer det att vara under återstoden av mandatperioden. Effekterna på Kriminalvårdens verksamhet kommer att komma successivt vartefter olika reformer sjösätts och får genomslag. Kriminalvården och dess medarbetare kommer att ha en krävande tid framför sig, men det är en effekt av en nödvändig omläggning av rättspolitik, herr talman.

(Applåder)

Anf. 4 GUDRUN NORDBORG (V):

Herr talman! Jag börjar med att markera att Vänsterpartiet självklart står bakom samtliga sina reservationer i det här ärendet om kriminalvården. Jag yrkar dock bifall enbart till reservation 15, som handlar om en bred översyn av Kriminalvårdens organisation och verksamhet.

Kriminalvården är i kris. Det är uppenbart för väldigt många. Men det är en av flera allvarliga kriser i vårt samhälle, och de hänger ihop. Vi har en kris i välfärden, där hälso- och sjukvården och kommunerna är underfinansierade, vilket skapar ett svek mot dem i vårt land som har störst behov av insatser, stöd och en kontinuerlig verksamhet.

Jag vill också påstå att vi har en kris i politiken, med löftesbrott, fiffel och vänskapskorruption också bland ledande politiker. Är det någon som tror att de här sakerna inte hör ihop – att de inte skapar misstro och växande klassklyftor som blir grogrund för en allt grövre kriminalitet?

Vi har kris i kriminalvården. Straffskärpningar och nya kriminaliseringar har bidragit till det. Många tror att det här är lösningen på hur vi ska förebygga kriminalitet. Men den viktiga förebyggande verksamheten sker inte inom kriminalvården utan i samhället i övrigt. Viktiga saker kan dock också göras inom kriminalvården.

Något som är ett faktum nu är väldigt skarpa överbeläggningar som skapar en serie av ytterligare problem. Dubbelbeläggningarna planerar man fortsatt för, också i nybyggnationer. Stress, hot och våld drabbar både de intagna och personalen.

Allt fler av de anställda tar konsekvenserna av detta och slutar, medan antalet intagna ökar kraftigt. Det blir en obalans på många sätt. Andelen kriminalvårdare som lämnar sitt arbete har ökat till 20 procent, enligt Kriminalvårdens årsredovisning. Det är var femte anställd. Det dagliga uppdraget att agera får alltså försämrade förutsättningar. Det räcker då inte att kunna nyrekrytera, men även det är svårt. Flera av de nyanställda slutar också efter kort tid då de inte ser något stöd för hur de ska driva verksamheten och utöva sin profession på ett rimligt sätt. Obalansen gör att andelen erfarna medarbetare som kan vara en styrka och ryggrad i verksamheten minskar.

För personalen är det dessutom så att klientnära ensamarbete är vanligt. Alla förstår att det därmed finns risker för ökning av hot och våld och att det kan få allvarliga konsekvenser. Många pekar på att vi väntar på en katastrof. Det är också så att utmaningarna i arbetet ökar när intagna på grund av platsbristen placeras i lägre säkerhetsklass än vad som normalt skulle ha varit fallet.

Detta var något om de anställdas situation och utmaningar.

För de intagna finns naturligtvis också en stor risk för ökning av konflikter och våld. Verksamheten haltar. Åtminstone vi vänsterpartister tänker oss att kriminalvården ska ha fokus på vård och rehabilitering och öka styrkorna, så att man inte återgår till ett liv i kriminalitet efter frigivningen. Men hur är det med verksamheterna? Jo, utbildning på anstalterna omfattar bara cirka 10 procent av tiden för de intagna.

På ett expertmöte i Trygghetsberedningen, som nämnts, framkom från Arbetsförmedlingen att kriminalvården enbart har 650 platser för enklare yrkesutbildningar som kräver fysisk närvaro – man kanske utbildar sig inom trä, till kock eller liknande. Här har man försökt prioritera yrken som efterfrågas i samhället och skulle kunna vara en brygga ut. Men det är så komplicerade system att man inte ens lyckas fylla dessa platser. Folk flyttar och så vidare. Även platsbristen är en orsak. Det är inte alltid man ens har lokaler för vare sig utbildningar eller mer behandlingsinriktade verksamheter.

Det är också så att den sociala utsattheten och bristen på kontakter med anhöriga slår tillbaka på de intagna. Besöksrummen byggs om till bostadsrum, och besöken blir färre.

De fackliga pekar dessutom på att det råder en obalans – man satsar på tjänster på huvudkontoret i stället för på anstalterna. Det är för mycket administration, och man jobbar mot en tystnadskultur.

Det finns dock förslag som syftar till att utveckla kriminalvården på ett rimligt sätt även under de nuvarande utmaningarna. Vänsterpartiet pekar på att man kan öka möjligheten till villkorlig frigivning samtidigt som man skärper kontrollen och stödåtgärderna för dem som kanske får lämna fängelset något i förtid, under förutsättning att man kan ordna det på ett rimligt och tryggt sätt, så att en fotboja kan upplevas som säker nog.

Man skulle också kunna ersätta fängelsestraff vid kortare strafftider. Då pratar vi inte om de gängkriminella utan om dem som har en kort fängelsedom, kanske på sex månader eller mindre. De skulle kunna avtjäna straffet med fotboja ute i samhället om de i övrigt har rimliga förhållanden och återfallsrisken inte är så stor.

Vi i Vänsterpartiet har besökt verksamheter som kallas halvvägshus. Där kan man under en villkorlig frigivning få vistas under trygga förhållanden. De drivs ofta av ideella organisationer. Man har bostad, och det är ordnat så att man har någon form av sysselsättning. Man får lämna halvvägshuset och sedan komma tillbaka under trygga förhållanden, och man har fortsatt möjligheter till insatser i viktig samverkan med flera av samhällets organisationer.

Jag vill avsluta med att markera att jag är djupt orolig för vad som sker inom kriminalvården. I dag handlar det framför allt om förvaring, inte om vård och behandling. De viktigaste förebyggande insatserna sker absolut inom de övriga samhällssektorerna. Vi måste satsa på en bred och trygg välfärd för alla.

Anf. 5 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag till beslut och avslag på alla motionsyrkanden inom området kriminalvård.

Vi i Sverige står fortfarande inför allvarliga problem, då den organiserade brottslighetens verksamhet ännu visar sig på många olika sätt i vårt samhälle. Det är oroväckande att den grova brottsligheten genom olika våldsdåd ofta utförs av yngre förövare.

De kriminella nätverken har ett mycket stort våldskapital. Detta våld utförs på olika platser och i olika sammanhang i vårt samhälle, ofta med likgiltighet inför vem som drabbas. Det medför stora risker för att oskyldiga drabbas.

Samtidigt pågår en omfattande kriminell ekonomi. Uppskattningsvis finns att det kan gälla 100–150 miljarder per år. Det rör sig om narkotikaförsäljning, bedrägerier mot äldre och annan allvarlig brottslighet, men brottsligheten kan också gälla infiltration och påverkan i både privat och offentlig verksamhet.

Det är därför en fortsatt prioriterad uppgift för oss i riksdagen och för regeringen att återupprätta tryggheten i Sverige.

För att möta denna utveckling behöver brottsbekämpningen utvecklas. Naturligtvis behöver också brottsuppkläringen förbättras. Men det handlar även om att skärpa straffen, så att dessa på ett bättre sätt återspeglar brottens allvar. Det handlar om att se över dagens regler för mängdrabatt och villkorlig frigivning. Dessa förändringar kommer att leda till att fler lagförs för sina brott och också döms till fängelse med i många fall en längre strafftid.

Kriminalvården kommer därmed att få en utökad uppgift, och ett större behov av fängelseplatser behöver tillgodoses. Det är därför centralt att ge kriminalvården rätt förutsättningar att klara sitt viktiga uppdrag.

Herr talman! Det är en realitet att utbyggnaden av kriminalvården inleddes alldeles för sent. Vi måste nu klara av att göra två saker samtidigt, både trycka tillbaka de kriminella och bygga ut kriminalvården kraftigt. Platsbristen är ett stort problem för rättssystemet. Situationen är i dag hårt ansträngd med stor överbeläggning, och det finns exempel på att brottslingar begår nya brott i väntan på fängelseplats eller när de har slussats ut i förtid. Det bidrar till ökad brottslighet och risk för återfall och sänder också en signal att rättssamhället inte fungerar som det ska.

Den stora bristen på platser försvårar också det viktiga återfallsförebyggande rehabiliteringsarbetet. Viktiga program som tolvstegsprogrammet och klostret på Kumla, som båda visat goda resultat, har lagts ned, enligt vissa uppgifter relaterat till platsbristen.

Regeringen gör stora satsningar, men det kommer att ta tid att bygga i kapp den brist på fängelseplatser som den tidigare regeringen under åtta år inte prioriterade. Men med en politik som är offensiv och uthållig går det att vända utvecklingen.

Herr talman! Hittills har åtskilliga konkreta åtgärder genomförts. Höstens budgetproposition visar att Kriminalvårdens anslag kommer att öka med över 60 procent de kommande åren. Sedan regeringsskiftet har det fattats beslut om över 1 700 nya platser, och runt om i landet pågår just nu ett femtiotal byggprojekt som ska bli nya häkten och anstalter.

Regeringen gav tidigt Kriminalvården i uppdrag att beräkna vad reformerna i Tidöavtalet kommer att innebära, och utifrån den beräkningen fick myndigheten ytterligare ett uppdrag att ta fram en ny utbyggnadsplan som sträcker sig fram till 2033. Kriminalvårdens kapacitetsrapport visar på stora behov inför den kommande tioårsperioden vad gäller både rekrytering och utbyggnad av kapacitet. Att ge kriminalvården förutsättningar att möta dessa behov är en prioriterad politisk uppgift framöver.

Herr talman! Kriminalvården är samtidigt så mycket mer än bara antalet platser i anstalter och häkten. Tiden i kriminalvården måste också för varje individ som placeras där bli en tid då en brottslig bana kan brytas och då den dömden får stöd och motivation att förändras och lämna ett brottsligt livsval.

Tiden då straffet avtjänas ska användas på ett meningsfullt sätt. Om man som intagen är alkohol- eller narkotikaberoende – i dag har cirka 70 procent av de intagna drogrelaterade beroenden – måste dessa beroenden brytas genom målinriktade program, och anstalterna måste naturligtvis hållas drogfria.

För att den intagne ska ha möjlighet att finna en ny väg i livet måste utbildning och arbetsträning erbjudas. Även frigivningen måste förberedas i god tid. För oss kristdemokrater är de resurser som civilsamhället kan

erbjuda i form av insatser och stöd både under och efter en fängelsevistelse också viktiga. Eftersom det är ett faktum att en människa inte lever av bröd allena bör möjligheten till andlig vård och verksamhet också finnas som ett stöd för att bryta ett destruktivt livsval. För att undvika återfall bör den frigivne få hjälp att skaffa bostad, arbete eller annan typ av meningsfull sysselsättning, och det är viktigt att det sociala kontaktnätet stärks.

Satsningar på kriminalvården måste vara mångsidiga och ses som ett sätt och en inriktning för att bryta och minska brottsligheten i framtiden.

Herr talman! Som jag har redogjort för medför den aviserade kriminalvårdspolitiken i Tidöavtalet en kraftig expansion av antalet häktes- och anstaltsplatser. Det leder till ökade kostnader på både kort och lång sikt. I den vårändringsbudget som nyss presenterades föreslår regeringen och Sverigedemokraterna att Kriminalvårdens anslag ökas med 1,38 miljarder redan innevarande år. Det är för att skapa ytterligare möjligheter att möta det akuta behov som finns av fler fängelseplatser.

Herr talman! Även andra åtgärder är under process. För att underlätta nybyggnation har en utredare getts i uppdrag att se över plan- och byggregler i syfte att förenkla byggprocesserna. Men det räcker inte att bara bygga ut kriminalvården här hemma. Platsbristen är så akut att vi även behöver hyra platser utomlands. Kristdemokraterna öppnade redan 2019 för att hyra fängelseplatser utomlands, och regeringen arbetar nu med frågan. En utredare ska fortlopande presentera förslag för olika lösningar med platser i annat land.

Det är också viktigt att utländska medborgare i högre utsträckning avtjänar sitt straff i hemlandet. I dag är cirka 30 procent av de intagna i svenska fängelser medborgare i andra länder. Sverige bör därför prioritera att skriva avtal med andra länder som tillgodoser att deras medborgare avtjänar straffet i hemlandet. Det är nödvändigt för att avlasta kriminalvården både kapacitets- och kostnadsmässigt.

Kriminalvårdens utmaningar har inte uppkommit över en natt, och det kommer ta tid att komma i kapp. Men med en politik som är både offensiv och uthållig är det möjligt att vända utvecklingen och säkerställa kriminalvårdens tillväxt och utveckling.

Herr talman! Dagens debatt visar på behovet av ytterligare aktivitet vad gäller platsbristen på dagens anstalter och på vikten av att kriminalvården fortsätter att fokusera på att bryta en destruktiv livsstil och drogerberoende. Det är en viktig politisk uppgift för oss alla, och regeringen kommer att fortsätta att prioritera dessa frågor.

Som jag sa inledningsvis yrkar jag bifall till utskottets förslag och alltså avslag på alla motionsyrkanden.

Anf. 6 ULRIKA LILJEBERG (C):

Herr talman! När kriminalvården tar över i rättskedjan är det efter en lagakraftvunnen dom. Det brottsförebyggande arbetet har misslyckats, men det lagförande arbetet har lyckats. Polis och åklagare har redovisat för Sveriges domstolar de bevis som finns, vittnen har berättat och brottsoffer har kommit till tals. Nu börjar en ny fas för alla inblandade. Det är dock viktigt med fortsatt fokus på brottsoffer och målsägande. De behöver fortsätta att bemötas med respekt och få den information de önskar och behöver från kriminalvården.

Efter domen påbörjar kriminalvården och samhället sitt återfallsförebyggande arbete med den dömda. Oavsett om det handlar om korta eller långa fängelsestraff ska målet vara att straffet markerar slutet på den dömdes kriminella bana. Men den bild Kriminalvårdens årsredovisning för 2023 ger visar inte på de bästa förutsättningarna för detta: hög beläggningsgrad, flera hot- och våldsincidenter och ökat antal avskildhetsåtgärder. Dessutom blir många kvar i häkte alldeles för länge.

Centerpartiet har på senare år varit med och drivit på för en hård linje mot den grova organiserade brottsligheten. Som en del i detta arbete har det genomförts många straffskärpningar, och fler är på väg. Denna utveckling sätter verkligen kriminalvårdens verksamhet på prov. Överbelagda anstalter är ett problem. Utbyggnaden av anstalter borde ha påbörjats tidigare och drivits på långt kraftfullare än vad som hittills skett.

Det kommer att kräva mycket av nuvarande ledning och medarbetare samt av alla dem som nu ska rekryteras. Därför är det viktigt att expansionen sker med hög integritet och stor noggrannhet för att säkerställa att risken för hot, våld, infiltration, korruption och otillåten påverkan inte ökar. Platsbristen får aldrig vara en anledning att göra avkall på medarbetares och intagnas säkerhet eller på kvaliteten på den vård kriminalvården ska tillhandahålla.

Herr talman! Vi som samhälle behöver göra trösklarna för unga in i kriminalitet höga men trösklarna ut låga. När motivationen finns där måste vi finnas där. Allt annat vore en förlust för samhället, för presumtiva brottsoffer och för den enskilde.

I dag utnyttjas barn hänsynslöst av kriminella gäng, och vi står i en situation där barn begår grova våldsdåd. Det behöver därför finnas nationella avhopparprogram för barn och unga, precis som för vuxna, för barn och unga har specifika behov, rättigheter och skyldigheter som skiljer sig från vuxnas. Det innebär att metoder som tagits fram för vuxna avhoppare inte nödvändigtvis är lika effektiva och applicerbara på minderåriga.

Dessutom saknas det i kommuner, inom myndigheter och i civilsamhället tillräcklig kunskap om unga gängkriminella. Det kan ett nationellt program med beprövade metoder och bättre resurser åtgärda. Regeringen gör en del men behöver vidta ytterligare åtgärder i detta akuta läge.

Avhopparverksamheten är dock underfinansierad och behöver förstärkas och få mer stöd från både polis och andra myndigheter. Det finns statliga medel. Men de tog slut under 2023, och regeringen har inte skjutit till någon större budget för 2024. Centerpartiet vill se en fördubbling av polisens budget för avhopparverksamheten med 75 miljoner kronor och kommer att föreslå det senare i vår vårandringsbudget.

Kriminalvården har en viktig roll i att även förebygga återfall i brott. Det har många sagt, och det är värt att upprepa. Detta arbete behöver syfta till att förstärka de intagnas möjlighet att slussas ut på arbetsmarknaden på ett bättre sätt. Därför har Centerpartiet här i riksdagen motionerat om att samverkan mellan kriminalvården och socialtjänsten behöver förbättras kring insatser i samband med frigivning. Anstalter får inte bli en fortbildning i eller rekrytering till grövre brott och en tid som tar en person längre från ett hederligt liv än tvärtom.

Centerpartiet anser med anledning av situationen inom kriminalvården att möjligheten att i fler fall döma till kombinationspåföljder bör utredas. I dag kan exempelvis skyddstillsyn eller villkorlig dom kombineras med ett fängelsestraff för att ersätta ett fängelsestraff på upp till ett år. Denna möjlighet används i huvudsak för ungdomar men bör kunna breddas och användas även i andra fall.

För att möta upp behovet av fler platser på anstalter och i häkten anser Centerpartiet även att möjligheten att i fler fall använda elektronisk intensivövervakning, fotboja, som alternativ till verkställighet på anstalt bör ses över. Sverige har en relativt lång erfarenhet av fotboja, som infördes 1994, inom kriminalvården. Erfarenheterna är positiva, och utvärderingarna har visat att det fungerar väl. Detta bör kunna användas i fler fall än i dag, inte alls för grov organiserad brottslighet men när det rör mindre allvarlig brottslighet där kortare fängelsestraff döms ut.

Jag vill avslutningsvis bemöta Sverigedemokraternas ledamot Arkhems påstående om behovet av att hyra fängelseplatser utomlands med anledning av att personer ska utvisas till ett annat land efter avtjänat straff. Jag vill här erinra om att den lagstiftningen redan finns och att vi i Centerpartiet och många andra står bakom när det sker i slutskedet av påföljden och till det land som man ska utvisas till. Det är bra och rimligt. Däremot är vi fortsatt kritiska till att generellt låta andra länder verkställa svenska straff efter svenska domar.

Avslutningsvis står jag bakom Centerpartiets samtliga reservationer men yrkar för tids vinning bifall enbart till reservation 10 om avhopparverksamhet för unga personer.

Anf. 7 MARTIN MELIN (L):

Herr talman! Svensk kriminalvård har under många år varit eftersatt. Jag tillhör vanligtvis inte dem som brukar peka på Socialdemokraternas misslyckande under de åtta år man hade regeringsmakten. Det är lätt att göra det, men samtidigt vet vi inte om en borgerlig regering hade gjort jobbet bättre. Det har ju varit misslyckanden även under tidigare borgerliga regeringar på olika områden, så jag tycker att man ska vara lite försiktig med sin kritik. Men det går ändå inte att blunda för att under de senaste tio åren har de som har styrt politiskt inte förstått den utveckling som så många höjde ett varnande finger för, nämligen den ökade kriminaliteten och med det ett ökat antal gripna, häktade och intagna – och med det ett ökat behov av fler häktesplatser och fler fängelser. Man såg det inte komma, och man agerade inte.

Jag vet att när man tar upp misslyckanden med Socialdemokraterna brukar det kontrastas med att de har gjort en massa annat. De har höjt straffen, skärpt lagar och tillfört mer medel hit och dit. Men faktum kvarstår: Det finns för få anstalter och för få platser på arrester, på häkten och i fängelser. Och det går inte att blunda för det, hur mycket man än kniper med ögonen.

Herr talman! Jag måste ändå här få passa på att bara som en liten parentes nämna att Liberalernas nuvarande partiledare, Johan Pehrson, redan 2005 viftade med armarna och flaggade för att det måste börja byggas fler fängelser i Sverige. Men ingen lyssnade på Johan Pehrson 2005. Nu är vi dock där vi är, och låt oss inte fastna i vems fel det är utan bara konstatera att det här har skötts dåligt.

Faktum är att Kriminalvården nu står inför utmaningar, som det brukar heta. Man gör det bästa man kan med de resurser man har och med de lokaler som man förfogar över. Man trollar med knäna och trycker in de intagna där det finns plats. Då blir det trångt, och miljön för de intagna och arbetsmiljön för dem som arbetar blir sämre. På lång sikt är det inte bra för någon. I dag handlar det om att det fattas ungefär 35 platser varje vecka, platser som Kriminalvården måste hitta eller skapa på något sätt.

Det finns dock någonting positivt att säga om situationen också. Det är att vi faktiskt nu har en regering som är på tårna, som ser problemet med trångboddheten och som gör någonting åt det. Antalet anstaltsplatser ska öka från 9 000 till närmare 30 000 på tio år. Det ska byggas fler fängelser och fler häkten. Det kommer att ställa stora krav på Kriminalvården. Inte minst ska man lyckas rekrytera mer personal, bra personal, både till anstalterna och även till frivården, som lätt glöms bort i debatten. Det kommer också att kosta mycket pengar.

Herr talman! Förutom att se till att de intagna håller sig bakom murarna har Kriminalvården även ett viktigt uppdrag att minska risken för att de intagna återfaller i kriminalitet när de väl hamnar utanför murarna. Just arbetet med att förhindra återfall är något som olika regeringar har jobbat med under åren. Det har både utretts och givits nya direktiv och utretts igen. Även i dag finns det en utredning gällande detta, och den nuvarande utredningen, Trygghetsberedningen, har jag faktiskt lite gott hopp om. Jag tror att den kommer att kunna presentera både bra och genomförbara åtgärder.

Någonting som är viktigt för att kunna ha en lyckad utslussning för den intagne och en bra anpassning till livet efter avtjänat straff är dels att det finns meningsfulla sysselsättningar inne på anstalten, inte minst studier, dels att det finns möjlighet till arbete för den intagne när den kommer ut. Viktigt är därför att såväl Arbetsförmedlingen som skolan och socialtjänsten finns med och fångar upp den som muckar från ett straff, även under den så kallade inslussningstiden, alltså tiden före frigivning. Jag blir därför glad när jag hör att samarbetet mellan Kriminalvården och Arbetsförmedlingen hela tiden utvecklas och blir bättre. Men även där finns det numera utmaningar, eftersom allt fler intagna måste flyttas och omplaceras på grund av interna konflikter.

Tillbaka till problemen med överbeläggning och trångboddhet. Det är ju intressant att när det går bra för polis och åklagare, när det grips fler, häktas fler och åtalas fler och när straffen blir längre och mängdrabatterna är ett minne blott blir det trångt i polisarresterna och häktena och fullt på anstalterna. Och det här har gått fort. Regeringens krafttag de senaste åren mot kriminaliteten, inte minst den organiserade brottsligheten, har gett effekt tack vare effektiva verktyg. När det till exempel gäller skjutvapenbrotten har uppkläringen i dag ökat från ungefär 15 procent till 75 procent i Stockholm och till 85 procent i Uppsala. Med sådana resultat fylls häktena.

Men regeringen är, som jag sa förut, på tårna. Man skjuter nu till mer pengar till Kriminalvården. I vårändringsbudgeten häromveckan hörde vi att det handlar om 1,4 miljarder mer bara i år. Men det kommer att behövas mycket mer pengar, och inte bara den här mandatperioden utan förmodligen även de kommande två eller kanske till och med tre mandatperioderna. Jag tror inte att våldsvågen är över, och nu när även polisen får tillskott av

personal kommer knappast antalet gripna att minska. Även Kriminalvården förutspår en rejäl ökning, inte minst av antalet häktade. Prognoserna visar rätt branta kurvor uppåt de närmaste åren.

Avslutningsvis: Varken polisyrket eller jobb inom kriminalvården kommer i framtiden att vara yrken där man riskerar uppsägning på grund av arbetsbrist, utan tvärtom – tyvärr.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 april.)

§ 8 Unga lagöverträdare

Justitieutskottets betänkande 2023/24:JuU19
Unga lagöverträdare
föredrogs.

Anf. 8 RICHARD JOMSHOF (SD):

Herr talman! Den 28 december 2022 valde två 15-åriga pojkar att genomföra två skjutningar i Gubbängen. Första gången sköt de mot en fasad till ett flerfamiljshus med pistol och automatvapen. Flera av skotten gick igenom ett fönster, rakt in i en lägenhet. Senare samma kväll sköt de med ett skarpladdat automatvapen mot en lägenhetsdörr. 24 skott trängde in i lägenheten, som dessutom visade sig vara fel lägenhet.

Förra sommaren blev en 14-åring som hade rymt från ett HVB-hem erbjuden en halv miljon kronor för att döda fyra personer i Jordbro. Han begav sig till Jordbro centrum den 9 juni med taxi. Men när han inte hittade måltavlorna fick han order om att ändå fortsätta. Han såg då två personer som enligt honom såg kriminella ut och fick klartecken att skjuta. Och det gjorde han – han sköt, men han missade.

En månad senare, tidigt på morgonen den 10 juli, sköt 14-åringen och en kumpan ihjäl en 33-årig man. 14-åringen hade tidigare bedömts vara skyldig till dödsskjutningen, men eftersom han är minderårig kunde han inte dömas till någon påföljd. För några dagar sedan slog Södertörns tingsrätt fast att 14-åringen hade för avsikt att döda två av de sex männen i Jordbro, samtidigt som han var totalt likgiltig inför de fyra andra och att också de riskerade att dödas. Trots att han således är skyldig till sex mordförsök kunde han inte dömas till någon påföljd eftersom han är under 15 år.

Förra sommaren hittades två 14-åringar döda på olika platser i Stockholm. Enligt uppgift hade de sålt vidare pistoler tillhörande ”Kurdiska rävens” nätverk. När de inte kunde få tillbaka vapnen mördades de kallblodigt.

I september i fjol hittades en 13-årig pojke död i en skog i Haninge. Enligt uppgifter kunde 13-åringen kopplas till flera kriminella nätverk.

Herr talman! De beskrivna händelserna, som bara är några få exempel av många, är naturligtvis djupt tragiska – på flera olika plan.

För det första tvingas vi nu leva i ett Sverige där minderåriga deltar i gängkriminalitet, skjutningar, mord och rena avrättningar. Vi tvingas leva i ett Sverige där minderåriga skjuter ihjäl men också blir ihjälskjutna.

För det andra spelar det ingen roll vilket brott vi än talar om; en klar majoritet av förövarna har annan bakgrund än svensk. Problemet med den

beskrivna kriminaliteten är till stor del importerat. Det gäller även när vi talar om exempelvis gruppvåldtäkter och förnedringsrån.

Detta är en direkt följd av den naivitet som har präglat svensk politik under alldeles för lång tid. Och då pratar jag inte bara om den totalt misslyckade invandringspolitiken, som jag brukar lyfta eftersom jag tycker att det är viktigt, utan det är uppenbart att man dessutom saknar förståelse för vikten av gemenskap och vikten av gemensamma värderingar. Det spelar roll hur vi ser på varandra och hur vi ser på det omgivande samhället. Det är viktigt att erkänna den kultur, den moral och de värderingar som ligger till grund för vårt samhälle och för just vår gemenskap – i Sverige.

Det handlar också om att man inte förstår att det faktiskt finns grupper av människor, kulturer och till och med religioner som inte är kompatibla med vårt samhällsbygge och de värderingar som det bygger på. Det är detta misslyckande och denna brist på förståelse som ligger till grund för den segregation, den splittring och det utanförskap vi nu ser i Sverige, vilket i sin tur ligger till grund för allt det fruktansvärda våld vi ser omkring oss.

Därför måste vi bekämpa de värderingar som råder i många av de här gängen, grupperna och förorterna. Detta måste vi göra samtidigt som vi utvisar grovt kriminella i betydligt större utsträckning än vi har gjort hittills. Det gäller också de människor som inte vill vara en del av vårt samhälle och som inte vill bidra till vårt gemensamma. Jag vill påstå att det är avgörande för vårt mål att vända utvecklingen. Om vi inte gör detta kommer vi inte att lyckas. Det, om något, är att arbeta förebyggande.

För det tredje måste vi ta tag i den brottslighet som går att koppla till vissa av gängen. Vi ska komma ihåg att det ser ut som det gör trots allt förebyggande arbete som tidigare regeringar har lagt ned på området och trots alla pengar man har pumpat in i förorter, skolor och olika integrationsprojekt. Vi ska naturligtvis fortsätta att arbeta förebyggande; jag har ingen annan uppfattning om det. Men det är tydligt att det behövs något mer, för om man tror att enbart mer av samma sak ska lösa problemen har man inte förstått någonting alls.

Herr talman! I Tidöavtalet pekar vi specifikt på just ungdomsbrottsligheten, och vi har flera förslag på området. Jag vill framför allt här i dag understryka följande: Jag vill påstå att det är viktigt och avgörande att vi sänker straffmyndighetsåldern. Vi ska inte under några som helst omständigheter acceptera en ordning där exempelvis 14-åringar används för beställningsmord just för att de inte är straffmyndiga. Är man gammal nog att mörda en annan människa, till exempel, är man gammal nog att ta sitt straff. Det är tragiskt. Men så ser verkligheten ut, och den måste vi leva i.

För att det ska fungera optimalt krävs att ansvaret för de tyngst kriminella ungdomarna flyttas från kommunerna till Kriminalvården men också att vi inrättar särskilda ungdomsfängelser för kriminella. Parallellt med inrättandet av ungdomsfängelser ska de särskilda ungdomshem som Sis ansvarar för i dag läggas ned, vilket meddelades i början av februari. Det är ett bra beslut, inte minst eftersom Sis-hemmen i alldeles för stor utsträckning har misslyckats med sitt uppdrag. De har präglats av alltifrån sexuella övergrepp och rymningar till grovt våld och gängrekryteringar.

Det behövs någonting mer, och det handlar framför allt om att skilja på de ungdomar som är i behov av särskild hjälp och som inte är grovt kriminella och de ungdomar som är grovt kriminella. Det handlar också om att

skapa en professionell organisation där ungdomar med exempelvis drogproblem och psykisk ohälsa – många gånger är det både och – får hjälp av personal med rätt kompetens.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis kort nämna några av de lagar som trädde i kraft den 1 juli i fjol och som berör just unga lagöverträdare.

Fler drogtestar får nu genomföras på den som under 15 år. Fler utredningar får genomföras när någon under 15 år misstänks för brott. Bevisstämman kan också väckas i fler fall. Detta är viktigt. Även om en minderårig inte kan dömas till något straff är det naturligtvis bra om domstol prövar om den minderåriga är skyldig till ett grovt brott eller inte. Det är dessutom möjligt för en åklagare att genom strafföreläggande besluta om ungdomstjänst. Detta är några av de saker som lades fram den 1 juli i fjol. Det finns många bra förslag man skulle kunna ta upp här i dag, inte minst det kommunala ansvaret för det brottsförebyggande arbetet. Det är mycket som är bra som det redan har beslutats om, och det är mycket på gång som är bra.

Syftet med de nya lagarna och det som kommer inom kort är att samhället tidigt ska gå in och tydligt markera när en minderårig begår ett grovt brott, inte minst för att åtminstone försöka förhindra fortsatt brottslighet.

Sammantaget är ungdomsbrottsligheten ett prioriterat område för Tidöpartierna, och vi kommer att göra allt som står i vår makt för att försöka komma till rätta med problemet. Det kommer inte att bli lätt, men vi måste försöka, för det som nu händer omkring oss är fruktansvärt.

Med det sagt vill jag yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 9 MATTIAS VEPSÄ (S):

Herr talman! Tack för möjligheten att komma till kammaren och debattera viktiga frågor om hur vi ska bekämpa ungdomskriminalitet och bygga ihop vårt samhälle!

Jag kan inte låta bli att ta utgångspunkt i vad föregående talare någonstans sätter fingret på. Vi är många som oroas över den utveckling vi har sett de senaste åren, där allt fler unga begår allt grövre brott.

Vi är oroad över det samhälle som har vuxit fram, inte bara de senaste åren med en borgerlig regering som spär på klassamhället utan också under 20–30 år under vilka vi sett en segregation som saknar motstycke breda ut sig i Sverige, en segregation som gör att några unga växer upp i miljöer där det saknas resurser, både hemma och där samhället har dragit sig tillbaka, där skolorna har privatiserats, där välfärdens institutioner inte längre finns, där arbetsmarknaden är svagare och där samhällets försörjningsstöd är större än i andra delar av vårt samhälle där man har andra förutsättningar.

Vi ser ett samhälle som har dragits isär, herr talman, vilket ligger till grund för den utveckling vi ser i vårt land. Vill vi åstadkomma en förbättring måste vi, tänker jag i alla fall, bygga ihop vårt samhälle och få ett starkare samhälle där alla barn får möjligheter.

Den här debatten började redan i det första anförandet, precis som det varit under många år, handla om straffskärpningar, sänkt straffrättsålder, ungdomsfängelser och hårdare tag mot brottslingar. Jag tror dock att vi också måste orka och förmå oss att tänka på att det är barn det handlar om – barn och unga.

Jag vägrar att ge upp tron på och hoppet om barnen. Jag tror inte att man föds till brottsling. Jag tror inte att det spelar någon roll var man föds

eller av vilka föräldrar. Jag tror att de som hamnar i dessa miljöer behöver ett starkt samhälle som ger alla barn oavsett bakgrund en trygg uppväxt.

Med det sagt ser vi ändå en utveckling i Sverige som vi måste vända. Därför skärpte den socialdemokratiska regeringen under sin tid ett åttiotals straff och byggde ut resurserna för att komma till rätta med den situation vi har. Vi ser också effekterna av det. I en tidigare debatt i dag diskuterade vi kriminalvården, och vi ser att häkten och anstalter blir fulla. Polis och åklagare har hittat nya sätt att arbeta och kunna lagföra fler. Straffskärpingarna ger effekt.

Värt att nämna i samband med detta betänkande är att vi socialdemokrater har valt att sätta fokus exempelvis på att utnyttjande av barn och unga i grov kriminalitet ska vara olagligt. Vi kan tänka oss att göra mer på det området. Vi vänder oss dock emot den ensidighet som råder i Regeringskansliet och SD-regeringen, där det bara handlar om – som vi hörde inledningsvis – sänkt straffrättsålder och fler möjligheter att gripa barn och unga. Det måste handla om att polisen ska ha rätt verktyg, men vi måste också bygga ihop vårt samhälle. Vi måste se till att minimera rekryteringsgrunden för gängen. Vi ska strypa tillförseln till gängen.

Är det någonting i alla fall jag noterar när jag tar del av polisens lägesbilder från i våras är det att det nu enligt polisen finns nästan 5 000 barn och unga i och kring våra gäng, de gäng som satt skräck i bostadsområden runt om i landet. Många av dem är inte de här möjliggörarna utan utförarna, alltså de som springer ärenden åt gängledarna. Låt oss se till att inte fler av dessa barn fortsätter att se detta som ett möjligt sommarjobb. Låt oss bryta rekryteringen.

Därför blir det lite anmärkningsvärt när man står i en talarstol, särskilt i budgettider, och ser vad två budgetar och en vårandringsbudget har inneburit när det gäller att bygga ihop vårt samhälle. Vi etablerade en ny princip i svensk politik som vi hade hoppats skulle få vara gällande när det kommer till att bekämpa brott, nämligen att varje krona till polisen också måste mötas upp med en krona till det brottsförebyggande. Vi lever i en verklighet där vi är ganska långt ifrån det, herr talman.

I vårandringsbudgeten för bara en vecka sedan var det nästan inga resurser för att bryta rekryteringen till gängen. Det var en avsaknad av politik för att svara upp mot vår tids stora frågor och det som detta betänkande handlar om: att se till att vi inte har några unga lagöverträdare. Hur kommer det sig? Om det nu är en så viktig fråga för SD-regeringen att vi ska ha färre unga lagöverträdare, varför ser man inte till att lösa skolproblemen? Varför underfinansieras välfärden, trots att vi nu under två års tid har sett hur välfärdens olika delar går på knäna? Det saknas fritidsledare, det saknas skolpersonal och socialtjänsten har det tuffare. Jag bara undrar varför man har gjort dessa prioriteringar.

Vi ser också att kostnadskrisen har gjort att tio års reallöneökningar har ätits upp för vanligt folk. Vi ser larmrapporter från föreningslivet om att allt färre barn i särskilt utsatta områden har möjlighet att delta i fritidsaktiviteter. Vi ser också att landets kommuner drar ned på fritids- och kulturaktiviteter för barn. Då tänker jag: Om vi nu inte kan stärka upp de positiva gemenskaperna lämnar vi ju barn och unga i särskilt utsatta områden till negativa gemenskaper, och därmed ökar rekryteringsbasen för gängen.

Detta är en inkonsekvens. Det är inte en politik som håller ihop. Det krävs att vi får en samsyn på behovet av att bryta rekryteringen till gängen

och att hålla ett högt tempo när det gäller reformer för att ge samhället möjligheter att lagföra dem som redan finns i gängen och sedan hjälpa dem därifrån.

Vi föreslog för bara en vecka sedan en satsning på 700 miljoner kronor för att göra det möjligt att punktmärka 1 500 av dem som befinner sig i gängmiljöer med fotboja och särskilt vuxenstöd för att se till att de inte begår fler brott. Vi vill också att det byggs positiva uppväxtmiljöer för alla barn och unga och vänder oss emot de tvångströjetankar som finns i Regeringskansliet och hos SD-regeringen. Det skulle kunna ge socialtjänst, skola, polis och fritidsverksamhet större, kraftfullare och bättre möjligheter att bryta rekryteringen till gängen. Vi måste bekämpa de negativa gemenskaperna och bygga positiva gemenskaper.

I vår reservation 4, som jag vill yrka bifall till, tar vi också upp behovet av att kunna gå vidare med att titta på sekretesslagstiftningen för att skola, socialtjänst och polis på ett enklare och bättre sätt ska kunna komma till rätta med delar av det vi har pratat om här i dag. Vi hoppas att vi får se reformer på det området. Vi vet att det pågår ett arbete, men vi tycker att man borde öka reformtakten här.

Avslutningsvis, herr talman: Ska vi lyckas bekämpa rekryteringen och hålla unga borta från gäng och kriminalitet måste vi bygga det starka samhället där alla barn i alla delar av samhället har möjlighet att lyckas. Det ska inte handla om var du är uppväxt eller av vem du är född. Vi måste ha ett starkt samhälle där alla barn oavsett bakgrund kan förverkliga sina drömmar och sina idéer.

(Applåder)

Anf. 10 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik:

Herr talman! Mattias Vepsä pratade mycket om att bygga ihop samhället. Jag kommer som kanske är känt från en stad som heter Malmö, där Socialdemokraterna har styrt och ställt i stort sett oavbrutet i hundra år, och som nu har väldigt stora problem. Nu talar Socialdemokraterna om att man ska bygga ihop samhället, och jag har också sett något om att man ska blanda befolkningen.

När man har provat det här experimentet i Malmö – bussat skolelever och blandat befolkningen, som det så vackert heter – har det visat sig att de som tar över dessa områden ofta är de som redan har problem. De som tidigare levde i en trygg värld får stora problem med otrygghet när man blandar befolkningen på det här sättet.

När Mattias Vepsä pratar om att bygga ihop samhället, handlar det då om att vi ska blanda befolkningen?

Anf. 11 MATTIAS VEPSÄ (S) replik:

Herr talman! Alla som bor i vårt land ska kunna känna närhet och gemenskap med varandra. Det kräver att man känner att man kan röra sig fritt och tryggt i alla delar av våra städer. För mig är det en självklarhet.

Det innebär att vi måste föra en bostadspolitik som gör att vi bygger bort barriärer. Vi måste se till att vi inte har särskilt privilegierade delar av våra städer, som nästan är gated communities där man har särskilda möjligheter i form av bättre skolor och bättre arbetsmarknad, medan vi har andra delar av samhället där vi tillåter att förfallet pågår, fasaderna på hu-

sen är eftersatta, parkerna inte är trevliga att röra sig i och skolorna inte erbjuder absolut högsta kvalitet på utbildning.

Jag vet inte om ledamoten Torsten Elofsson är nöjd med att vi har ett klassamhälle där det beror på var man bor om man ska ha rätt att sätta barnen i en bra skola eller om barnverksamheten i förskolorna ska ha utbildad personal. Nu ser vi också effekten av borgerlig politik och att stora delar vår välfärd går på knäna, och i dessa delar av vårt samhälle har man inte råd att stärka upp kvaliteten.

Jag får nog ställa en fråga tillbaka till Torsten Elofsson. Är du nöjd med de prioriteringar som regeringen har gjort och som har lett till allt större press på välfärden?

Anf. 12 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik:

Herr talman! Jag förstår att Mattias Vepsä vill styra över till att det är den nuvarande regeringen som är problemet.

Jag återkommer dock till det socialdemokratiska idealsamhället i Malmö, där ni har styrt i hundra år. Där har vi tre särskilt utsatta områden. I Sverige har vi nu 60 utsatta områden. Detta har tillkommit genom att man har misslyckats totalt med både migrationspolitiken och integrationspolitiken. Vi har fått parallellsamhällen där människor lever och egentligen inte vill integreras utan styra sin egen lilla värld. Då är det väldigt svårt att integrera.

Jag förstår att det finns ett vällovligt syfte i det Mattias Vepsä säger. Men problemet är att verkligheten inte ser ut riktigt på det sätt som Mattias Vepsä önskar. Det är tyvärr det bistra faktumet.

Jag tycker att vi måste rannsaka oss själva. Det ska inte vara någon sorts blame game om vem som bär skulden. Jag konstaterar bara att den väg som Socialdemokraterna vill ta, och som man har provat i Malmö, inte har fungerat. De som tar mest stryk av detta och som är mest otrygga är de som tidigare har levt i trygga områden som helt plötsligt blir otrygga på grund av att man försöker mixa på ett sätt som inte fungerar särskilt väl. Då tar de starka, de som har våldskapitalet, över och skapar denna otrygghet.

Jag undrar bara vad Socialdemokraternas idé och vision är när det gäller att blanda och att bygga ett starkt samhälle. Vad är det ni vill åstadkomma, och hur ska det åstadkommas?

Anf. 13 MATTIAS VEPSÄ (S) replik:

Herr talman! Nu låtsas ledamoten Torsten Elofsson som att det skulle vara så att alla kommuner i vårt land tar ett ansvar. Det stämmer inte.

Under förra mandatperioden, då vi hade ett stort flyktingmottagande i efterdyningarna av mottagandet 2015–2016, såg vi till att lagstiftningen ändrades så att alla kommuner skulle ta ett gemensamt ansvar för flyktingmottagandet. Det är en fråga som vi har drivit under lång tid.

Vi har också velat se över EBO-lagstiftningen för att det ska vara lättare för kommunerna att lyckas bryta segregationen, öka integrationen och se till att människor kan komma in i vårt samhälle. Vi har velat ta tag i skolsegregationen, strypa kranen från välfärdens aktiviteter och se till att det är ordning och kontroll i vår välfärd så att varje krona kan användas på ett effektivt och rätt sätt. På det sättet kan vi se till att alla människor kan få välfärd av bra kvalitet.

Det är politik på område efter område som högersidan här i kammaren har röstat emot. Det räcker att se sig omkring i den stad och region som jag bor i. Vi har också utsatta områden i vår stad, och vi har kommuner, till exempel Botkyrka och Södertälje, som har tagit en större andel av de flyktingar och invandrare som kommit till Sverige. De har länge sagt att det inte är ett problem att ta emot människor från andra länder, men det är ett problem när vissa kommuner gör det men inte andra. Då får vi skatteparadis och ökad ojämlikhet.

Jag hoppas att Torsten Elofsson väljer att se helheten. Då tror jag att vi kan lyckas bygga ihop vårt samhälle. Öka bostadsproduktionen! Se till att vi får bort vinstintresset i våra skolor och att det starka samhället kan finnas i såväl Vellinge som Malmö och Lidingö och alla delar av Stockholmsregionen.
(Applåder)

Anf. 14 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M):

Herr talman! Barn ska få vara barn. Varje barn har rätt till ett liv utan brott och våld. Det måste vara vårt gemensamma mål.

Verkligheten är oacceptabel. Tidningarna fylls av rubriker om gängvåld som kryper allt längre ned i åldrarna. Barn utreds för inblandning i mordplaner, sprängdåd och skottlossningar. Det blir allt vanligare att de som döms för mord och mordförsök i de svenska gänguppiggörelserna är barn.

Det visar sig att många av dem som misstänks för inblandning i grovt gängvåld tidigare har varit föremål för tvångsomhändertaganden. Många av dem har en historia med omfattande skolfrånvaro, våldsamma konflikter, narkotikabruk och annan brottslighet. Påfallande ofta är de kända av skola eller socialtjänst i sina hemorter utan att myndigheterna kunnat samarbeta.

Om vi ska lyckas skydda våra barn och unga måste vi arbeta på nya sätt. Ett framgångsrikt brottsförebyggande arbete måste ha sin grund i ett nära samarbete mellan polisen och kommunerna. Det gäller särskilt i verksamheter som förskolan, skolan och socialtjänsten. Det handlar om att bygga ett fungerande socialt skyddsnät runt varje barn, även i de fall där det inte finns stöd från den egna familjen.

Metoden Backa barnet, som kommunerna i till exempel Lidingö, Ystad och Degerfors arbetar med, går ut på att tidigt upptäcka barn som riskerar att dras in i kriminalitet eller andra sociala problem. Det är nog en effektiv och bra modell att arbeta med. De har dock stött på hinder i arbetet på grund av att olika myndigheter inte kan eller vågar dela information. Det är ett problem.

Sekretessen är ett hot mot våra barn och ungdomar när det gäller vår vilja att stötta och förebygga. Vi arbetar nu för att socialtjänst, skola och polis ska kunna samarbeta i kampen mot gängen utan att hindras av sekretess.

Herr talman! I betänkandet *Unga lagöverträdare* har vi att behandla ett antal motioner om frågor som redan är omhändertagna genom att arbete pågår i utredningar eller genom att de bereds.

Utredningen om förbättrade möjligheter att utbyta information med brottsbekämpande myndigheter lämnade nyligen sitt betänkande *Ökat informationsflöde till brottsbekämpningen – En ny huvudregel till reger-*

ingen. Utredningens förslag bereds nu inom Regeringskansliet. Regeringen har aviserat att en proposition ska komma redan under juni med förslag om sekretessbrytande bestämmelser och samordnade insatser.

När det gäller förslagen om en särskild kraftsamling för att förebygga att barn och unga involveras i gängkriminalitet har Trygghetsberedningens betänkande *Vägar till ett tryggt samhälle* remissbehandlats. Även där bereder regeringen förslagen.

Regeringen presenterade också i mars en nationell strategi för att stärka det brottsförebyggande arbetet med fokus på sociala brottsförebyggande åtgärder. Syftet är bland annat att förebygga att barn och unga involveras i kriminella nätverk och annan brottslighet. För att motverka brottsligheten och öka tryggheten behöver satsningar på rättsväsendet och straffrättsliga åtgärder kombineras med ett effektivt och proaktivt brottsförebyggande arbete.

Kring alla våra barn och unga finns det faktorer som skyddar dem från risken att hamna i brottslighet, missbruk och andra svårigheter. Några borde vara ganska självklara. Det handlar om att få växa upp i en kärleksfull familj med tydliga regler och vuxna som bekräftar.

Andra skyddande faktorer är att få trivas i sin skola, känna tillhörighet och uppmärksammas vid positivt handlande. Genom att öka antalet skyddande faktorer kring barn skapar vi förutsättningar för god hälsa och minimal risk att hamna snett senare i livet.

I min tidigare roll var jag kommunstyrelsens ordförande i Skara. Vi arbetade hårt med de här frågorna och hade starkt fokus på tidiga, förebyggande insatser för att barn och unga skulle få bästa möjliga start i livet. Förebyggande arbete var vårt mantra, liksom att gå från ord till handling. Förebyggande arbete minskar risken att barn och ungdomar far illa och ska genomgå alla verksamheter. Barn och ungdomar ska få stöd i sin grupp i förskolan eller skolan.

Om något barn eller någon ungdom far illa ska man snabbt ge dem hjälp. Man ska agera. Det krävs kraftsamling för samverkan och gemensamt ansvar kring det enskilda barnet och ungdomen. Vi måste hjälpas åt att öka samverkan och att skapa samsyn och en gemensam bas i arbetet med insatser för barn och unga som far illa. Det handlar helt enkelt om, herr talman, att fler måste göra mer och göra det bättre. Hela samhället måste tillsammans arbeta fokuserat med att förebygga brott. Det handlar om såväl offentliga aktörer som företag och enskilda individer, för det är nog nu. Tryggheten är vår tids stora frihetsfråga.

Herr talman! Betänkandets motioner omhändertas och arbetet pågår för fullt. Jag ser fram emot när förslagen behandlas här i kammaren. Därför yrkar jag bifall till utskottets förslag att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden gällande unga lagöverträdare.

(Applåder)

Anf. 15 MATTIAS VEPSÅ (S) replik:

Herr talman! Först vill jag tacka ledamoten för ett fint anförande. Jag kan nog säga att jag instämmer i det allra mesta som Charlotte Nordström sa i talarstolen. Jag vill bara ställa en kort fråga, eftersom vi var många förra veckan när budgeten presenterades som kände att det var konstigt att inte mer resurser lades på välfärden och de förebyggande verksamheterna, alltså skola, socialtjänst och vård.

SKR har sagt att de behöver nästan 30 miljarder, och de underfinansierades redan i höstas. Om jag inte minns fel handlade det nu om 300 miljoner till skolan. I andra debatter jag haft här med ministrar från regeringen har man lovat att pengar skulle komma.

Vilka delar i regeringens budget anser Charlotte Nordström vara förebyggande? Kommer Moderaterna och regeringspartierna att se till att stötta landets kommuner framåt i den välfärdskris vi befinner oss i?

Anf. 16 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M) replik:

Herr talman! Jag vill först tacka ledamoten för de fina orden.

Jag anser nog att hela vår budget är brottsförebyggande med syfte att se till att få ordning och reda i Sveriges ekonomi i den hårda värld vi lever i och att öka tillväxten så att vi får mer medel till familjerna. Att man kan leva på sin lön är också viktigt för familjerna. Det är i sig en grund för det brottsförebyggande arbetet.

Jag vet också, som tidigare kommunstyrelseordförande där jag drev Skara kommun under värsta lågkonjunkturen, att man ska satsa på tidiga insatser. Vi tittade på de pengar vi hade. Det handlar om arbetssätt, som jag försökte beskriva.

Jag vet att det går att gå från ord till handling, och därför är jag inte bekymrad på den punkten. Har vi gemensamma mål och kan hjälpas åt med samverkan kan vi lösa detta.

Anf. 17 MATTIAS VEPSÄ (S) replik:

Herr talman! Jag fortsätter med regeringens budget. En stor post, när det kommer till det som jag tänker i de här tiderna skulle vara det allra viktigaste, gäller att hjälpa barn och unga. Det handlar nog främst om de barn som har en ensamstående mamma eller pappa, som kanske har ett arbete, men där pengarna verkligen inte räcker till. Kostnadskrisen vi befinner oss i gör att maten är dyr och de urvuxna fotbollsskorna dyra att ersätta när man räknar andel av den lön man har. Man vänder och vrider på varenda krona.

Fritidskortet har varit en stor grej som regeringen utlovat men som verkar dröja. Min fråga till ledamoten är om man kommer att agera här och nu. Bara för fritidskortet finns det 800 miljoner liggande på ett bankkonto eller i alla fall ett kostnadsställe i regeringens budget. Ser regeringen och Charlotte Nordström någon möjlighet att faktiskt göra någonting för de barn och ungdomar som just nu har det allra tuffast? Jag tror att det handlar om stöd här och nu och inte bara om hårdare prioriteringar, eftersom jag har en bild av att många redan gör hårda prioriteringar – både i välfärden och privatekonomiskt. De larmrapporter jag tog del av förra veckan, till exempel från Pep, och tidigare från Majblomman, Hyresgästföreningen, Röda Korset och Rädda Barnen, visar på att läget är akut för många barn.

Ser Charlotte Nordström ett behov av att skynda på med insatser för att underlätta för dem som har det allra tuffast här och nu?

Anf. 18 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M) replik:

Herr talman! Med all respekt – jag har inte detaljkunskap om var det ärendet ligger just nu. Jag vet dock att det viktigaste för en drabbad familj är att kommunen, som har ett ansvar, inte höjer skatten. Men tyvärr är det väldigt många socialdemokratiska kommuner som har höjt skatten, och det

drabbar den ensamstående mamman ganska hårt, om man nu ska tala om den ekonomiska delen.

Jag vet också att det finns väldigt många kommuner som stöttar de barn och familjer som det är extra hårt och tufft för. Det handlar om att man krokar arm, går framåt och hjälper de barnfamiljerna så att även de unga kan få ett bra sommarlov, till exempel.

Anf. 19 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V):

Herr talman! Vi ser i dag hur allt yngre personer rekryteras in i de kriminella gängen och hur det dödliga våldet skördar fler offer. Vi måste absolut få slut på våldet. Allt annat är helt oacceptabelt.

För att verkligen minska den grova kriminaliteten och stärka människors trygghet i utsatta områden samt för att stoppa nyrekryteringen av unga till gängen krävs något annat än längre och hårdare straff, visitationszoner och avlyssning utan brottsmisstanke. Den politiken leder bara till överfulla häkten och anstalter samtidigt som kriminalvården går på knäna. Det som krävs är både kortsiktigt och långsiktigt arbete, en gemensam politisk vilja att minska de ekonomiska klyftorna i samhället och en rejäl satsning på att bygga motståndskraftiga, starka samhällen med en bra välfärd.

Regeringen måste omgående ta ett helhetsgrepp om problematiken, med utgångspunkt i forskning och beprövad erfarenhet. Dessvärre låter högerpartierna ofta känslor, tyckande och ren populism ligga till grund för rättspolitiska åtgärder. Längre straff, avskaffande av villkorlig frigivning och av den så kallade mängdrabatten vid flerfaldig brottslighet, förvaringsstraff, sänkt straffmyndighetsålder och särskilda ungdomsfängelser kommer inte att leda till minskad kriminalitet. Åtgärderna riskerar tvärtom att bli kontraproduktiva. Det som krävs är i stället ett långsiktigt brottsförebyggande arbete för att stoppa nyrekryteringen till gängen av framför allt unga.

Att stoppa nyrekryteringen av barn och unga till kriminalitet är helt centralt för att minska skjutningar och annan grov brottslighet. Det är därför nödvändigt att satsa på brottsförebyggande åtgärder och att förse bland annat socialtjänst och skola med tillräckliga resurser för detta arbete. Det finns dock ingen snabb lösning för att stoppa nyrekryteringen in i kriminalitet. Det behövs en rad olika åtgärder på både kort och lång sikt. Det är framför allt satsningar på skolan, socialtjänsten och barns och ungdomars fritidsaktiviteter som behövs.

Om skolan, fritidsaktiviteter och samhället i övrigt fungerar väl minskar möjligheterna att rekrytera barn och unga in i kriminalitet. En ungdom som får det stöd hen behöver för att klara skolan är betydligt mer svårrekryterad. En ungdom som har en meningsfull fritid och ser tydliga alternativ till kriminalitet blir svårare att rekrytera till gängen.

Det krävs en god samverkan mellan olika myndigheter och lokala aktörer. Här har polisen naturligtvis en viktig roll. Vi måste bygga tillit mellan polis och samhällsmedborgare och inte öka misstron genom felaktiga satsningar som visitationszoner.

Regeringen hänvisar ofta till Danmark när det gäller brottsbekämpning, men man glömmer att se till det som verkligen haft effekt i Danmark. Det är inte de förlängda fängelsestraffen som har haft den största effekten i vårt grannland. Det blir alltmer tydligt och uppenbart att det i stället är

de förebyggande åtgärderna som haft störst effekt i Danmark. Lokala företrädare har i samarbete med polis och myndigheter byggt upp ett förtroende bland barn och unga. Detta visar på en annan väg.

Men i stället för att satsa på brottsförebyggande åtgärder väljer högerregeringen den repressiva vägen med hårdare straff och mer hemliga tvångsmedel, trots att det saknas belägg för att dessa åtgärder är verksamma för att minska kriminaliteten. Högerregeringen har tvärtom skurit ned på anslagen till bland annat socialtjänst och skola. Detta är djupt förkastligt, och det är en oansvarig politik som Vänsterpartiet helt tar avstånd ifrån.

Att stoppa nyrekryteringen till kriminaliteten är dock ingen quickfix. Nedmonteringen av det gemensamma välfärdssamhället har pågått under lång tid, och forskare varnade tidigt för att den situation som nu råder skulle uppstå.

Det behövs en rad olika åtgärder på både kort och lång sikt. Det finns exempel på bra avhopparverksamhet och projekt som syftar till att förmå unga att lämna den kriminella banan, exempelvis Sluta skjut, men det viktigaste är att se till att barn och unga aldrig hamnar i kriminalitet. Det förebyggande arbetet måste därför sättas in tidigt. Som en del i detta arbete anser jag att regeringen bör ge Brottsoffermyndigheten och Brottsförebyggande rådet i uppdrag att ta fram en informationskampanj i syfte att stoppa nyrekryteringen av barn och unga in i kriminalitet.

Projektet Rätt kurva är ett samarbete mellan socialtjänsten, polisen och andra aktörer som framför allt fokuserar på barn i yngre åldrar för att förhindra att de rekryteras in i organiserad brottslighet. Projektet är för närvarande under utveckling i Södertälje, Linköping och delar av Göteborg. Konceptet består i att socialtjänsten väljer ut barn i åldern åtta till tolv år som har kommit till deras kännedom. De uppsöker familjen tillsammans med polisen för att utreda möjliga insatser för barnet och dess familj.

Rätt kurva är ett exempel på projekt som bör spridas till hela landet i syfte att minska nyrekryteringen in i kriminalitet. Jag anser att liknande lokala projekt bör kartläggas och utvärderas i syfte att sprida goda erfarenheter. Regeringen bör därför ge Brottsförebyggande rådet i uppdrag att sprida projektet Rätt kurva till samtliga kommuner som har behov av att minska nyrekryteringen av barn och unga in i kriminalitet. Vidare bör regeringen ge Brå i uppdrag att kartlägga och utvärdera lokala projekt mot nyrekrytering in i kriminalitet i syfte att sprida goda exempel.

Jag står självklart bakom alla våra reservationer, men jag yrkar bifall endast till reservation 8.

Anf. 20 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Herr talman! De senaste åren har vi bevittnat en exempellös eskalering av det grova våldet i vårt land. Sverige har gått från att vara ett tryggt och säkert land till att vara ett land med skjutningar och sprängningar som saknar motstycke i Europa.

Vi har även bevittnat att gärningspersonerna blivit allt yngre. Unga, mestadels killar men även tjejer, anmäler sig frivilligt eller rekryteras för att med vapen i hand agera bödlar och utförare mot ersättning i hopp om en karriär i de kriminella gängen och den organiserade brottsligheten.

Polisen vittnar om att unga mer eller mindre står i kö för att utföra mord och sprängningar. Ofta är andra kriminella måltavlor, men oskyldiga faller offer på skilda sätt. Ibland räcker det med att man råkar vara anhörig till en kriminell. Ibland tar gärningspersonerna helt enkelt fel på person och avrättar någon kallblodigt.

Vid sidan om skjutningarna används sprängladdningar för att skrämma eller hämnas. Även här har personer dödats eller skadats. Ödeläggelsen har också orsakat stor ekonomisk skada för helt oskyldiga och givetvis skapat stor otrygghet och rädsla i de drabbade bostadsområdena.

Herr talman! Oavsett ålder på gärningsmännen har de genom sitt agerande visat att de är farliga och utgör en fara för alla och envar. Därför måste deras rörelsefrihet begränsas, även i de fall då gärningspersonen är under 15 år och inte kan åtalas och dömas. Vi kan inte ha farliga och beväpnade unga gående lösa på våra gator.

Vid samtal jag haft med personal på Sis ungdomshem har det vittnats om att många av de unga lagöverträdarna och gängkriminella saknar konsekvenstänk. Många gånger är detta kopplat till drogmissbruk och psykiska störningar i form av adhd eller liknande. För att minska risken för återfall krävs behandling parad med undervisning under lång tid, så frihetsberövanden under lång tid kan i de fallen faktiskt vara av godo.

Vi kan även konstatera att Sis-hemmen inte är anpassade för dagens verklighet med unga som begår grova våldsbrott och har starka kopplingar till gängkriminella. Av det skälet utreds nu möjligheten att inrätta särskilda ungdomsfängelser under Kriminalvårdens ansvar. Det är tänkt att detta ska vara på plats den 1 juli 2026.

Det finns även, enligt min mening, ett behov av att inrätta särskilda ungdomsdomstolar som prövar brott begångna av unga lagöverträdare.

Herr talman! Kristdemokraterna och regeringen genomför just nu Tidöavtalets reformagenda, efter regeringsskiftet för 18 månader sedan, som var ett uttryck för förändring. Det finns inga alexanderhugg mot kriminaliteten och nyrekryteringen av barn och unga, utan det handlar om ett tålmodigt arbete där vi steg för steg lägger om kursen och flyttar fram positionerna.

Det brottsförebyggande arbetet är särskilt viktigt i relation till unga lagöverträdare. Det finns få saker som är lika viktiga som att stoppa unga personer från att bli neddragna i det mörker som det kriminella livet innebär. Bara så kan vi förhindra nya brott.

Kristdemokraternas och regeringens förebyggande insatser på detta område är därför många. Vårt brottsförebyggande arbete handlar bland annat om en utbyggd socialtjänst som ges fler verktyg med en ny socialtjänstlag. Det handlar också om att riva sekretesshinder mellan myndigheter så att de kan arbeta mer samordnat och med en enad röst. Vi verkar även för ett utvecklat samarbete mellan socialtjänst, skola, polis och fritid.

Herr talman! Regeringen har inrättat en ny samverkansstruktur kallad Bob – barn och unga i organiserad brottslighet – för att stärka arbetet mot att barn och unga hamnar i grov kriminalitet. Inrättandet av särskilda ungdomskriminalitetsnämnder som ska förhindra att unga rekryteras in i gängkriminalitet utreds också. Denna bit tar egentligen mer sikte på barn som lever med missbrukande föräldrar, vilket gör att de själva riskerar att hamna i kriminalitet.

Kopplat till detta satsar vi på familjecentraler som kan ge stöd till föräldrar som har barn i riskzonen. En sak är nämligen överordnad allt detta: Det handlar om familjen och om värderingar, som är den främsta kraften när det gäller att kunna förebygga brott och stärka känslan för rätt och fel. Tyvärr har detta perspektiv under många år glömts bort i svensk politik, men om det är något som vi kristdemokrater alltid har betonat är det detta. Vi är familjens röst i regeringen och en röst för att sätta familjen i fokus och stärka dess roll.

Trygga familjer är det främsta värdet mot gatans värderingar. Då krävs en stödjande familjepolitik och ett tydligt föräldraansvar. Kristdemokraterna är garanten för att detta perspektiv finns med i regeringens brottsförebyggande arbete.

Familjens betydelse kan inte understrykas nog. Förra våren släppte Brottsförebyggande rådet en rapport om socioekonomisk bakgrund och risken att begå brott. Slutsatserna i den rapporten betonar det som vi kristdemokrater alltid har påpekat, nämligen familjens betydelse snarare än socioekonomi.

Brå skriver att brott ytterst beror på värderingar och om personen kan berättiga handlingen för sig själv och sin omgivning. Familjen och en stark anknytning till föräldrarna blir då en helt avgörande trygghetsskapande åtgärd för goda normer och värderingar som kan överföras över tid och mellan generationer.

Avslutningsvis är det ett tålmodigt arbete som krävs, men vi gör saker som kommer att få reell effekt. Med detta yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.

(Applåder)

Anf. 21 ULRIKA LILJEBERG (C):

Herr talman! Vi har i dag en situation i Sverige där det händer att barn som har rekryterats av barn till grov organiserad brottslighet på uppdrag av ett annat barn mördar ett annat barn. Det är groteskt på så många plan, och det är ett stort misslyckande för oss som land. Men vad vi än kallar det är det fortfarande barn vi har att göra med.

Jag ska läsa ett citat: ”Nätverksmiljöerna fylls på genom insocialisering snarare än avsiktlig rekrytering och det sker i allt yngre åldrar. Dessa barn och unga är ofta redan kända i kommunala verksamheter som skolor och socialtjänst, ibland också av polis eller andra lokala aktörer, men utan att det genererat ett samlat agerande för att bryta den negativa trenden.”

Det här går att läsa i rapporten *Bob – barn och unga i organiserad brottslighet*, som även andra här har nämnt. Där fanns förslag på en ny samverkansstruktur från september 2023. Rapporten gör det tydligt att det behövs kompetens, resurser, men även ett tydligt uppdrag och rätt lagstöd. Detta behöver genomföras skyndsamt, och vi står bakom det.

När man pratar om barn och unga vill man helst prata om det förebyggande arbetet. Men det går som sagt var inte att blunda eller vara naiv inför det faktum att även den här gruppen begår brott, och även grova brott. Vi står därför bakom regeringens arbete att överföra ansvaret för vissa unga dömda från Sis till Kriminalvården. Vi har även stått bakom den utökade möjligheten till bevistalan för barn i åldern 12–14 år som vi klubbade här i kammaren förra sommaren.

Kriminalvården har i uppdrag att vidareutveckla sitt arbete med återfallsförebyggande arbete. De säger att vare sig det handlar om korta eller långa fängelsestraff ska målet vara att straffet markerar slutet på den dömdes bana inom kriminalitet. Jag tycker att det är väl formulerat. Det ska självklart avse alla påföljder eller vårdinsatser mot unga som vi utför, om det så görs av Kriminalvården, Sis, kommuner eller andra.

För att kunna få helhetsbilden av ungas problematik som vi har talat om behövs bättre samverkan mellan elevhälsa, BUP, hälso- och sjukvård och socialtjänst. Det har påtalats länge, och behovet har inte minskat, tvärtom. I dag upplever många föräldrar att deras barn faller mellan stolarna och får stå i kö till att få första linjens stöd. Vi behöver en stark välfärd även i en ekonomisk kris.

Vid övergången mellan olika stadier, mellan förskola och skola eller från grundskola till gymnasium, hör vi ofta att barn och föräldrar får börja om från början för att få rätt stöd. En grundorsak till detta är att ansvaret för barns och ungas välmående och utveckling är utspritt på många olika verksamheter. En splittrad och föråldrad sekretesslagstiftning gör det svårt och ibland omöjligt för olika verksamheter att dela information som behövs för att kunna se till barnets bästa, som också blir samhällets bästa.

Sekretessen har här setts över för att underlätta det. Förslag som syftar till detta lämnades av Utredningen om förbättrade möjligheter att utbyta information med brottsbekämpande myndigheter. Det är lovvärt att regeringen har aviserat att propositionen kommer före sommaren med ett förslag till ett ökat informationsflöde till brottsbekämpningen.

Men den sekretess som inte primärt avser brottsbekämpning, utan avser att barn och familjer ska kunna ges goda levnadsvillkor i allmänhet – och som rör vård, skola och det sociala – behöver också förbättras och förtydligas till sitt innehåll och på så sätt användas på rätt sätt i hela landet. All verksamhet som rör unga kan inte ha fokus på brottsbekämpning. Vi måste se till att alla barn får goda levnadsvillkor generellt. Jag vill där yrka bifall till reservation 5 under punkt 4 om lättade sekretessregler.

Jag vill också lyfta fram frågan om stöd till insatser. Regeringen har minskat det statsbidrag som finansierar insatser riktade mot våld i ungas relationer. Det innebär att exempelvis den nationella stödlinjen ungarelationer.se hotas.

Centerpartiet anser att det är prioriterat att fortsatt stödja unga människor som lever i, eller riskerar att hamna i, destruktiva och våldsamma relationer. Centerpartiet kommer därför i sin vårandringsbudget till skillnad från regeringen i år att anslå 10 miljoner kronor till denna viktiga verksamhet. Jag vill lyfta fram att det är bra att regeringen ger stöd till Bris, men det är inte tillräckligt. Det är fler som behöver stöd.

Vi ser även att avhopparverksamhet är underfinansierad och behöver förstärkas och att mer resurser behöver tillföras både polis och andra aktörer. Det fanns statliga medel för detta, men de tog slut 2023. Och regeringen har inte skjutit till någon större budget för 2024. Centerpartiet vill se en fördubbling av polisens budget för avhopparverksamhet med ytterligare 75 miljoner kronor.

Därtill behövs det nationella avhopparprogram för både vuxna och barn när gängens rekryteringsförsök eller insocialisering når längre och längre ned i åldrarna. För barn och ungdomar har specifika behov. Men de har också rättigheter och skyldigheter som skiljer sig från vuxnas. Det

innebär att metoder som tagits fram för vuxna avhoppare inte nödvändigtvis är lika effektiva och applicerbara på minderåriga. Det saknas också tillräcklig kunskap om detta.

Det kan ett nationellt program med beprövade metoder och bättre resurser åtgärda. Det lyfts ofta fram projekt och eldsjälar, och jag vill ge dem största beröm för det de gör. Men det är inte tillräckligt. Vi behöver nationella evidensbaserade riktlinjer som vi har på andra områden. De ska finnas i linjeverksamheten med hög standard för alla. För Sverige kan bättre än vad vi nu gör.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 april.)

§ 9 Straffrättsliga frågor

Justitieutskottets betänkande 2023/24:JuU20
Straffrättsliga frågor
föredrogs.

Anf. 22 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M):

Herr talman! Våldet och otryggheten har inskränkt friheten och vardagen för allt fler. Vi har gång på gång sett hur utdömda straff och skadestånd inte är i paritet med det allmänna rättsmedvetandet och medborgarnas syn på vad som är rättvist. Vi måste och vi kan vända denna utveckling och återupprätta rättsstaten och respekten för lag och ordning. Vi kan göra det med den genomgripande översynen av strafflagstiftningen som är på gång.

Det var den 20 juli 2023 som regeringen beslutade att ge en särskild utredare, Petra Lundh, i uppdrag att göra en översyn av straffskalorna för att reformera påföljdssystemet, den så kallade Straffreformutredningen. Straffskalorna ska på ett bättre sätt än i dag återspegla brottets allvar, och påföljderna som döms ut ska framstå som rimliga och rättvisa.

Det finns ett påtalat behov från många av en mer övergripande och sammanhållen översyn av straffskalorna som nu genomförs. Det innebär att till exempel straffen för ett flertal brott kommer att skärpas och att fängelse kommer att dömas ut i fler fall än i dag. Uppdraget ska enligt det tilläggsdirektiv som finns redovisas senast den 30 maj 2025.

Denna straffreformsutredning kommer att behandla även en del av de motioner som vi har att behandla här i dag.

När det gäller fridskränkingsbrott och kontrollerande beteende har utredningen om en översyn av kontaktförbudslagstiftningen, som bland annat behandlat frågan om straffskärpningar för fridskränkingsbrotten, i februari lämnat sitt betänkande till regeringen, *En effektivare kontaktförbudslagstiftning – ett utökat skydd för utsatta personer*. Utredningens bedömning är att straffskalan för grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning inte bör ändras, men i enlighet med uppdraget lämnas ändå ett alternativt författningsförslag om att skärpa maximistraffet till tio års fängelse.

Nu har betänkandet remitterats, och remisstiden går ut den 26 juni. Som jag nämnde under förra veckans debatt om ett av justitieutskottets betänkanden är det oerhört viktigt att kvinnor som utsatts för våld får det

skydd de behöver. Därför vill Moderaterna att kontaktförbud ska användas i fler fall och att elektronisk övervakning med hjälp av fotboja ska kunna användas i större utsträckning för att säkerställa att kontaktförbud följs. Vi vill att området för kontaktförbud ska gälla för fler fall och i vissa fall kunna omfatta hela kommuner i de fall hotbilden är särskilt allvarlig.

Även Straffreformutredningen har fått i uppdrag att se över straffskalorna. Då arbete pågår är utskottet inte berett att nu ta initiativ till ytterligare straffskärpningar eller andra lagändringar i fråga om fridskränkningsbrotten.

Promemorian med förslag om att införa psykisk misshandel som en ny brottsbeteckning har remissbehandlats och bereds inom Regeringskansliet. Vi är alla överens om att mäns våld mot kvinnor måste få ett stopp, både det fysiska, det psykiska och det ekonomiska. Förslaget om kriminalisering av psykiskt våld har dock fått omfattande remisskritik. Det finns till exempel oro från inte minst civilsamhället för att ett sådant brott skulle kunna användas av förövande män för att rikta anklagelser mot kvinnor som de själva har utsatt för våld eller att det skulle kunna missbrukas i vårdnadstvister. Detta är risker som behöver tas på största allvar. En analys pågår just nu, och vi vill inte föregripa den annat än genom att framhålla att frågan är oerhört angelägen för regeringen att komma vidare i.

Ett stort antal myndigheter har fått i uppdrag att arbeta med att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Regeringen kommer att göra en översyn av behovet av skärpt styrning och uppföljning av myndigheternas arbete mot mäns våld mot kvinnor. Regeringen har också påbörjat arbetet med att ta fram en ny nationell strategi och ett nytt åtgärdsprogram mot mäns våld mot kvinnor och hedersrelaterat våld och förtryck.

Herr ålderspresident! Tillsammans här inne måste vi återupprätta lag och ordning, så att Sverige kan bli ett tryggt land. Vi kan och ska stoppa det som pågår, vända utvecklingen och sätta brottsoffren i främsta rummet. Det ska inte gå att komma undan. Det ska inte löna sig att begå brott.

Men det handlar inte bara om att skärpa lagarna. Vi måste också få alla människor i Sverige att följa lagarna och respektera de värderingar som ligger till grund för dessa. Utrednings- och beredningsarbete pågår, som sagt. De är omhändertagna av departementet, och vi ser fram emot att förslagen ska behandlas här i kammaren. Med detta som grund yrkar jag bifall till utskottets förslag att riksdagen avslår samtliga motionsyrkanden.

Anf. 23 ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik:

Herr ålderspresident! Tack till ledamoten för ett viktigt inlägg, som jag i delar kan instämma i. Samtidigt är det ju helt uppenbart att det engagemang som den nu sittande regeringen visar när det gäller gängkriminaliteten inte alls återspeglas i regeringens initiativkraft när det gäller kvinnofridsarbetet.

Ledamoten nämnde själv den utredning om psykiskt våld som har legat klar i snart två års tid. Remissvaren på den utredningen låg färdiga på justitieministerns bord en månad efter att han hade tillträtt, i november 2022. Trots detta, och trots att justitieministern stod här i talarstolen så sent som för ett år sedan och sa att om det inte ligger en proposition på bordet om ett år får ni jaga mig med blåslampa, ligger det fortfarande inte något sådant förslag på riksdagens bord. Justitieministern svarade så sent som för en och en halv vecka sedan att frågan fortfarande bereds i Regeringskans-

liet, alltså exakt samma svar som tidigare. Det är inte som ledamoten säger. Det finns ingen omfattande kritik.

Polisen står bakom detta. Alla barnrättsorganisationer står bakom det. I princip hela kvinnorörelsen står bakom det. Unicef står bakom det. Men initiativkraften när det gäller den här regeringens politik på kvinnofridsområdet brister. Vad tycker riksdagsledamoten om att vi ser detta bristande engagemang från justitieministerns sida?

Anf. 24 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M) replik:

Herr ålderspresident! I förra veckan diskuterade vi de här frågorna. Då var ledamoten Strandhäll inte med. Då tog jag upp de delar där regeringen och justitieministern arbetar med kraft.

Som jag nämnde har jag själv läst remissvaren. Vi läser uppenbarligen på olika sätt. Helt klart är att det finns en massiv kritik mot det som ligger. Det är ju bättre att en minister tar detta på stort allvar och vill analysera det som står i promemorian innan man går fram med ett förslag.

Det jobbas för högtryck. I förra veckan, när vi diskuterade våldsbrott och brottsoffer, nämnde vi också att regeringen nu ser över bestämmelserna om villkorlig frigivning och huruvida det enbart ska beviljas om det finns särskilda skäl. Det handlar om risken för återfall i vålds- och sexualbrott, och vi anser att man då inte ska kunna friges villkorligt. Vi har lagt fram förslag om att våldsutsatta kvinnor ska få stärkt rätt till målsägarbiträde i hovrätten för en trygg och säker rättsprocess. Män som slår kvinnor ska få hårdare straff. Det har också tydligt sagts. Upprepade sexualbrott ska kunna ge livstids fängelse. Detta har också ministern talat om i utskottet. Där var ministern väldigt tydlig med att det här ska behandlas med kraft på samma sätt som gängkriminaliteten.

Anf. 25 ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik:

Herr ålderspresident! Hur man än vänder och vrider på det har regeringen nu suttit i 18 månader. Den proposition som vi nu talar om låg färdigremitterad på bordet i november 2022.

Efter sex år som departementschef vet jag att hade frågan varit prioriterad för regeringen hade man inte bara hunnit bereda den vid det här laget. Faktum är att på den tiden hade justitieministern hunnit tillsätta en helt ny utredning som hade kunnat utreda frågan, och en helt ny remissrunda hade också hunnits med, om man ser till hur man normalt tidsmässigt brukar kunna få lagstiftningsförslag på bordet. Nej, frågan är inte prioriterad.

Det finns också något som är anmärkningsvärt: När vi föreslår ett utskottsinitiativ i februari, när vi kan konstatera att detta förslag inte finns i propositionslistan för det här året heller, röstar samma parti som säger sig prioritera denna fråga emot det. Det är inte att prioritera frågan.

Samtidigt måste man tillägga något när det gäller kvinnofridsarbetet. Ja, den här regeringen har tillsatt en massa ganska generella utredningar på det straffrättsliga området. Med andra handen slaktar man samtidigt medlen till kvinnofridsarbetet. Man tar bort den statliga satsning som har funnits i 17 år. Det får till följd att SKR lägger ned sin kvinnofridssatsning. Man underfinansierar reformen om skyddade boenden och drar in resurser till civilsamhällets organisationer som arbetar med kvinnofridsfrågor. Den ena handen måste veta vad den andra gör.

Detta är inte att prioritera kvinnofridsarbetet, och det kommer den här regeringen att få svara på.

Prot. 2023/24:103
22 april

Anf. 26 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M) replik:

Herr ålderspresident! Jag har all respekt för att ledamoten Strandhäll har varit minister.

Jag vet att ministern också läser remissvaren. När det gäller utskottsinitiativet lyftes just den omfattande kritik som fanns i fråga om den här promemorian. Det blev ingen vidare diskussion i utskottet, och det är väl lite tråkigt att man inte har den diskussionen i utskottet.

Jag vill påstå att vår regering och vår minister högprioriterar denna fråga, ledamoten Strandhäll. Man vill analysera ordentligt för att kunna komma fram med bra förslag, som även ledamoten Strandhäll kan ställa sig bakom.

Regeringen har påbörjat arbetet med att ta fram en ny nationell strategi och ett nytt åtgärdsprogram mot mäns våld mot kvinnor, och jag hoppas att det kommer att falla även ledamoten Strandhäll i smaken.

Anf. 27 ANNIKA STRANDHÄLL (S):

Herr ålderspresident! I dag debatterar vi, som sagt, betänkandet om straffrätt. Som de som lyssnar nog förstår kommer mitt fokus i denna debatt att ligga på kvinnofridsfrågorna, framför allt frågan om kontrollerande beteende.

Precis som jag sa i mitt tidigare replikskifte med Charlotte Nordström var frågan om mäns våld mot kvinnor och kvinnofrid en starkt prioriterad fråga för den socialdemokratiskt ledda regeringen under alla de åtta år som vi hade förmånen att få sitta i regering.

Parallellt med vår gedigna kamp mot gängkriminaliteten hade vi hela tiden frågan om mäns våld mot kvinnor som en prioritering. Vi följde konstant upp att de satsningar vi gjorde på det området låg i paritet med våra satsningar på området kring organiserad brottslighet och gängkriminalitet.

Vi tillsatte då en utredning just kring frågan om psykiskt våld. Psykiskt våld är en fruktansvärd form av misshandel, som de facto är vanligare än den fysiska misshandel som alldeles för många kvinnor drabbas av. Utredningen var klar i augusti 2022. Den förra regeringen föreslog då att psykisk misshandel skulle införas i Sverige som en ny brottstyp.

Vad handlar det om? Vad är det vi pratar om egentligen? Jo, den psykiska misshandeln syftar till att bryta ned en partners – ofta en kvinna – självförtroende. Misshandeln kan ta sig väldigt diffusa uttryck. Det är svårt för, ofta, kvinnan att se kränkningarna och deras systematik. De kommer ofta smygande i början, vilket gör att man inte alltid är medveten om vad som sker i relationen. Många gånger sker detta på ett så manipulativt sätt att man tar till sig misshandlarens negativa bild. Detta äter sig in i ens sinne och ens själ.

Psykisk misshandel är en systematisk och upprepad kränkning av, vanligtvis, kvinnans person. Den är riktad mot hennes intelligens, psykiska hälsa, ohälsa, utseende, klädsel, val av vänner, föräldraförmåga, matlagning, städning, sexuella erfarenheter eller relationer på arbetsplatsen. Ofta handlar det också om en maktobalans mellan parterna.

Straffrättsliga frågor

Att ständigt bli kränkt med ord är psykisk misshandel. Det psykiska våldet kan även bestå av att man blir isolerad från omvärlden, att man inte får lov att utöva sina intressen, röra sig fritt utanför hemmet eller umgås med släkt och vänner eller att man blir förlöjligad, blottad eller förtalad inför andra av den person man har en relation med. Vi vet också att det psykiska våldet kan riktas mot barn, husdjur eller andra som är närstående till den som utsätts. Det blir ytterligare ett sätt att utöva kontroll. Många kvinnor som är utsatta för både fysisk och psykisk misshandel uppger att det är den här delen som är den värsta.

Det är också vanligt att unga är särskilt utsatta.

I dag har vi, som sagt var, ingen definition i vår svenska strafflagstiftning. Men enligt både Socialstyrelsens och WHO:s definitioner kan våldet vara både fysiskt och psykiskt.

Att psykiskt våld är ett verkligt och allvarligt problem står bortom allt rimligt tvivel. Till exempel visade Stiftelsen Allmänna Barnhusets kartläggning från 2022 att 15 procent av eleverna rapporterade att de utsatts för psykiskt våld av en vuxen. 12 procent rapporterade att de hade utsatts av en förälder.

Som jag sa i mitt tidigare replikskifte: En månad efter att den nu sittande regeringen hade tillträtt låg den här utredningen, med ett förslag om ikraftträdande den 1 januari 2024, färdigremitterad och med färdiga remissvar, på denna regerings bord.

Utredarens bedömning var att det fanns ett behov av att stärka det straffrättsliga skyddet ytterligare och att det skulle införas en ny särskild brottstyp som tar sikte på just det vidriga våld som jag beskrev.

Brå pekar i sitt remissvar – apropå den massiva kritik som faktiskt inte finns i remissvaren – bland annat på Danmark, där denna typ av lagstiftning redan finns, vilket talar starkt för att det är möjligt att införa den även här. Även polisen tycker att det finns ett behov av att införa denna lagstiftning och gör tummen upp.

Det finns ingen beredningsprocess i Regeringskansliet i fråga om ett färdigremitterat förslag om man som regering vill lägga fram det som tar 18 månader.

Efter att min kollega i justitieutskottet Sanna Backeskog hade ställt en interpellation till justitieminister Gunnar Strömmer stod han här i riksdagens talarstol för ett år sedan och talade sig mycket varm för vikten av att någonting görs i den här frågan: ”Jag vänder på steken och säger att om detta inte ligger på riksdagens bord om ett år får ni jaga mig med blåslampa här i talarstolen vid den tidpunkten. Jag vill bara bekräfta att brottsofferperspektivet är ett väldigt starkt skäl till att lagstifta mot handlingar som uppenbarligen inte fångas upp av straffrätten i dag men som vi av en rad skäl menar att hela samhället, ytterst genom staten och straffrätten, måste markera skarpt emot. Det är angeläget att hitta en väg framåt.”

Så sent som förra veckan deltog jag alltså i ytterligare en interpellationsdebatt på exakt samma tema här i riksdagen. Justitieministern gav då, nästan ett år senare, exakt samma svar: Frågan är komplex. Den bereds i Regeringskansliet.

Det här duger inte! Det är ett tydligt uttryck för att man inte prioriterar en fråga, och det duger inte. Vi kan inte ha en regering för vilken det viktiga kvinnofridsarbetet och nya initiativ för att beivra mäns våld mot kvinnor bara blir en läpparnas bekännelse.

Den socialdemokratiskt ledda regeringen inledde paradigmskiftet inom kriminalpolitiken genom ett 80-tal skärpta straff och en nykriminalisering av ett 30-tal gärningar. Nu har vi fler poliser än någonsin. Vi öppnade ytterligare två polisutbildningar. Vi ser att arbetet måste fortsätta med ytterligare straffhöjningar och fler poliser.

Under de här åren förstärkte vi också arbetet kring mäns våld mot kvinnor. Vi tillsatte bland annat 350 nya utredare som särskilt jobbar med kvinnofridsfrågor. Vi fick på plats samtyckeslagstiftningen som gör det tydligare att sex som inte är frivilligt är olagligt. Detta utgör en av milstolparna och har höjt antalet fällningar i våldtäktsmål radikalt.

Vi skärpte också straffen för flera sexualbrott liksom för misshandel, grov kvinnofridskränkning och överträdelse av kontaktförbud. Numera är det också straffbart att utsätta ett barn för att se och höra våldsbrott i en nära relation.

Det är angeläget för oss socialdemokrater att detta arbete fortsätter med samma tydlighet och samma kraft. Med det sagt vill jag understryka att vi naturligtvis står bakom alla våra reservationer, men jag yrkar bifall endast till reservation 4 om kontrollerande beteende.

(Applåder)

Anf. 28 ADAM MARTTINEN (SD) replik:

Herr ålderspresident! Jag utesluter inte att nykriminalisering är vägen framåt för att färre kvinnor ska utsättas för allvarliga brott, särskilt i nära relation. Därför är det väldigt glädjande att vi har en regering som gör ganska banbrytande åtgärder på området.

En ny påföljd som föreslås från regeringens sida är just förvaringsdom för att göra det möjligt att hålla människor även med tidsbestämda straff inlåsta om de i enlighet med sin tidigare brottshistorik anses utgöra en fara för samhället.

Kriminalvården har ganska goda verktyg för att identifiera de allra farligaste gärningsmännen som ger sig på sina kvinnor i partnervåld. Nivåerna är låga, mellan och hög sannolikhet för återfall i brott. Tyvärr har dessa verktyg visat sig ha ganska hög träffsäkerhet. På våra anstalter sitter i dag drygt 400 personer som bedöms ha en hög återfallsrisk i just den här typen av kriminalitet. I frivården är de runt 700. Dessvärre har vi blivit uppmärksammade på väldigt många fall där personer i frivården har inlett nya relationer med kvinnor som de gett sig på och därmed skapat nya brottsoffer.

Ny kriminalisering i all ära, men varför är Socialdemokraterna emot att införa en typ av förvaringsstraff som gör det möjligt att hålla inne personer med en hög återfallsrisk? Så kan man ju undvika att skapa nya brottsoffer från första början.

Anf. 29 ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik:

Herr ålderspresident! Tack till Adam Marttinen för frågan, och välkommen in i debatten!

Sverigedemokraternas nyvaknade intresse för kvinnofridsfrågor gläder mig oerhört mycket. Samtidigt kanske inte den enkla lösningen alltid är att låsa in människor och kasta bort nyckeln. Som socialdemokrater ställer vi oss som regel ganska skeptiska till den typen av straffskalor.

Som jag nämnde i mitt anförande var detta under alla de år som vi ledde regeringen en av de högst prioriterade frågorna. Inte minst på kvinnofridsområdet skedde ett antal nykriminaliseringar, straffskärpningar och införande av en mängd olika andra åtgärder.

Det handlar bland annat om kontaktförbud, ett område där vi ser fram emot att ytterligare skärpningar skulle kunna ske, och om ett utökat användande av fotboja. Man kan också på ett mer systematiskt sätt arbeta med alla de andra möjligheter som vi har i vårt samhälle, inte minst när det gäller att skifta fokus från brottsförövare till den som är brottsutsatt. Det kan till exempel handla om att kvinnan ska ha möjlighet att behålla boendet och att man får ett samlat stöd från samhällets alla resurser.

Med tanke på att polisen själv har varit väldigt kritisk till sin egen prioritering kring mäns våld mot kvinnor är vi också överens om att polisen bör prioritera upp den här brottskategorin.

Anf. 30 ADAM MARTTINEN (SD) replik:

Herr ålderspresident! Det är därför det blir så märkligt att Socialdemokraterna står bakom den sekretessbestämmelse som gör att kriminalvården inte får informera polisen om när just de här högriskpersonerna släpps från anstalten. Att växla upp för att skydda människor ute i samhället när farliga människor släpps ut är, som jag ser det, en del i det viktiga arbetet.

Jag har förvisso full respekt för att vi tycker olika, men det är märkligt att politiker kan anse att den bästa vägen framåt är att människor som har återfallit i brott som grov kvinnofridskränkning och som av kriminalvården bedöms ha en hög återfallsrisk för just den typen av brott ska få tidsbestämda straff och så snabbt som möjligt komma ut och återintegreras i samhället igen, för att där kunna skapa nya brottsoffer. Det är en logik som inte håller ihop.

Mitt engagemang i frågan sträcker sig ganska långt tillbaka i tiden. År 2017 lyfte jag frågan om förvaringsdomar gällande just den här typen av problematik. Det var ett väldigt uppmärksammat fall där det var så tydligt att personen i fråga hade skördat många brottsoffer efter tidsbestämda straff. Men under sin regeringstid såg Socialdemokraterna till att de här personerna skulle återintegreras ute i samhället så snabbt som möjligt, och nya brottsoffer skördades.

Varför är Socialdemokraterna så inställda på att män som är så välidentifierade och vars brotthistorik är så väldokumenterad ska få tidsbestämda straff och återintegreras i samhället och skapa nya brottsoffer? Varför är frågan om förvaringsdom så omöjlig att ta till sig för socialdemokratin?

Anf. 31 ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik:

Herr ålderspresident! Tack för frågorna, Adam Marttinen!

Jag delar inte bilden att vi tycker att de här förövarna ska komma ut i samhället så snabbt som möjligt, som Adam Marttinen uttryckte det två gånger i sitt inlägg. Tvärtom skärpte vi under de åtta år som vi ledde regeringen straffen inte minst när det gällde sexualbrott men också för miss-handel, grov kvinnofridskränkning och överträdelse av kontaktförbud. Påståendet stämmer alltså inte.

Den typen av vurm för förvaringsinstrumentet som Sverigedemokraterna emellanåt uttrycker erkänsla för hör normalt sett inte hemma i ett demokratiskt samhälle utan att det finns särskilda skäl. Det finns otroligt mycket mer att göra på kvinnofridsområdet, utöver förvaringsdom. I och med att Sverigedemokraterna uttrycker ett sådant intresse för kvinnofridsarbetet hoppas jag att jag får göra medskicket att man kan mötas i andra delar, som handlar bland annat om det faktum att ni efter ert tillträde som största parti i regeringsunderlaget ändå sitter och tittar på när de statliga medlen till kvinnofridsarbetet skärs ned. 6 procent av vad som behövs för att införa reformen skyddat boende skickas till Sveriges Kommuner och Regioner, och man tittar på när SKR:s kvinnofridssatsning stängs.

Propositionslistan ekar tom när det handlar om nya utredningar och nya lagstiftningsinitiativ för att beivra mäns våld mot kvinnor. Det handlar om både att förebygga och att använda samhällets fulla kraft för att beivra brottet.

Men tack för debatten!

Anf. 32 TORSTEN ELOFSSON (KD):

Herr ålderspresident! För de flesta i vårt land står trygghet högst upp på önskelistan. Lag och ordning är en av väljarnas absolut viktigaste frågor. Det gäller både i relation till den lagstiftning som antas här i kammaren och inför stundande EU-val där gränsöverskridande brottslighet är något vi måste lösa gemensamt.

Mörka rubriker om våldet och den grova kriminaliteten avlöser varandra. Skärholmen, där en pappa mördades framför ögonen på sin son, är en enorm tragedi för alla inblandande. Det är ännu ett vidrigt mord som visar på de enorma behov, den brutalitet och de utmaningar vi står inför med individer som anser sig ha rätt att bruka och göra våld på hela samhället. En pappa berövas sitt liv av den enkla anledningen att han sa ifrån.

Mikael, som han hette, stod upp för det Sverige vi vill ha, men detta Sverige tystas av den grova kriminaliteten.

Herr ålderspresident! Ljuset i mörkret är ändå att vi har en regering som förstår allvaret i detta. Vi gör nu den största omläggningen av rättspolitiken i modern tid. Den görs därför att vi ser och vet vad nedmonteringen av goda normer och värderingar över tid har gjort med det svenska samhället. I detta ligger mycket av förklaringen till den brutala brottsutvecklingen. Det har inte varit tydligt vilka värderingar som inte är valbara. Sverige har svikit familjens betydelse och vikten av en kompass som visar riktningen för rätt och fel. Detta har också speglats i de låga straffen och i den straffmätning som lagt större vikt vid förmildrande omständigheter för gärningsmannen än vid brottsoffrets upprättelse.

Herr ålderspresident! Regeringen arbetar ihärdigt och med stor energi på det rättsliga området för lag och ordning, för tryggheten, för att stärka goda normer och värderingar samt för det brottsförebyggande arbetet.

Det finns inga alexanderhugg mot kriminaliteten. Som tidigare polis har jag under ett helt yrkesliv sett brottsutvecklingen first hand. De åtgärder som nu införs borde ha varit på plats långt tidigare, men benägenheten och viljan till förändring saknades. Nu är det som det är, och jag vet att det är ett tålmodigt arbete som krävs, ett metodiskt arbete steg för steg. Det finns ingen quickfix här. Men sakta och säkert återtar vi tryggheten.

Herr ålderspresident! Kristdemokraterna har i årtal sagt att samhället måste prioritera den person som utsatts för brott. Nu har vi en regering som också låter detta faktum styra politiken. Regeringen har inlett ett paradigmskifte i synen på lag och ordning. Vi har tillsatt en fullständig och total översyn av brottsbalken, det vill säga den lagstiftning som styr straffen som utdöms när rättvisa ska skipas i våra domstolar. Målet med detta arbete är enkelt. Det är fråga om att vikta om vågskålen, att förändra straffrätten och att låta brottsoffret, inte förövaren, stå i centrum. Lägg omsorgen där, inte på gärningsmannen.

Herr ålderspresident! En färsk undersökning från Infostat indikerar att en majoritet av väljarna anser att skärpta och mer avskräckande straff är den bästa linjen för att minska brottsligheten. Straffen upplevs inte som rättvisa och proportionerliga, och brottsoffer får inte den upprättelse som förväntas.

Inte heller upplevs straffen som avskräckande för den som begår brott. Man låses in ett tag men är ofta ute igen efter kort tid, tillbaka i den destruktiva gängmiljön där man får sin bekräftelse. Här måste en förändring till. Det ska vara straff som ser till att farliga personer låses in på längre tid så att de inte kan begå nya brott, förstöra andras liv eller rekrytera nya unga personer in i kriminalitet. Och när de väl kommer ut ska vi se till att de inte återfaller i brott.

Herr ålderspresident! I samma undersökning från Infostat uppger 70 procent att det vore bra att avskaffa straffrabatten vid mängdbrottslighet. 61 procent tycker att straffrabatten ska avskaffas även för unga, och 64 procent tycker att det är ett bra förslag att man döms till ett extra hårt straff om brottet begås i gängmiljö. Folk i gemen verkar hålla med regeringen om att en förändring behövs när det gäller synen på straff och straffrätt.

Siffrorna talar sitt tydliga språk. Sverige behöver en ny straffrätt, det vill säga en ny balans där vi viktar om vågskålen med fokus på straffskärpning snarare än rabatt. Vi kristdemokrater vill förändra mängdrabatten i nuvarande form och låta försvårande omständigheter väga tyngre.

Brottsdrabbade ska inte lämnas i sticket eftersom vi då lämnar hela samhället i sticket. Ytterst handlar det om värderingar, det vill säga att det ska finnas rättvisa och att den som drabbas av brott och den kränkning det innebär ska få upprättelse.

Kristdemokraterna är det värderingsdrivna partiet, och som kristdemokrat kommer jag alltid att kämpa för de värderingar som byggt vårt samhälle starkt. Dessa värderingar behövs nu mer än någonsin. Mikael i Skärholmen stod upp för det Sverige vi vill ha. Sverige ska inte längre få tystas av den grova kriminaliteten.

Med dessa ord, herr ålderspresident, yrkar jag bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 33 ADAM MARTTINEN (SD):

Herr ålderspresident! Vi debatterar justitieutskottets betänkande om de straffrättsliga frågorna. Tyvärr är debatterna om de allvarigaste brotten återkommande i vårt samhälle. Det sker mord på öppen gata och grova fridskränkingsbrott mot kvinnor. Det utövas hänsynslöst gängkriminellt våld, och gängkriminalitet och terrorism sätter skräck i våra samhällen. De som representerar den tidigare regeringen har upprepade gånger sagt att de

minsann gjorde allt vad de kunde för att genomföra sin egen kriminalpolitik. De socialdemokratiska regeringarna gjorde mycket, enligt dem själva, för att genomföra sin egen politik. Man får inte tvivla på att de verkligen gjorde allt de ville göra under sin tid i regering. Då kan man också konstatera att det finns en stor skillnad mellan de tidigare regeringarna med Socialdemokraterna i spetsen och den nuvarande regeringen när det kommer till Tidöavtalets del i kriminalpolitiken.

Låt mig ge några korta exempel. Den som medvetet och planerat mördar en annan människa kan i dag mötas av tre års sluten ungdomsvård. Tre års sluten ungdomsvård får en person som mördar en annan människa! Det är väl avvägd socialdemokratisk politik som man har försvarat i åtta år i regering. Det är klart att det finns en skillnad mellan Socialdemokraternas straffrättsliga politik och Sverigedemokraternas syn på saken.

Som tur är har vi som sagt ett Tidöavtal som behandlar inte bara den delen utan mycket annat också.

Just straffrabatten för myndiga förövare kommer att tas bort. Den straffreduktion som finns för personer mellan 15 och 18 år, som i dag är straffmyndiga, kommer att reduceras. Regeringen ska därtill utreda och sänka straffmyndighetsåldern i vårt land.

Vi tycker att det är viktigt att man tar ansvar för sina egna handlingar och att allvarliga brott följs av allvarliga straff – inte minst, herr ålderspresident, för att ge upprättelse till de brottsoffer som skördas till följd av det här våldet.

Man får höra hur mammor processar rättegångar när deras barn har mördats och upprättelsen för deras barns död blev tre års sluten ungdomsvård för en förövare. Så här kan vi inte ha det längre. Tack och lov att vi har en ny regering på plats.

Ett axplock av de straffskärpningar och reformer som kommer att genomföras är att mängdrabatten kommer att avskaffas i sin nuvarande form. De tre allvarligaste brotten ska tillmätas fullt straffvärde. Återfall i brott ska straffas hårdare. En ny påföljd om förvaringsdom kommer att införas så att samhället äntligen får möjlighet att hålla de allra farligaste brottslingarna inlåsta även för tidsbestämda straff, exempelvis personer som gör sig skyldiga till återkommande fridskränkingsbrott mot kvinnor. De personerna måste man kunna hålla inlåsta när Kriminalvården gör bedömningen att det finns hög återfallsrisk. Vi tycker att det är helt orimligt – Socialdemokraterna tycker att det är rimligt, men den nya regeringen tycker att det är orimligt – att personer med hög återfallsrisk släpps ut i fall där Kriminalvårdens metoder visar på hög träffsäkerhet i bedömning. Till och med villkorligt frigivna släpps ut och skördar nya brottsoffer under tiden de är under villkorlig frigivning.

För mig är det alldeles hårresande att vi haft regeringar som försvarat det här sättet att förhålla sig till väldigt farliga individer i vårt land. Men nu har vi som sagt äntligen en regering som ser över också de delarna.

Vi kommer att dubbla straffen för gängkriminalitet. Det är för att den gängkriminella miljön utgör ett systemhot. Man ger sig på samhället på helt andra sätt än vid andra typer av våldsbrott. Det är klart att vi behöver skärpt fokus på att få de här personerna inlåsta under längre tid för att bryta ned de strukturer som hotar samhället i grunden.

Presumtionen mot fängelsestraff ska avskaffas. Det betyder att fler kommer att avtjäna sitt straff i fängelse. Det är också någonting som Socialdemokraterna är emot.

Nya påföljder för unga kommer att införas.

Vi har genomfört förslag om visitationszoner, som Socialdemokraterna har röstat emot, och vistelseförbud för gängkriminella och personer som stör i områden, som Socialdemokraterna har röstat emot.

Det finns, herr ålderspresident, ett gediget arbete och en väl utförd utredning på Justitiedepartementet. Det är på grund av och tack vare att vi fått en ny regering på plats som sätter brottsoffren i främsta rummet och som kommer att se till att faktiskt straffa farliga förövare och hålla farliga förövare inne på anstalt. Det kommer att märkas väldigt stor skillnad på straffrättens område när den här regeringen har fått genomföra sin politik jämfört med vad Socialdemokraternas tidigare regeringar genomförde.

Herr ålderspresident! Jag väljer att inte yrka på någonting, men vi står givetvis bakom Sverigedemokraternas reservationer i betänkandet.

Anf. 34 GUDRUN NORDBORG (V):

Herr ålderspresident! Jag börjar med att som vänsterpartist och feminist yrka bifall till reservation 4.

Psykiskt våld och kontrollerande beteende ska kriminaliseras. Som talare här redan markerat lämnades sommaren 2022 ett förslag, en omfattande och gedigen departementspromemoria, in till departementet om straffansvar för psykiskt våld. Remissbehandlingen avslutades den 15 november 2022, alltså för ungefär ett och ett halvt år sedan.

Varför dröjer propositionen? Jag delar de synpunkter som framförts här tidigare i debatten – att det handlar om ett ointresse för frågor som främst berör kvinnor och barn. De har kommit allvarligt i skymundan för gängkriminaliteten, som om vi inte skulle se sambanden mellan de brotten. Jag ska återkomma till det.

Jag menar att det är grymt att reformer som skulle betyda mycket för att ge kvinnor och barn starkare skydd och möjlighet till upprättelse inte prioriteras av nuvarande regim. Man pratar om brottsoffer men glömmer kvinnor och barn.

Det handlar också om en viktig reform som skulle skapa ökad förståelse för vad våld i nära relationer och mäns våld mot kvinnor och barn verkligen betyder och vilka effekter det får.

Det är fortfarande så i Sverige att nästan varannan kvinna har upplevt detta våld någon gång. Många gör det upprepat och kontinuerligt i sin vardag.

Det är också så att vart tionde barn har upplevt våld i sitt hem. Vart tjugonde barn gör det ofta.

Här måste vi sätta in ytterligare krafter och öka förståelsen för utsattheten. Det handlar om mänskliga rättigheter men också om en mycket lång historia av motstånd.

Jag vill börja med att peka på något som jag tycker är en viktig byggkloss.

I Sverige pratar vi ofta om respekt för mänskliga rättigheter och särskilt om att andra länder ska visa detta. Men vad visar vi?

Istanbulkonventionen – den konvention som antogs av Europarådet redan 2011 och trädde i kraft 2014, alltså för tio år sedan – visar på en definition som ska gälla i de länder som har ratificerat konventionen, vilket Sverige har gjort. Man pratar om mäns våld mot kvinnor och barn, och man pratar framför allt om könsrelaterat våld.

Vad menar man då med det? Jo, det är fysiskt våld och sexuellt våld. Där tror jag att alla är överens om att vi i vart fall har lagstiftning – även om den inte följs. Men man markerar också psykiskt och ekonomiskt våld, alltså båda de sakerna. Där saknar vi lagstiftning i Sverige.

Det är intressant att Istanbulkonventionen inkluderar ekonomiskt våld i begreppet psykiskt våld. De är alltså kopplade på dubbla sätt.

Det är också så att konventionen kräver av medlemsstaterna att de ska lagstifta. Det är något som Sverige åtagit sig i och med att man ratificerat konventionen. Det är alltså hög tid att vi kommer till skott.

Att ekonomiskt våld inkluderas i detta är väldigt viktigt, för vi ser framför allt kvinnor som efter en relation upptäcker att de fortfarande dras med skulder som mannen orsakat eller som har blivit drabbade under relationen av att de inte kunnat arbeta eller att de förlorat ekonomiskt i uppgörelser som mannen har tvingat på dem.

Det är väldigt vanligt att denna typ av våld förekommer parallellt med fysiskt och sexuellt våld. Den är en dimension av det psykiska våldet. Där har vi redan fått kritik från Grevio, kontrollorganet för Istanbulkonventionen.

Det är värt att nämna att FN:s särskilda rapportör om mäns våld mot kvinnor har kritiserat Sverige sedan länge. Det började redan 2007. Man markerar att vi delvis har en bra lagstiftning men att det är för få fällande domar och att tillämpningen av lagstiftningen måste förbättras. Jag vill också markera att barnkonventionen väldigt tydligt inkluderar psykiskt våld. Vi har antagit den som svensk lag, men inte heller den följer vi upp med kriminalisering.

Vad menar vi med våld? Redan av det jag har sagt nu kan ni förstå att det finns många variationer av våld. Hur vi har uppfattat våldet har varierat kraftigt över tid. Jag ska ta bara några historiska exempel.

Det var en oerhörd diskussion i de tidigare två kamrarna inför att brottsbalken skulle träda i kraft 1965, eftersom det fanns ett förslag om att våldtäkt i äktenskapet skulle kriminaliseras. Det höll på att tippa hela den stora straffrättsreformen.

År 1979 fick vi ett förbud mot barnaga som fick världen att häpna. Där följer nu många efter.

Misshandel i hemmet kom inte under allmänt åtal förrän 1982. Det var en av kvinnojourrörelsens första framgångar i lagstiftningen. Nu skulle våld i hemmet uppfattas som lika allvarligt som våld på offentlig plats, där det ofta var man mot man, medan det i hemmet var män mot kvinnor.

År 1999 trädde fridskränkningssbrotten i kraft. För första gången insåg vi att det är allvarligare att bli utsatt för våld och övergrepp i hemmet än på offentliga platser – där kanske det är engångsföreteelser, medan det sker upprepat i hemmet.

Detta var ett enormt paradigmskifte. Betänkandet som det byggde på kom redan 1995. Där ville man framför allt komma åt situationer av det som man, inte obefogat, kallade psykisk terror. Gemensamt för det man ville bestraffa var förfaranden som var ägnade att varaktigt kränka kvin-

nans integritet och skada hennes självkänsla. Det var ett juridiskt uttryck för det som handlade om psykisk påverkan. Man menade att det psykiska våldet borde få stränga och långvariga påföljder, och det ingick i den paragraf som man föreslog. Precis som i den situation vi har nu blev det en enorm debatt. Hur skulle man tolka detta? Särskilt de mansdominerade remsmissorganen var oerhört kritiska till detta, så det kom inte med i reformförslaget.

Det psykiska våldet måste uppmärksammas ytterligare, och vi måste gå tillbaka till grundtankarna om kvinnofridsbrottet. I den aktuella utredningen markerar man ytterligare att det är ett kontinuum – det är nyansskillnader snarare än artskillnader mellan de olika typerna av våld. Det finns psykiskt våld, som ofta kommer först. Det finns fysiskt våld och sexuellt våld, och nu pratar vi också om former av digitalt våld, som man menar bör inkluderas i det psykiska våldet.

Det handlar om vad de här gärningarna gör med offret. Om vi ska ha ett sant brottsofferperspektiv måste vi fylla ut vår strafflagstiftning och se till att alla olika sorters handlingar av våld som innebär otillbörlig kontroll och psykisk misshandel av ett offer inkluderas i lagstiftningen. Det handlar om makt och kontroll.

Det handlar också om att vi ska undvika att fler barn blir vittne till eller offer för kriminalitet och övergrepp i hemmet som leder till att de i sin tur använder våld och begår övergrepp i sina liv. Vi måste bromsa så tidigt vi kan. Detta är ett viktigt exempel.

Jag yrkar på bifall till reservation 4.

Anf. 35 ULRIKA LILJEBERG (C):

Herr ålderspresident! Sverige möter dagligen stora utmaningar. De senaste åren har vi sett en mycket problematisk utveckling av tryggheten i Sverige. Vi ser gängkriminalitet med skjutningar och sprängningar, vi ser handel med människor, vapen och narkotika och vi ser bedrägerier mot äldre och mot välfärden. Alla dessa brott är oerhört allvarliga. Jag kommer här i dag att fokusera på ett annat allvarligt område: mäns våld mot kvinnor och våld i relationer.

När det gäller till exempel visitationszoner talar vi om ”utsatta områden”, som definieras av polisen. Men jag vill erinra om att när det gäller sexualbrott, mäns våld mot kvinnor och våld mot barn är hela Sverige ett utsatt område. Därför vill jag åter lyfta behovet av en närvarande polis i hela landet för alla brott och alla människor.

Det har anförts, bland annat här i debatten, att längre straff och hårdare tag ger färre brott. Det är till viss del sant, men det vi vet avhåller nästan mest är risken för upptäckt och lagföring. En överhängande risk att åka fast är väldigt preventivt. Då krävs en lokalt närvarande polis i hela landet som har ett stort förtroende bland befolkningen och som utreder alla typer av brott. Detta vet vi sker när polisen är på plats. Låt alltså poliserna vara på plats i hela landet!

Vi behöver även ha ett större fokus på att få männen att sluta begå dessa grova brott, och inte ett ibland lite ensidigt fokus på hur kvinnor på bästa sätt ska undkomma männen. Brå har bland annat visat på framgångsrika metoder inom polisen som riktar sig direkt mot männen, mot förövarna. Vi ser att det behövs mer av det.

Herr ålderspresident! Centerpartiet har i dag motioner om flera frågor uppe till behandling. När det gäller fridskränkningens brott ser vi behov av en straffskala som motsvarar deras allvarlighetsgrad. Minimistrafvet för grov fridskränkning och grov kvinnofridskränkning behöver höjas från ett till två års fängelse, och maximistrafvet för dessa brott behöver höjas från sex till tio års fängelse.

Jag anser även att brottsrubriceringarna synnerligen grov fridskränkning och synnerligen grov kvinnofridskränkning ska införas. Det har betydelse för den allmänna rättsuppfattningen om de grövsta fridskränkningens brott benämns vid sitt rätta namn så att det fulla allvaret framgår.

Vi anser vidare att psykiskt våld och kontrollerande beteende ska kriminaliseras, vilket har berörts tidigare här i debatten. Sommaren 2022 överlämnades ett sådant förslag i departementspromemorian *Straffansvar för psykiskt våld*. Vi ser positivt på att den läggs på bordet. Vi anser även att regeringen bör lägga fram detta snarast.

Regeringsunderlagets partier föreslår avslag på allt detta. De flesta förslag på straffskärpningar inom fridskränkningar och kontrollerande beteende och annat avslås med motiveringen att den så kallade Straffreformutredningen pågår. Dess betänkande väntas först den 30 maj 2025, det vill säga om över ett år. Sedan tar den vanliga processen med remiss och skrivande av lagförslag vid, och detta kan ta tid.

Det är i sig ett bra sätt att i lugn och ro utreda, remissbehandla och sedan lagstifta och att ha god tid mellan beslut här och ikraftträdande. Detta ska dock ställas mot några av de andra lagstiftningsprocesser vi sett från regeringens sida i närhet och förmodligen kommer att se mer av framgent. Vi har sett snabba remissrundor under storhelger och kort tid mellan utskottsbehandling, debatt och ikraftträdande.

På onsdag har vi till exempel debatt om propositionen *Stärkt skydd för vissa polisanställda*, där en stark invändning från många remissinstanser var att man önskade ett samlat grepp. Man önskade att regeringen skulle invänta den pågående remissrundan för en annan utredning, som hanterar behovet av liknande skydd för flera andra grupper av offentligt anställda. Men där körde man ett snabbspår för en grupp polisanställda.

Vi från Centerpartiet är som sagt medvetna om allvaret, och vi står bakom det lagförslag som ska debatteras på onsdag. Men vi noterar samtidigt att mäns våld mot kvinnor, som i år hittills tagit minst tolv liv, inte prioriteras på samma sätt. Jag vet att det inte finns någon vare sig här eller i regeringen som inte tycker att detta är avskyvärda brott. Men samtidigt kan det förväntas att man använder den makt man fått för att skydda alla på bästa möjliga sätt. Där ingår även skyndsamhet med lagstiftning, särskilt i fall som detta, som inte rör grundlagsskyddade fri- och rättigheter, så som har varit fallet i en del av de lagstiftningsärenden som har snabbprocessats.

Regeringen kan bättre. Att skydda alla människor från att bli utsatta för brott är som sagt en av statens främsta uppgifter.

Jag vill därmed yrka bifall till reservation 2 under punkt 2 om straffskärpningar för fridskränkningens brott.

(Applåder)

Överläggningen var härmed avslutad.

(Beslut skulle fattas den 24 april.)

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2023/24: MJU12
Naturvård
föredrogs.

Anf. 36 MARLÉNE LUND KOPPARKLINT (M):

Herr ålderspresident! I dag ska vi debattera miljö- och jordbruksutskottets betänkande 12 *Naturvård*. Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Naturvård – smaka på det begreppet! Det är stort, och det innefattar det mesta när vi pratar om frågor ur ett miljö- och jordbruksperspektiv. I detta betänkande pratar vi om det naturvårdspolitiska arbetet, främst med hänvisning till pågående utrednings- och lagstiftningsarbete men också när det gäller åtgärder som redan har vidtagits. Det handlar om art- och områdes-skydd och om arbetet med invasiva främmande arter. Här, herr ålderspresident, ser vi bredden av dessa frågor.

Jag skulle vilja börja med att prata om Sveriges skog som är en ovärderlig tillgång för oss alla, inte bara ekonomiskt utan även för dess roll när det gäller att bevara miljön och främja biologisk mångfald. Vårt hållbara skogsbruk är en viktig del och kombinerar i dag ekonomiskt utnyttjande med skydd av naturvärden.

Herr ålderspresident! För att fortsätta på denna väg behöver vi stärka samarbetet mellan olika intressenter, vilket vi också arbetar aktivt med i dag, på regerings- och riksdagsnivå. Det handlar om skogsägare, näringsliv, riksdag och regering – en viktig kedja. Genom dialog och samförstånd kan vi utveckla effektiva strategier för att bevara och skydda skogens naturvärden.

Sverige har en stark skogspolitik som betonar skogsägarnas frihet under ansvar, men tyvärr har vi avvikit från denna politik alltmer de senaste åren. Hotet mot den biologiska mångfalden är en viktig fråga som vi måste adressera genom att bevara naturskogar och främja forskning inom skogssektorn.

Därför är det glädjande att vår regering har beslutat att tillföra ytterligare resurser för skötsel av värdefulla naturmiljöer och arter i vårt kulturlandskap. Detta är avgörande för att förbättra förutsättningarna för biologisk mångfald och säkerställa att vi når våra miljökvalitetsmål.

Samtidigt är det viktigt att poängtera att vi strävar efter en balans mellan äganderätten och främjandet av den biologiska mångfalden och artskyddet. Vi vill inte försvåra för markägare, men det är samtidigt nödvändigt att skydda och vårda våra naturvärden. Genom denna satsning kan vi bevara våra värdefulla naturmiljöer och lämna över en värld i ekologisk balans till våra kommande generationer.

Herr ålderspresident! I min värld kan vargfrågan inte ignoreras i en debatt om naturvård. Jag bor i Värmland och ser det därför som viktigt att ta upp denna fråga. Vargen har betydelse för människor som bor på landsbygden. Under tidigare regeringar tilläts vargstammen växa oacceptabelt mycket, vilket har fått allvarliga konsekvenser för enskilda lantbrukare och djurägare. Dessa människor lever med rädsla och oro för sin och sina anhörigas säkerhet på grund av vargens närvaro. I många län har vargarna blivit alltmer oskygga och vill dagligen angripa lantbrukares djur. Man

lever med en rädsla. Detta leder till stora ekonomiska förluster för de lantbrukare som har verksamhet med exempelvis får.

Det är inte hållbart att ha över 80 vargrevir i Sverige när riksdagen har fastställt att antalet individer bör ligga mellan 170 och 270. Vi behöver därför ett fördjupat samarbete med Norge kring vargförvaltningen och en förändrad klassificering av vargen från strikt skyddad till förvaltningsbar i art- och habitatdirektivet. Dessutom måste regler och lagar från EU tolkas på ett sätt som tar hänsyn till vår svenska situation. Skydds jakt bör kunna ske omedelbart efter ett vargangrepp.

Moderaterna har länge arbetat för att lösa de problem som vargen orsakar, och vi jobbar tillsammans med regeringen för att upprätthålla riksdagens beslut. Vi förespråkar en ansvarsfull förvaltning, där människors trygghet och frihet sätts i främsta rummet – inte i garderoben, som vi har sett ske de senaste åren.

Vi måste vara medvetna om vårt gemensamma ansvar att skydda och vårda naturen samtidigt som vi agerar ansvarsfullt. Vi ska skydda och säkerställa människors trygghet och frihet. Vår regering tar tydliga steg för att uppnå detta, genom att minska vargstammen till den nedre gränsen på 170 vargar och vidta andra åtgärder för att säkra tryggheten för människor på landsbygden.

Det är också viktigt att svenska folket förstår orsakerna till att situationen ser ut som den gör med den stora vargpopulationen. Det beror på den politik som den tidigare regeringen har fört. Det är dessa beslut som ligger till grund för de utmaningar vi står inför i dag.

Nog om vargen – även om vi kan debattera den frågan hur mycket som helst här i kammaren.

Herr ålderspresident! Jag skulle, när vi pratar om naturvård, vilja lyfta frågan om dammar och småskalig vattenkraft. Bara i mitt län finns det 900 dammar. I Sverige finns det cirka 11 000 dammar; de flesta klassas som små. Det finns cirka 3 000 dammar som hör till vattenkraftverk. För att ge en djupare insikt i varför denna fråga är så viktig när vi pratar om naturvård skulle jag vilja ge en kort redovisning så att man förstår komplexiteten.

Den beslutade nationella planen för omprövning av vattenkraft och dammar har tillkommit för att tillgodose bland annat EU:s vattendirektiv. Planen tillsammans med en rigorös prövningsprocess ska innebära en så liten produktionsförlust som möjligt, är det sagt.

Vid utrivning av dammar krävs tillstånd enligt miljöbalken, och beslut om utrivningen fattas av mark- och miljödomstolen och föregås av en noggrann utredning av effekterna. Ett tillstånd för utrivning kan förenas med villkor i syfte att minimera eventuella negativa effekter av en utrivning som påverkar landskap, kulturmiljö, djur- och växtliv och infrastruktur.

Man förstår att detta är komplext, och det var också därför regeringen valde att pausa. Vi behöver se till att lagen och tolkningen av vattendirektivet moderniseras och anpassas till vår tid för att värna om de kulturarv vi har och samtidigt se till helheten. Skälen till utrivning av dammar kan vara att verken inte är i funktion, ekonomi, att det är reglerdammar som inte längre behövs med mera.

Just nu genomför regeringen en konsekvensanalys av omprövningarna av den småskaliga vattenkraften. Detta välkomnar vi. Det är av yttersta vikt att man utformar ett regelverk där elförsörjningen prioriteras högt. Det är dessutom avgörande att vi noggrant överväger hur de åtgärder som före-

slås av länsstyrelserna påverkar kraftverksägarna och att vi undviker att kostnaderna för omprövningarna blir oproportionerligt stora, framför allt för enskilda ägare.

En viktig fråga som jag vill lyfta upp är klassificering av vattendrag där överdriven aktivism från myndigheterna inte får vara ett hinder. Man måste tolka lagar rätt. Vi får inga pluspoäng för att vi är bäst i klassen när vi tolkar lagar och regler. Det finns också bekymmer med orimliga kostnader, och vi välkomnar att det ska bli bra för våra dammägare i Sverige.

Avslutningsvis kommer de beslut som vi fattar i dag givetvis att ha en inverkan på morgondagen. Det finns många utmaningar där vi kan samarbeta tillsammans över partigränserna, och där tar vår regering nya steg hela tiden. Vi ser utmaningarna, vi lyssnar på fakta, vi anpassar våra strategier och vi arbetar tillsammans för en mer hållbar framtid.

(Applåder)

Anf. 37 MALIN LARSSON (S) replik:

Herr ålderspresident! Tack, ledamoten Lund Kopparklint, för anförandet!

SD-regeringens budget för 2023 innebar kraftiga nedskärningar på åtgärder för värdefull natur. I budgeten för 2024 lägger regeringen tillbaka en liten del av pengarna från tidigare nedskärningar, bland annat till återskapande av våtmarker och bekämpning av invasiva arter.

Eftersom höjningen av anslagsnivån är mindre än satsningarna kommer det dock att bli mindre medel kvar att fördela till den bredd av åtgärder som anslaget till Övrigt ska finansiera. Sammantaget har anslaget sjunkit med ytterligare ungefär 30 procent 2024 för verksamhet vid sidan av satsningarna på våtmarker och invasiva arter.

Även anslagen till rovdjursarbetet minskar regeringen, trots att vi ser ett ökat resursbehov på detta område. Det kommer att kräva hårdare prioriteringar och minskade möjligheter att utveckla arbetet med inventering och arbetet med stora rovdjur.

Också rovdjursinventeringarna ligger inom detta ansvarsområde för myndigheten. Bristande rovdjursinventeringar kommer att påverka hela rovdjursförvaltningen, och resultatet från rovdjursinventeringarna styr licensjakt och skyddsjakt och ligger också till grund för bedömningen av om en art är hotad eller inte.

Med anledning av detta vill jag fråga ledamoten: Varför gör ni i den SD-ledda regeringen denna neddragning trots att rovdjursarbetet har ett ökat resursbehov och trots att de fem stora rovdjuren ökar också inom renskötselområdet?

Anf. 38 MARLÉNE LUND KOPPARKLINT (M) replik:

Herr ålderspresident! När det gäller nedskärningar skulle jag hellre vilja använda uttrycket att vi gör en konsekvensanalys när vi tillsätter medel för att hantera de områden som vi har att göra med.

Vi har bra underlag när det gäller exempelvis rovdjurspolitiken. Det är inte riktigt hållningen hos regeringen eller hos oss som jobbar under, eller över, regeringen i riksdagen att hålla på och utreda saker i tid och otid, under tiden exempelvis vargstammen växer. Vi måste agera här och nu, och vi har tillräckligt mycket underlag för att veta hur vi ska agera när det gäller rovdjurspolitiken.

Det är precis vad vi gör nu. Vi tar tag i saker, och vi agerar utifrån de fakta och alla de utredningar som ligger till grund för det arbete som vi gör i dag.

Nedskärningar behöver inte nödvändigtvis handla om att vi inte prioriterar frågorna, för det gör vi absolut. Men vi måste se till de underlag som finns, och om vi har tillräckligt mycket underlag för att kunna agera och prioritera frågorna så som riksdagen och regeringen nu gör är det väl bra. Då kan vi i stället lägga pengarna på de områden som inte har tillräckligt mycket underlag och där vi behöver ta fram underlag.

Jag vet att den tidigare regeringen gärna ville utreda frågor. Sedan helt plötsligt hamnar det i lådan, och så blir det inte så mycket mer än så.

Anf. 39 MALIN LARSSON (S) replik:

Herr ålderspresident! Tack, ledamoten Lund Kopparklint, för svaret!

Ledamoten lyfte själv upp vargen och förvaltningen av den i sitt anförande. Det är klart att hela rovdjursförvaltningen kommer att påverkas om det inte görs inventeringar. Då hittar man ju färre rovdjur och föryngringar, och då blir det också färre som får skjutas med SD-regeringens förda politik.

Det finns ett utredningsansvar, och man måste ha underlag innan beslut fattas. Att vargstammen måste minskas är vi eniga om. Om ledamoten Lund Kopparklint och regeringen nu anser att vi har tillräckligt med underlag kan vi fundera på varför vargstammen inte minskas här och nu. Det har man inte gjort under den tid regeringen har suttit, utan det är de utredningar som vi tillsatte tidigare som kommer nu. Det blir lättare med skydds jakt, men arbetet är långt ifrån klart.

Det känns lite grann som att man ger med ena handen och tar med den andra. Samtidigt som man har en hög svansföring i vargfrågan minskar man nu rovdjursinventeringen. Det är denna politik man för, och det är denna politik man då också måste ta ansvar för.

När det inte finns resurser till inventeringar riskerar antalet rovdjur att öka ännu mer. Våra renägande samer får ersättning utifrån hur många rovdjur som hittas, så de riskerar också att få betydligt lägre ersättningar. Är detta vad regeringen vill – att antalet rovdjur ska öka?

Anf. 40 MARLÉNE LUND KOPPARKLINT (M) replik:

Herr ålderspresident! Det blir lite humoristiskt när man lyssnar till riksdagsledamoten Larssons resonemang om hur vargpopulationen har vuxit. Det är faktiskt den grönsocialistiska tidigare regeringen som har gjort att vi har den stora vargstam som vi har i Sverige. Det är detta som ligger till grund för de beslut och de rättelser som regeringen nu behöver göra.

Visst finns det ett underlag. Det är ju de inventeringar som faktiskt har gjorts och där vi ser hur stor vargpopulationen är. Vi har ett underlag för hur stor den bör vara. Vi pratar om MVP och om GYBS, som är de två viktiga utredningar och underlag som vi har.

Det är väl ingen som har sagt att vi ska sluta göra inventeringar, för det är ju de som ligger till grund för hur vi ska agera i denna fråga. Men det är glädjande att Socialdemokraterna har vänt i denna fråga. Det gjorde ni i slutet av mandatperioden, ledamoten Larsson, när ni märkte hur rädda människor på landsbygden är och hur illa det har gått för lantbrukarna med den stora vargpopulationen.

Ni vände i frågan i sista minuten. Detta är ingen fråga som ni har jobbat med tillsammans med Miljöpartiet över huvud taget under den tid ni hade regeringsmakten, utan det var först i slutet som ni började agera i frågan. Vi däremot förespråkade denna politik hela tiden då vi satt i opposition, och nu tar vi tag i det när vi sitter i regeringsställning.
(Applåder)

Anf. 41 STINA LARSSON (C) replik:

Herr ålderspresident! I Sverige har vi miljö kvalitetsmål, vars syfte är att vi ska minska utsläppen och lösa miljöproblemen och inte lämna över allt detta till nästa generation. Vi sammanfattar allting i generationsmålet.

För ett tag sedan presenterades en utvärdering av de här målen. Det sker kontinuerlig uppföljning i våra län. Tyvärr är det tämligen dystert läsnings. Det är inte det myllrande liv i våra våtmarker som vi önskar. Det finns fortfarande döda bottnar i Östersjön. Det är inte lika många småfåglar nu som tidigare. Det är endast 4 av de 16 miljö kvalitetsmålen som vi kommer att uppnå eller är på god väg att uppnå den närmaste tiden.

Något som också är anmärkningsvärt är att det för de flesta av målen saknas underlag för att mäta hur vi uppnår dem och om vi kommer att nå dem eller inte. En del av utskottets kritik mot regeringen handlar om att det i resultatredovisningen saknas data och information gällande de flesta av miljö kvalitetsmålen. Jag tror att ledamoten har tagit del av detta och är medveten om det.

Kontentan av detta är att vi egentligen inte vet hur det står till. Vi saknar underlag och siffror för att veta om det går åt rätt håll och om vi gör rätt saker eller inte i vårt miljöarbete. Ett sätt att ta reda på detta är att öka miljöövervakningen, någonting som jag och Centerpartiet föreslår i flera motioner. I detta betänkande behandlas en motion från oss om övervakning av pollinatörer.

Min fråga till ledamoten är: Varför säger ni nej till mer miljöövervakning, till exempel övervakning av pollinatörer, som vi har föreslagit?

Anf. 42 MARLÉNE LUND KOPPARKLINT (M) replik:

Herr ålderspresident! Det här är frågor som är viktiga och som också regeringen anser vara viktiga. Att utskottet under regeringen pekar på vilka saker vi behöver utveckla är inga konstigheter. Det är vår roll som riksdag att titta på vilka delar man behöver komplettera med.

Visst kan det behövas utredningar för att titta på de här frågorna. Det behöver göras konsekvensanalyser. Miljö- och klimatarbetet är inte slut utan fortsätter i all framtid för att vi ska kunna lämna över ett arv till våra kommande generationer. Vi värnar om de olika delar som vi tar fram och de olika mål som vi sätter upp.

De konsekvensanalyser som vi tar fram och utför framöver och nu är någonting som regeringen ständigt arbetar med. Även riksdagsledamoten borde veta hur det är att arbeta i en regering med de här frågorna. En mandatperiod är fyra år lång. Under mandatperioden arbetar vi ständigt för att utveckla de här frågorna och nå de mål som riksdagsledamoten pratar om. Men efter innevarande mandatperiod kommer det ytterligare en mandatperiod, och så ser det ut hela tiden. Vi jobbar med de här frågorna för att nå målen.

När det gäller pollinatörerna delar jag riksdagsledamotens mening att det är en ytterst viktig fråga. Vi har sett dokumentärer på tv om hur illa ställt det är med dem och hur viktiga de är i vårt system. Det är också någonting som regeringen tycker är viktigt.

Prot. 2023/24:103
22 april

Naturvård

Anf. 43 STINA LARSSON (C) replik:

Herr ålderspresident! Oavsett vilken roll man har i riksdagen är konsekvensanalysen att det saknas underlag för att ta reda på om det går åt rätt håll eller inte när det gäller miljömålen. För en majoritet av miljökvalitetsmålen vet vi inte vad som gäller och om vi gör rätt saker eller inte.

Vad gäller pollinatörer hade Naturvårdsverket 2020–2022 ett projekt om vildbin och humlor för att ta reda på hur vi ska räkna dessa på bästa sätt. Jag kan jämföra hur många gånger jag behövt stanna vid bensinmackar och tvätta vindrutan med min första bil respektive den jag har i dag. Visserligen är vindrutetorkarna något bättre nu för tiden, men det är en markant minskning, upplever åtminstone jag.

Det som saknas är sådana insatser för övervakning och räkning av pollinatörer som gör att vi kan få ett definitivt svar. Men det behövs också ett intensivare arbete mot främmande invasiva arter; där vet jag att regeringen skjutit till alltför lite pengar jämfört med hur mycket man gick in med i den förra budgeten.

Det som ledamoten anförde i sitt inledningsanförande stämmer inte riktigt – det finns betydligt mindre pengar till naturvård än vad som var fallet för tre år sedan. Jag kan bara konstatera att Tidöregeringens ekonomiska budget inte har någon prioritering av miljö- och naturvård.

Min slutliga fråga är: Vad avser ledamoten att prioritera framöver för att åtminstone vända utvecklingen, så att vi får svar på hur det ligger till med miljökvalitetsmålen och ökar naturvården i vårt land?

Anf. 44 MARLÉNE LUND KOPPARKLINT (M) replik:

Herr ålderspresident! Det är lite märkligt att riksdagsledamoten talar om vindrutetorkare. Farten är väl det som är mest betydande när det gäller insekter som slår emot vindrutan när man kör bil. Men det är väl inte riktigt det mätverktyget vi ska ha när vi mäter pollinatörer i vårt natursystem.

Det pågår ständigt arbete ute i kommunerna, där man prioriterar de frågor som riksdagsledamoten är inne på. Som jag sa tidigare är pollinatörer en fråga regeringen ser som viktig. Vi har gjort en konsekvensanalys. Vi har gjort prioriteringar som vi anser vara viktiga för att uppnå de mål vi satt upp när det gäller miljön. Jag är inte alls orolig för att vi skulle prioritera bort saker som är väsentliga för att uppnå dem.

Däremot vill jag vara tydlig med att vi alltid behöver göra mer på det här området. Det är otroligt viktiga frågor för riksdag och regering att leverera i. Det handlar om hur vi ska lämna över det här arbetet på ett bra sätt till kommande generationer och uppnå miljömålen.

(Applåder)

Anf. 45 EMMA NOHRÉN (MP):

Herr ålderspresident! I dag ska vi prata om naturvård. Precis som föregående talare var inne på är det ett område som spänner över mycket: hur vi tar hand om och vårdar den natur som vi har gemensamt ansvar för.

Herr ålderspresident! Jag vill läsa upp ett exempel på hur man gör i dagsläget. Det kommer att vara ett exempel från utvärderingen av miljömålen i skogen. Skogsstyrelsen skriver i den senaste utvärderingen att ”förlusten av naturvärden som inte går att återskapa under överskådlig tid identifierats som ett problem av särskilt brådskande karaktär”. Man skriver vidare: ”Att säkerställa att kvarvarande skogar med mycket höga naturvärden bevaras är avgörande och behöver hanteras särskilt skyndsamt. Sveriges möjligheter att bevara biologisk mångfald i skogslandskapet kräver kraftfulla åtgärder. För arter knutna till lång kontinuitet och arter som behöver livsmiljöer som idag är ovanliga ... är situationen allvarlig. ... Det behövs ökad kunskap och medvetenhet om att många naturvärden inte kan återskapas under överskådlig tid.”

Herr ålderspresident! Det här var ett exempel från utvärderingen av miljömålen. Läser man om andra miljömål ser man att situationen är liknande. Precis som ledamoten från Centerpartiet tidigare sa uppnår vi bara 4 av de 16 miljömålen.

Jag kommer att beröra de fem begrepp vi har för vad naturvärden ska ta till. För det första behöver vi miljöövervakning, så att vi vet vad som finns där. För det andra ska vi skydda det som behöver skyddas. För det tredje behöver vi restaurera och återskapa det som ska tas tillbaka. För det fjärde behöver vi se till att inte andra saker kommer dit, såsom främmande arter. För det femte behöver vi ha gränsvärden och normer som gör att vi mäter rätt saker.

Herr ålderspresident! Jag yrkar bifall till reservation nummer 2. Jag säger det redan nu. Men jag står givetvis bakom alla våra reservationer, även dem som behandlas förenklat.

Herr ålderspresident! För ett par veckor sedan blev nog ganska många överraskade när årets mäktigaste i Hållbarhetsverige annonserades. Det brukar alltid vara någon miljöminister eller någon sådan där halvkänd person. Den här gången blev det en som för många var ganska okänd: Herman Afzelius, ordförande i PFAS-föreningen.

Under tio års tid har boende i Kallinge försökt uppmärksamma oss politiker och andra på att de har farligt PFAS i dricksvattnet och att någon måste ställas till svars för det. Tack vare deras arbete är PFAS nu mer känt, och efter en fällande dom har Kallingeborna fått rätt till ersättning. Ganska nyligen kom ännu en PFAS-dom där Försvarsmakten blev skadeståndsskyldig gentemot Uppsala kommun.

Jag roade mig med att googla PFAS och nyheter. Jag fick många träffar, de flesta bara ett par veckor gamla. Här står att det finns PFAS där bostäder ska byggas, vilket stoppar byggen, och att det kommer högre halter av PFAS ut ur ett reningsverk än in. Det står också att det är PFAS i ekoägg men att dricksvattnet på vissa ställen innehåller mycket högre halter, så det är ingen fara att äta äggen – om man nu ska vikta det ena mot det andra. Vi ser att det finns PFAS i Finjasjön och i Ramsås och att våtmarksväxter innehåller PFAS och så vidare. Vi har också sett att det går in i gnagare och andra som äter växter.

När vi har ett sådant här problem måste vi ta reda på var det finns och hur det fungerar. Detta är en av de största skandalerna i modern tid. Vi har PFAS överallt, och vi vet att det skadar oss. Därför behövs miljöövervakning av Sveriges dricksvatten och dricksvattentäkter, och det är detta reservation 2 handlar om.

Trots denna situation säger regeringen att för budgetåret 2024 får högst 5 miljoner kronor av anslaget för miljöövervakning användas till kunskap om PFAS i livsmedel och miljö. Därutöver ska högst 8 miljoner av anslaget gå till sanering och återställning av förorenade områden. Det är alldeles för lite, och vi måste få mer vetskap. PFAS går in i våra kroppar via dricksvatten med mera, så miljöövervakning när det gäller PFAS och annat är jätteviktigt. Vi måste också skydda de miljöer vi vill ska skyddas, och då behövs miljöövervakning för att veta vad som finns var.

Herr ålderspresident! Vi har också mycket kunskap. Ålgräs växer i mattor under havsytan i våra kustområden, från noll till tre fyra meter ned. Går vi tillbaka 100–150 år i tiden fanns ålgräs ned till 22–23 meter i Kattegatt. På grund av ändrade förhållanden har vi nu mycket mindre. Sedan 80-talet har det minskat med 60 procent, och i ett historiskt perspektiv har vi kanske bara kvar 15–20 procent av den ursprungliga mängden.

Ålgräs binder kol, är lek- och uppväxtplats för fiskar, skaldjur och annat och är en otroligt viktig miljö för att vi ska få produktion längre ut i havet. Tillsammans med strandsskyddslagstiftningen är detta något av det viktigaste vi har för att binda kol och producera syre och producera livsmedel, växter och djur i strandzonen. Här behöver vi ha ett större och starkare skydd, och detta berör några av Miljöpartiets andra reservationer.

Vi har förstört en del ålgräs genom att anlägga bryggor, muddra och annat. Men vi kan också restaurera och återskapa. Det pågår nu försök med att plantera ålgräs som en kompensationsåtgärd när man bygger ut Göteborgs hamn, och resultatet är hyfsat. Restaurering måste göras på många andra platser också, både till lands och till havs.

Vi har pratat mycket om restaureringslagstiftningen här i kammaren. Det fanns en överenskommelse i Europaparlamentet och rådet om att medlemsstaterna skulle vidta restaureringsåtgärder 2030–2050, till att börja med på minst 20 procent av de land- och havsområden som är i behov av restaurering. Senast 2050 skulle dock alla ekosystem som är i behov av restaurering omfattas av åtgärderna. Detta var man överens om, men Tidöregeringen med SD i spetsen röstade nej till detta. Vi kunde också läsa att de gjort allt de kan för att få med sig andra länder på tåget. Landsbygdsministern skrev brev till sina kollegor och fick bland annat Ungern att vända i sista stund, så nu ligger förslaget på is. Jag hoppas att något land ändrar sig, för detta behövs. Hur ska vi annars göra? Det skulle jag vilja ha svar på. Överenskommelsen fanns ju på bordet.

Det är märkligt att regeringen lägger väldigt lite pengar på främmande arter, 50 miljoner kronor, och dessutom drar ned på finansieringen när det gäller stenmården. Vi vet ju att främmande arter är ett av de stora hoten.

Vi håller på att få nya gränsvärden för farliga ämnen i havsmiljö och för undervattensbuller, men det tar alldeles för lång tid.

Herr ålderspresident! Allt detta hänger ihop, så vi behöver jobba med helheten. Ska vi få en ordentlig naturvård behöver vi ha miljöövervakning, skydd, restaurering och bra normer.

Anf. 46 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD):

Herr ålderspresident! Jag yrkar bifall till utskottets förslag och avslag på samtliga reservationer.

Dagens betänkande behandlar ganska många områden. Jag kommer att gå in på några av dem.

Invasiva främmande arter är ett av de största hoten mot den biologiska mångfalden – enligt många forskare det absolut största. Därför måste detta tas på stort allvar.

Riksrevisionen har gjort en granskning och kommit med många bra påpekanden. En revision kan ju göra en rädd för att få ovet, men den är ju till för att politiken ska bli bättre och göra rätt saker. I granskningen säger Riksrevisionen bland annat att det saknas en nationell förteckning över vilka invasiva främmande arter vi ska bekämpa.

En lista är nu inlämnad och på gång, men trots att den inte är politiskt behandlad än är det redan kamp om vilka djur som ska vara med på listan. Tidigare hörde vi om stenmården, och många är nog eniga med ledamoten Emma Nohrén om att stenmården bör vara med på en sådan lista utifrån den kunskap vi har. Men på expertmyndigheten Naturvårdsverkets förslag på lista finns den inte med.

I granskningen kommer det fram att Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten under flera år inte har prioriterat arbetet med att ta fram de underlag som krävs för att bedöma vilka arter som är mest angelägna att ta upp i den nationella förteckningen.

Enligt Riksrevisionen är det angeläget att en nationell förteckning fastställs, eftersom förseningen har fördröjt bekämpning av problematiska invasiva främmande arter som inte är EU-listade. Man är tydlig med att en fastställd nationell förteckning behövs för att säkerställa att resurserna används för att bekämpa de arter där det är mest angeläget.

Regeringen arbetar nu med att se över vilket ansvar statliga myndigheter bör ha för att kartlägga och rapportera förekomsten och utbredningen av invasiva främmande arter samt vidtagna åtgärder. Man har också för avsikt att se över hur uppföljningen av myndigheternas arbete med invasiva främmande arter kan utvecklas ytterligare för att de samlade insatsernas resultat sedan ska kunna bedömas. Listan med förslag är som sagt inlämnad och bereds på Regeringskansliet.

För budgetåret 2024 har regeringen avsatt 50 miljoner för att förebygga och bekämpa invasiva främmande arter så att de inte introduceras eller sprids. Man avser att satsa liknande summor även under 2025 och 2026. Den fleråriga satsningen syftar till att stärka statens förmåga att just hantera de invasiva främmande arterna och det hot de utgör mot människors och djurs hälsa, jordbruksskördar, infrastruktur och skyddade arter.

Arbetet med att bekämpa de invasiva främmande arterna kommer bland annat att ligga i att stärka koordineringen av nationella insatser och vägledning, att öka de bekämpningsåtgärder som beslutats regionalt och att ta fram kommunikationsinsatser som innebär ökad kännedom hos allmänheten om nya och etablerade invasiva, främmande arter.

En annan del som jag vill lyfta fram, herr ålderspresident, är strandskyddet.

I betänkandet finns motioner där man önskar att regeringen ska gå vidare med den förra regeringens proposition. Och det fanns delar i den utredning som låg till grund för propositionen som är bra och som det tas fasta på i det arbete som nu pågår på Regeringskansliet för att vi ska få fram en ny strandskyddslagstiftning. Men det behövs mer flexibilitet. Vi behöver en mer flexibel lagstiftning där vi även litar mer på våra kommuner.

Med den tidigare propositionen hade våra länsstyrelser fått större makt. Men det vi behöver är den lokala kunskapen och ett lokalt inflytande. Vi måste lita mer på kommunerna. De har den lokala kunskapen och måste kunna göra jobbet, så att inte länsstyrelsen alltid blir överrock.

Dessutom pågår ett till uppdrag, nämligen om ändamålsenliga undantag från strandskyddet för de areella näringarna. Det är nu ute på remiss, och remisstiden går ut i mitten av maj. Det ska bli intressant att se vad som kommer där.

Herr ålderspresident! Både bostadsministern och klimat- och miljöministern talar sig varma för en förändrad lagstiftning, och det är ju så mycket enklare när partierna i regeringsunderlaget är eniga.

Nästa fråga, herr ålderspresident, är vargen. Det är glädjande att det är en så stor majoritet i kammaren för att vargstammen ska minska.

Vi har haft uppdrag kring skyddsjakten och stammens storlek. Vi ser att det är förändringar på EU-nivå vad gäller skyddsstatusen och att det är ett arbete som nu äntligen börjar ge resultat.

Vi driver en omläggning av vargpolitiken på nationell och europeisk nivå på ett så målmedvetet sätt som tidigare regeringar inte har gjort. Denna justering hade inte skett i en rödgrön regering. Nu sker den i en regering där vi kristdemokrater är med.

I regeringens tillkännagivande, som beslutades om i maj 2022, beslutade regeringen att ge Naturvårdsverket i uppdrag att utifrån bästa tillgänglig kunskap och vetenskaplig expertis analysera om, och i så fall under vilka förutsättningar, vargens referensvärde i fråga om populationsstorlek för gynnsam bevarandestatus enligt art- och habitatdirektivet skulle kunna vara inom intervallet 170–270 individer. Men när vi tog över gjorde vi om direktivet från ”om” till ”hur” vi ska göra. Och det, herr ålderspresident, är en väsensskild skillnad.

Uppdraget om förändrade riktlinjer för skyddsjakt redovisades i mars i år. Av de nya uppdaterade riktlinjerna framgår det nu att skyddsjakt beviljas betydligt tidigare än med de tidigare tumreglerna. Det beror på dels vilka djur det är, dels vad man har gjort för att kunna förebygga angrepp, bland annat. För att skyddsjakt ska beviljas krävs numera inte att det skett fyra angrepp, utan det krävs två angrepp. På en del djur räcker det med ett angrepp för att skyddsjakt ska beviljas.

Herr ålderspresident! Så länge som jag har suttit i riksdagen har jag drivit att vi måste få till ett samarbete med Norge, eftersom vi har en gemensam vargstam. Vargen i mina hemtrakter har inte en aning om när den är på svensk eller norsk sida. Enligt Bernkonventionen ska vi förvalta vargstammen som en gemensam stam, även över landgränser, för det är en gemensam stam.

Vi ser nu, herr ålderspresident, hur man gör förändrade bedömningar i EU. Det sker ett arbete där som förhoppningsvis kan hjälpa oss, så att vi får en förvaltning värd namnet.

I en rapport som tagits fram i den internationella naturvårdsunionen ser vi att vargpopulationens utbredningsområde i Europa under de senaste tio åren har ökat med över 25 procent. I rapporten anges att det 2022 sannolikt fanns 19 000 vargar i EU, vilket kan jämföras med 14 300 år 2016, alltså en ökning med en tredjedel på sex år. Kom inte och säg att vargstammen inte är livskraftig!

Herr ålderspresident! Jag ser att jag har dragit över min talartid. Men jag hoppas att det arbete som den här regeringen driver om att vi ska få flytta över frågan om vargen från bilaga 4 till bilaga 5 i art- och habitatdirektivet, så att den blir förvaltningsbar, verkligen ger frukt. Därmed skulle medlemsländerna få en större rådgighet över jakten och förvaltningen, vilket redan borde vara en självklarhet.

Därmed, herr ålderspresident, avslutar jag, även om jag hade mer på papperet.
(Applåder)

Anf. 47 MALIN LARSSON (S) replik:

Herr ålderspresident! Jag tackar ledamoten för anförandet.

Jag kom i går hem från en fantastisk fjälltur. Jag har under ”den femte årstiden”, vårvintern, tillbringat en helg i fantastiska Borgafjäll. Jag åkte turskidor efter Storviksleden och njöt av fjällens magi. Jag såg ripa, tjäder och till och med spår av tretåig hackspett i en orörd natur där våra arter kan och ska breda ut sig.

Samtidigt, när jag åkte på leden, såg jag vindskydd som stormar har vält och skyltar som varit gömda under snön och som blivit överkörda och trasiga. Med ledamoten Ottossons SD-ledda regering finns det inga pengar till att rusta och underhålla våra mycket uppskattade leder och naturreservat.

Naturvårdsverket varnade för att det kommer att bli mindre utrymme för att öka människors tillgänglighet till skyddade områden och underhåll av anläggningar, som skyltning, vandringsleder, utsiktsplatser, grillplatser med mera. Frågan är vad de långsiktiga konsekvenserna blir när det redan ansträngda anslaget ska räcka till att skydda ännu mer natur utan tillräckligt underhåll.

Därför är min fråga till ledamoten Ottosson: Vad har ni partier i regeringsunderlaget gjort för analys av konsekvenserna nu när ni har minskat medlen till åtgärder för värdefull natur? Och vad hade ni tänkt skulle prioriteras ned eller bort av de olika verksamheterna som finansieras genom anslaget?

Anf. 48 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr ålderspresident! Jag tackar Malin Larsson särskilt för den målande inledningen. Jag erkänner direkt att jag blev avundsjuk. Jag skulle gärna ha varit på samma ställe.

Jag vill börja med, herr ålderspresident, att än en gång rätta ledamoten Malin Larsson. Sverigedemokraterna sitter inte i den här regeringen. Det gör Moderaterna, Liberalerna och Kristdemokraterna, och det är Moderaterna som har statsministerposten i form av Ulf Kristersson.

Malin Larsson vet mycket väl att jag är en friluftsmänniska och gärna lägger ned tid på skog, fjäll, hav och sjö och tycker att det är fantastiskt. Det är oerhört viktigt, inte minst för både psykiskt och fysiskt välbefinnande.

Samtidigt, herr ålderspresident, är vi inne i en period med mycket hög inflation. Vi är inne i en period där vi har haft enormt långa sjukvårdsköer. Jag har inte den aktuella siffran klar för mig just nu, så jag vågar inte gå in på den, men vi har ju sett hur över 100 000 har väntat olagligt länge på att få sjukvård. Vi ser hur säkerheten verkligen påfrestas med skjutningar och

sprängningar på våra gator och torg. Vi ser hur oskyldiga människor skjuts ihjäl på våra gator. Vi ser, tyvärr, återigen hur vi måste lägga mer pengar på försvaret, eftersom vi har en omvärld som blir alltmer osäker.

Här, herr ålderspresident, handlar det om att tänka på vad det är som vi faktiskt måste prioritera. För egen del skulle jag gärna lägga mer pengar på de saker som Malin Larsson nämner. Samtidigt måste vi lägga mer pengar på sjukvård, säkerhet och polis och på försvar. När vi ska göra en prioritering måste det bli av det som faktiskt är livsviktigt, herr ålderspresident.

Anf. 49 MALIN LARSSON (S) replik:

Herr ålderspresident! Jag tackar ledamoten Ottosson för svaret, men jag och många med mig är väldigt oroade för vad som nu händer med vår natur. Det handlar också om den försämring av tillgång till natur som neddragningarna innebär.

Ledamoten nämnde prioritering. I den här regeringen är Sverigedemokraterna det största partiet i regeringsunderlaget. Utan Sverigedemokraternas röster i den här kammaren får inte regeringen igenom någonting. Vi vet att det finns ett Tidöavtal i grunden för samarbetet; det går inte att förneka.

Regeringen prioriterar skattesänkningar för de allra rikaste i vårt land. Det är detta regeringen prioriterar. Den prioriterar inte skötsel av vår värdefulla natur, och den prioriterar inte heller sjukvården, som ledamoten själv lyfte. Vi har lagt fram förslag på bankskatt med mera, men det köper inte regeringen. Den fortsätter i stället att prioritera skattesänkningar för dem som har mest och för dem som har det bäst.

Därför är det jättetråkigt att regeringen nu drar ned på naturvården. Det hotar inte bara de viktiga naturvärdena, utan det hotar också jobben. Det gäller framför allt jobben på landsbygden, de gröna jobben. Är det detta som är att prioritera det så kallade hjärtlandet för ledamotens parti Kristdemokraterna?

Anf. 50 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr ålderspresident! När det gäller regeringsunderlaget hamnade ledamoten Malin Larsson rätt. Som lärare vet jag att man ska ge positiv feedback när någon gör rätt, och härmed får ledamoten nu positiv feedback.

Tillgång till orörd natur – ja, självfallet! Vi noterar dock för övrigt att när människor vill gå i skog och mark är det inte den orörda naturen man vill gå i, för där tar man sig inte fram, i alla fall inte i skogen. Då är det i stället i den brukade skogen som människor sköter som det är fint att gå, för där finns stigar och stubbar att sitta på. Det är något helt annat. Där blir det alltså lite av en krock, herr ålderspresident.

Malin Larsson nämner skattesänkningar. Vi har fått kritik för att vi inte sänker skatten mer än vad vi gör. Vi skulle ha sänkt väldigt mycket mer, men vi måste ta ansvar, inte minst med tanke på det som jag nämnde i mitt tidigare inlägg om den inflation som vi har haft men som vi nu börjar komma till rätta med just för att vi har fört en ansvarsfull ekonomisk politik. Det absolut viktigaste är att inflationen går ned, och det är en del i detta.

Vi lade till exempel till 6 miljarder extra till sjukvården i vårändringsbudgeten. Då var vi uppe i de 12 miljarder som, om jag inte minns alldeles fel, Socialdemokraterna hade i sin budget. Det var alltså en lika stor budget.

Malin Larsson nämner bankskatten. Jag funderar på vem det är som får betala den bankskatten. Jag tror att det till exempel är jag, som sitter med lån på hus. Jag tror att det är den vanliga kunden på banken som får betala; det är inte de som Malin Larsson egentligen vill komma åt.

Slutligen, herr ålderspresident: De gröna jobben i jord- och skogsbruket är oerhört viktiga. Där har vi ett jättejobb att göra, men nu ser jag att min talartid är ute.

(Applåder)

Anf. 51 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Herr ålderspresident! Tack, Kjell-Arne Ottosson, för en intressant dragning! Det var mycket prat om varg. Jag hade tänkt låta knappen för att begära replik vila i dag, men jag kunde inte låta bli.

Vi var flera från utskottet som var på rovdjurskonferens uppe i Järvsö för ett par veckor sedan. Det var en väldigt bra konferens som belyste alla olika delar, och vi fick mycket fakta på bordet. Konferensens själva syfte var samexistens och hur man ska uppnå det.

Jag är uppvuxen i Värmland, precis som ledamoten. Jag kommer ihåg hur det var på 80-talet, när jag gick i skolan. Då var det vargtiken Ylva som smög omkring, och vi följde henne i skolan. I början på 90-talet fick vi sedan vår första varg uppe i Dalarna. Morfar och jag var ute och spårade och lyckades faktiskt hitta spår där vargen hade gått över. Det var väldigt spännande!

Nu har vi någonstans runt 450 vargar i Sverige. Det är en framgångssaga att vi har fått tillbaka rovdjuren, men vi ser att själva stammen inte är i så gott skick. Det saknas genetisk variation. Vi vet från beståndsberäkningar av ekologer och biologer, som kan räkna på det här, att det behövs en viss kritisk massa för att det ska bli en population som är hållbar på lång sikt. Vi ser också mönstret med klimatförändringarna.

Om stammen nu ska minskas så mycket som ledamoten sa här – vilket jag själv inte håller med om – får vi en ännu mindre genetisk variation. Stammen blir ännu mer utsatt för eventuella sjukdomar och andra saker som händer.

Jag har därför en fråga till ledamoten. Om man nu ska ha en så här liten stam – vilket jag tror är omöjligt – måste man få ett genetiskt utbyte. Var ska det komma ifrån, och är det en del av er vargpolitik?

Anf. 52 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr ålderspresident! Vi har haft besök av SVA. Jag tror att det var det sista året under förra mandatperioden och inte det första året i denna, men jag kan ha fel. SVA var i alla fall inne på det här med inavelsdepressioner, till exempel, och hur lite man såg av detta trots att det här är en stam där många av vargarna är släkt med varandra. Ändå såg man alltså inte någon inavelsdepression av den omfattning som många pratar om att vi har.

Som jag nämnde i mitt anförande gjorde vi om den fråga som gick till Naturvårdsverket. Vi ändrade det ”om” som Socialdemokraterna hade till

ett ”hur”. Det handlar alltså om vad det är som krävs för att vi ska kunna gå ned i antal och minska vargstammen, och vi väntar på svaret på detta.

Redan 2012 eller 2013 kom Skandulv med sin stora rapport, som visar hur stor vargstammen behöver vara för att vi ska vara säkra på att ha en långsiktig överlevnad. Det handlade då om hur det skulle bli efter att man hade lagt på diverse katastrofscenarier, och man hamnade på 100 individer i Skandinavien.

Sedan gjordes detta ganska raskt om – av vem det nu var – till 100 individer i Sverige. Och därefter har siffran tyvärr skjutit i taket. Man har räknat ut att detta kräver minst en ny invandrad individ i reproduktion vart femte år. Det behövs för att man ska kunna hålla en god genetisk status.

Herr ålderspresident! Detta ligger vi över i dag utan att vi till exempel behöver vara med och flytta varg. Än så länge sköter naturen det själv, och det är ju det absolut bästa om naturen kan göra det.

Anf. 53 EMMA NOHRÉN (MP) replik:

Herr ålderspresident! Det kan ha varit så, men det var inte det vi fick se i de siffror som kom nu. De eventuella invandrade vargar som skulle komma med nytt genetiskt material in i stammen har inte bidragit på det sätt som man hade trott.

Det vi ser är än så länge inte någon inavelsdepression. Men vargarna är väldigt genetiskt lika, vilket gör att de blir väldigt sårbara för eventuella störningar. En defekt man har sett är helt enkelt att testiklarna inte ramlar ned – just nu har jag tappat det vetenskapliga namnet. Det är oerhört allvarligt, för det betyder att det inte blir någon reproduktion. Man får sterila vargar, och det måste väl vara det yttersta slaget mot en population om den inte kan reproducera sig.

Det framfördes av flera – men det var ingen som vågade föreslå det – att om man ska få till och behålla ett lågt antal är det eventuellt en flytt av en varg som behövs, som vi gör med andra arter.

Min fråga blir därför: Om ni vill hålla denna väldigt låga vargstam – kan ni då tänka er att ta in genetiskt material med mänsklig hjälp? Annars tror jag att det kommer att gå åt skogen med så få vargar.

När det gäller frågan om samexistens ser vi att nya tekniker gör väldigt stor skillnad. Det handlar till exempel om drönare, AI och kameror. Jag har själv varit med i rovdjurscentret, och jag har varit finansiär till flera av projekten. Det finns väldigt goda resultat av detta både när det gäller krokar på järnväg och när det handlar om rovdjursattacker. Är ni också beredda att öka anslaget till förebyggande åtgärder, kanske snarare än att minska antalet?

Anf. 54 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik:

Herr ålderspresident! Det är intressant att lyssna till vad Emma Nohrén fick höra på rovdjurssymposiet i Järvsö. Vid utskottets träff med SVA förra mandatperioden nämnde de att det finns ett antal vargar som är kryptorchider. Det finns det även människor som är. Oavsett art är detta något som finns naturligt. Om bara en testikel har ramlat ned – ofta är det en och inte bägge som inte gör det – behöver inte det betyda att vargen blir steril. Enligt SVA behöver det inte alls vara ett problem.

Nu låter det, om jag tolkar Emma Nohrén rätt, som att man på detta symposium hade en helt annan åsikt. Frågan är om det är en åsikt eller om det är fakta. Oavsett vilket var det i alla fall så SVA sa när de var hos oss.

När det gäller flytt av varg blir det nu mina personliga och partiets tankar och inte regeringens. Vi har sagt så här från Kristdemokraterna: Flyttar du in en ny individ med friska gener kan du som betalning kanske få skjuta bort ett revir. Då tror jag att många kan vara med på växlingen. Du tar emot en ny, samtidigt som du vet att det blir färre vargar kvar. Den nya har mycket högre genetiskt värde, och därmed kan en sådan växling vara värdefull.

Det kan vara ett sätt att gå till väga om man ska få till en flytt. Vi måste också veta att det finns ett enormt stort motstånd här, och då måste man betala någonting tillbaka. Jag tror att detta är ett sätt att betala tillbaka så att lokalbefolkningen går med på det.

Ledamoten nämnde också flera gånger ordet samexistens. Kritik mot vargen kommer vi att ha oavsett om vi har 100, 300 eller 500 djur.
(Applåder)

Anf. 55 MALIN LARSSON (S):

Herr ålderspresident! I dag debatterar vi miljö- och jordbruksutskottets betänkande MJU12 om naturvård. Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nummer 6.

Naturvårdens uppgift är att skydda och förvalta värdefulla områden och arter samt att möta människans behov av att nyttja naturen och allt som naturen ger. Utifrån det är betänkandet brett och handlar om miljöövervakning, områdesskydd, artskydd, invasiva främmande arter, vissa specifika åtgärder för att skydda och restaurera livsmiljöer samt hantering av föroreningar.

Vi socialdemokrater är mycket oroade över de konsekvenser som regeringens beslut gällande nedskärningar i miljöbudgeten får för naturvården och vårt svenska friluftsliv. Det är inte bara den biologiska mångfalden som hotas av regeringens beslut, utan även vårt rika och välutvecklade friluftsliv riskerar att försämrats avsevärt. Övergivet skräp i skog och mark, stängda grillplatser och igenvuxna vandringsleder kommer att bli allt vanligare scener för våra medborgare om regeringens nedskärningar fortsätter.

Två av våra främsta organisationer inom området, Friluftsfrämjandet och Svenska Turistföreningen, har i en framställan belyst hur drastiskt regeringen skurit ned anslagen som direkt berör friluftslivet och de gröna jobben. Bland dessa nedskärningar märks en drastisk minskning av anslaget till våra länsstyrelser, vars huvudsakliga uppgifter innefattar skötsel av naturreservat och nationalparker. Dessa anslag har minskat med hela två tredjedelar detta år jämfört med föregående år. Nedskärningen påverkar direkt underhåll av stigar och toaletter samt städning i våra mest värdefulla naturområden.

Herr talman! Naturen, med alla dess växter och djur, är grunden för vår existens. Denna rikedom av arter ger oss mat, rent vatten och ren luft. Men när arter försvinner blir vår natur skörare. Därför menar vi att sammanhängande skyddade områden är av yttersta vikt för att bevara denna biologiska mångfald. Under vår regeringstid ökade vi därför också kraftigt anslagen för naturvård.

Invasiva främmande arter räknas som ett av de absolut största hoten mot biologisk mångfald. De kan också orsaka stora negativa effekter på jord- och skogsbruk samt människors och djurs hälsa. Vi välkomnar att regeringen insåg sitt misstag när den kraftigt minskade anslaget så att våra länsstyrelser inte kunde fortsätta att bekämpa invasiva arter, men vi anser också att återinförandet av 50 miljoner kronor är otillräckligt med tanke på de omfattande samhällskostnader och skador som dessa arter kan orsaka, både ekonomiskt och ekologiskt. Regeringens satsning kompenserar heller inte för de stora neddragningar i åtgärder för värdefull natur som den SD-ledda regeringen gjorde i föregående budget.

Invasiva främmande arter utgör ett stort globalt hot mot naturen, biologisk mångfald, ekonomier, matsäkerhet och folkhälsa och är en av de största orsakerna till artutrotningar i världen. I ett sådant läge för vår svenska natur är det ytterst oroande att den nuvarande regeringen och Sverigedemokraterna fortsätter att drar ned på resurserna till naturvård.

Herr talman! Även om vargen debatteras flitigt i betänkandet om jakt och viltvård hör vargen även till detta betänkande, eftersom det är här vi behandlar frågan om artskydd.

I dag finns det cirka 450 vargar i Sverige, enligt resultatet från inventeringsperioden 2022/23. Denna vinters varginventering avslutades den 31 mars, och mycket tyder på att vargstammen har minskat något i landet. Vargen är ett omdebatterat djur i denna kammare, som sagt, och ett djur som väcker många känslor eftersom den kan orsaka problem för tamdjursägare och renskötsel. Varje år dödas och skadas också ett antal jakthundar av varg.

Samtidigt som vi ska ha en gynnsam bevarandestatus ska också människors oro tas på stort allvar. Vi ska ha en rovdjursförvaltning som människor har förtroende för och där det kan fattas effektiva och snabba skydds- och jaktsbeslut när så krävs.

Starka krafter vill använda frågan om rovdjur för att dra isär Sverige. Det accepterar vi inte, utan vi vill hitta lösningar som leder till att människor kan leva och verka på landsbygden samtidigt som vi bevarar en biologisk mångfald. Både skyddsjakt och licensjakt är viktiga verktyg i den förvaltningen.

Herr talman! Den tidigare socialdemokratiskt ledda regeringen beslutade i juli 2019 att ge en särskild utredare i uppdrag att se över strandskyddet. Tanken var att strandskyddet skulle göras om i grunden genom en ökad differentiering som tar hänsyn till att tillgången till sjöar och stränder varierar i landet, liksom befolkningstäthet och exploateringsstryck.

Förslaget som lades fram innebar både lättnader och skärpningar. Det skulle bli enklare att bygga strandnära på landsbygden, samtidigt som man skärpte strandskyddet där det är stor efterfrågan på mark och förtydligade strandskyddet för att bevara växt- och djurliv på land och i vatten.

Tyvärr valde de dåvarande oppositionspartierna att rösta ned lagförslaget där man tog hänsyn till att förutsättningarna varierar mellan olika delar av landet. Förslaget som lades fram gav förutsägbarhet och långsiktighet och värnade våra fantastiska miljöer men skulle också främja utveckling där så är lämpligt.

Strandskyddet finns till för att säkra allemansrätten längs stränder och bevara goda livsvillkor för växt- och djurliv i vatten och på land. Men

regelverket behöver reformeras för att bli mer anpassat, flexibelt och ändamålsenligt så att möjligheten till utveckling ökar även på landsbygden.

Herr talman! Nätet av växt- och djurarter som bygger ekosystemen på vår jord är förutsättningen för vår existens, eftersom de producerar all vår mat, allt vårt renade vatten och allt syre vi andas. När arter försvinner minskar ekosystemens motståndskraft.

Sammanlänkade skyddade naturområden är en förutsättning för den biologiska mångfalden. Reningen av vårt avloppsvatten måste bli bättre, och utsläppen som leder till övergödning i haven och försurning i sjöarna måste minska. Vårt rena dricksvatten måste skyddas.

Sverige har alltid varit ett miljöland i framkant, och det måste vi fortsätta vara. I ett starkt samhälle kan vi klara de svenska miljömålen genom investeringar och nya regler som ger minskade utsläpp av växthusgaser, skyddar den biologiska mångfalden samt skapar en giftfri miljö och en bättre havsmiljö.

(Applåder)

I detta anförande instämde Joakim Järrebring och Sofia Skönnbrink (båda S).

Anf. 56 ELIN NILSSON (L):

Herr talman! I mitt anförande tänker jag uppehålla mig vid två områden: strandskyddet och vargen.

Strandskyddet är verkligen ett sorgebarn i dagens politik. Det är en fråga som engagerar, oavsett var i vårt land man befinner sig. Att prata om strandskydd med folk runt om i landet är lite som Nils Holgerssons resa i *Nils Holgerssons underbara resa genom Sverige*, denna klassiker av Selma Lagerlöf.

Herr talman! De som lyssnar kanske funderar över vad i hela friden Selma Lagerlöf har med strandskyddet att göra. Men låt mig förklara!

Selma var under sin livstid tongivande i den liberala kampen för kvinnlig rösträtt, kvinnors rättigheter och kvinnors ställning i samhället. Jag har henne och hennes medsystrar väldigt mycket att tacka för att jag i dag står här i talarstolen i Sveriges riksdag. Att kvinnor och män har lika rösträtt, arvsrätt och rätt till ägande är ett resultat av den svenska kampen för jämställdhet.

Herr talman! Den debatt vi har i dag om just strandskyddet handlar faktiskt i mångt och mycket om äganderätten, detta liberala grundfundament. Strandskyddet är en inskränkning av äganderätten. Det är inte tu tal om det. Det är vårt ansvar som beslutsfattare att väga olika intressen mot varandra. Vi måste se till att de inskränkningar som görs är proportionerliga, förutsägbara och har brett stöd i befolkningen.

Här har vi att väga rätten att nyttja och bruka sin egendom mot andra viktiga intressen. Det handlar om att främja den biologiska mångfalden, skydda hotade naturtyper, värna allmänhetens tillgång till stränder och natur och se till att även de som inte själva äger mark kan ta del av det naturen har att erbjuda.

Herr talman! Om Nils Holgersson hade flugit över Sverige i dag och börjat i Norrbotten, närmare bestämt i Arjeplog, hade han sett en kommun med i runda slängar 30 kilometer strand per invånare. Det är en kommun med nästan 9 000 sjöar och 2 600 invånare.

Om resan sedan hade gått vidare till de trakter där vi befinner oss i dag, alltså Stockholm, hade han i stället sett en bitvis kraftigt exploaterad skärgård. Där behöver man vara mer försiktig med ytterligare bebyggelse.

Samtidigt finns det här öar med fastboende där det med rådande regelverk inte kan byggas något alls. Företagare ute i skärgården vill men kan inte generationsväxla, eftersom de som ska ta över inte får tag på en bostad om inte föräldrarna flyttar från ön. Här innebär strandskyddet i stället bitvis en död hand över nödvändig samhällsutveckling. Det behövs reformer om man vill man se en levande landsbygd och en skärgård som lever även på vintern.

Herr talman! Jag återgår till Nils Holgersson. På sin flygtur längs kusterna skulle han förmodligen även se de viktiga ålgräsängarna. De tar upp stora mängder kol och fungerar som barnkammare åt en lång rad fiskar och som ett skydd mot stranderosion. Skyddet av dessa är självklart en annan viktig aspekt att beakta när man gör om strandskyddet.

Om han sedan hade styrt kosan vidare mot Närke och passerat mig i lördags när jag satt vid en sjö mitt ute i skogen hemma i Lekeberg hade han sett ett vidsträckt skogslandskap med en mosaik av mindre sjöar och vattendrag. Det är sjöar med ett, i mitt tycke, oproportionerligt starkt strandskydd. Att minska strandskyddet för dessa minskar inte, om jag får säga det, allmänhetens möjlighet att röra sig i skog och mark. Det kommer att fortsätta finnas möjlighet att vistas vid stränderna. Det finns strandlinje så att det räcker och blir över i vårt land.

Herr talman! När Selma levde var strandskydd nog inte det man talade om allra mest hemma vid köksbordet. Men det är det nu, i alla fall i mina trakter. Det är inte ovanligt att vi politiker i dag får frågan vad vi i politiken sysslar med. När kommer den där översynen av strandskyddet egentligen? När går ni från ord till handling?

Turerna har varit många. Det har flera talare före mig lyft upp i talarstolen i dag. Nu finns det, tack vare Tidösamarbetet, möjlighet att reformera strandskyddet. Det kommer vi att göra, inte minst för att bygga svensk landsbygd och glesbygd starkare.

Herr talman! Jag återgår till min skogstur i lördags. När jag satt där vid strandkanten befann jag mig i ett av Sveriges vargtätaste områden. De senaste två åren har det bedrivits en ganska omfattande licensjakt i mitt län, Örebro.

Liberalernas ingång i frågan är att vargen är en del av den svenska faunan och att vi ska ha en livskraftig vargstam som förvaltas klokt, hållbart och långsiktigt. Det innebär att det är befogat med licensjakt på varg och att skyddsjakten måste vara effektiv.

Min uppfattning är att den viktigaste frågan just nu när det gäller hållbar vargförvaltning är att fokusera på att få till en fungerande skyddsjakt. Här är Naturvårdsverkets nya riktlinjer en välkommen nyhet. I och med dessa uppdaterade riktlinjer för skyddsjakt på varg kommer det att bli lättare att få till stånd skyddsjakt. Det är mycket viktigt.

Herr talman! Nu ser vi nämligen att vargen sprider sig och etablerar sig söderut. Det kommer att leda till en del problem. En större mängd tam-boskap än nu kommer att bli riven. Och det kommer att ta tid att få rovdjursavvisande stängsel på plats.

En av förutsättningarna för att det ska fortsätta vara lönsamt och fungera att hålla tamboskap är en effektiv skyddsjakt. Förutom att det kommer att ta tid att sätta upp rovdjursavvisande stängsel måste vi dessutom ta hänsyn till de stora kostnader som är förenade med att sätta upp dessa – det lyfts faktiskt inte fram särskilt ofta i debatten. Statens kassakista är inte bottenlös, och vi befinner oss i ekonomiskt bistra tider.

Att se till att skyddsjakten är effektiv är att ta ansvar för Sverige, på flera sätt. Och det gör vi nu.
(Applåder)

Anf. 57 STINA LARSSON (C) replik:

Herr talman! Tack för anförandet, ledamoten Nilsson! Det är intressant att just ledamoten från Liberalerna lyfter upp frågan om strandskyddet. Det var inte länge sedan företrädare från Liberalerna tyckte precis tvärtom.

Jag välkomnar detta. Strandskyddet måste verkligen reformeras. Det är synd att det tar sådan tid. Jag upplever att det dras i långbänk. För bara två år sedan fanns det en majoritet som var för dessa förslag, som låg på riksdagens bord. Oppositionen var enig om dessa, men tyvärr röstade andra partier ned dem. Sedan har utredning efter utredning, SOU:er och annat gjort att det har dragit ut på tiden. Men jag välkomnar verkligen att ledamoten lyfter upp detta. Jag hoppas att så mycket som möjligt av det blir verklighet.

Jag vill ställa en fråga om naturvård. Jag är bekymrad och delar den oro som många medborgare i vårt land känner när det gäller minskade resurser till skötsel av värdefull natur. Ledamoten och hennes parti vill inte se mer resurser till miljöövervakning, till exempel när det gäller pollinatörer. Det finns med i vår kommittémotion.

De senaste två åren, då Tidöregeringen har suttit vid makten, har resurserna till skötsel av värdefull natur minskat markant. Flera länsstyrelser och organisationer inom friluftslivet vittnar om att rekreationsområden inte kan underhållas som tidigare och att man nu inte kan följa de skötselplaner och planer som upprättats tidigare. Detta är en utveckling som oroar mig djupt.

Jag behöver förstå varför man har fattat ett sådant beslut. Min fråga är alltså: Vilka motiv ligger bakom beslutet att minska resurserna till naturvård och skötsel av värdefull natur?

Anf. 58 ELIN NILSSON (L) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten Larsson, för frågan! Ledamoten lyfte fram miljöbevakning, skydd av värdefull natur och lite annat. Det är viktiga frågor. Vi prioriterar dem, men vi prioriterar dem i ljuset av ett ekonomiskt svårt läge för Sverige där vi ser enorma utmaningar för skolan, en brottslighet som breder ut sig och att människor bokstavligen avrättas kallblodigt på gatan. Vi har också ett omvärldsläge som gör att vi behöver prioritera försvaret, bland annat. I ljuset av det är de prioriteringar vi i regeringssamarbetet har gjort helt relevanta.

Jag skulle självklart gärna se ökade anslag till både miljöövervakning och skydd av värdefull natur, men i rådande läge där fokus varit på att trycka tillbaka inflationen för att bygga Sverige starkt är det de prioriteringarna man landat i.

Anf. 59 STINA LARSSON (C) replik:

Herr talman! Ja, visst är det ekonomiskt kärt på många områden, men det finns andra budgetförslag som gör bättre prioriteringar i liknande fall. I exempelvis Centerpartiets budget har vi mer pengar till skolorna och till generella statsbidrag till kommunerna för att de ska kunna satsa på utbildning. Vi har också förslag om högre ersättning till försvaret och sänkta arbetsgivaravgifter för unga. Det finns alltså möjligheter att få ihop en bra budget ändå. Att ställa dem emot varandra tycker jag är olyckligt, för vår natur och biologiska mångfald är ju avgörande för vår överlevnad och vårt välbefinnande.

Naturen ger oss mat, ren luft och rent vatten och utgör grunden för vår hälsa och ekonomi. Därför är det av yttersta vikt att värna om och investera i skyddet av våra naturområden och arbetet kring naturvård. Om vi verkligen ska göra något åt klimatförändringarna behöver vi jobba med detta och se till att ekonomiskt gynna enskilda markägare som vill anlägga våtmarker, plantera ädellövskog eller skydda särskilda nyckelbiotoper. De ska ha relevant ersättning.

Jag ställer min fråga så här i stället: Hur bedömer ledamoten de långsiktiga effekterna av att minska investeringarna i naturvård med tanke på den ökade belastningen på våra ekosystem och på den biologiska mångfalden?

Anf. 60 ELIN NILSSON (L) replik:

Herr talman! Tack, ledamoten, för frågan! Ja, de långsiktiga effekterna är ju svåra att sja om här i kammaren, men det är klart att mer anslag hade varit önskvärt i den bästa av världar. Men nu står vi där vi står. Vi tar ansvar för Sverige. Vi bygger Sverige starkt. Vi gör också väldigt mycket för att hantera klimatutmaningarna. Vi ser till att få en stabil, utbyggd, fossilfri energiproduktion. Det är avgörande för att klara klimatutmaningen. Det är en viktig del i den politik regeringen för.

Jag vill också passa på att tacka ledamoten för den målande beskrivningen av pollinatörerna. Det är en fråga jag tycker behöver lyftas fram mer, men svaret på allt är inte alltid mer pengar. Det finns mer att göra. (Applåder)

Anf. 61 STAFFAN EKLÖF (SD):

Herr talman! I dag debatterar vi naturvård. Jag tycker att naturvårdsdiskussionen tyvärr har varit lite väl polariserad på senare tid – ja, ganska länge, skulle jag vilja säga.

I stort sett har det funnits två ganska stora grupper. Den ena har inte intresserat sig särskilt mycket för naturvård och miljö, och den andra har inte intresserat sig för mycket annat än det. Det är inte någon bra grogrund för att komma överens och hitta lösningar i gränsskiktet mellan de olika åskådningarna. I det avseendet tycker jag att den nuvarande regeringen har gjort ett väldigt bra jobb med att gifta ihop höga ambitioner på naturvårds- och miljösidan med verklighetens krav. Det är ju bara när man möter verklighetens krav som åtgärder kring naturvård och miljö kan fungera. Fungerar de inte i verkligheten blir de bara luftslott.

Jag tycker att diskussionen borde kretsa mer kring hur vi kan åtgärda de miljöproblem som finns i stället för att ha ett ofta ensidigt fokus på hur mycket pengar vi lägger på området. Det är inte minst viktigt eftersom

inflationen har varit hög och vi i dag har samhällsproblem som medför väldigt stora kostnader. Det kommer sannolikt att vara så under överskådlig framtid med tanke på de utmaningar vi har med kriminalitet och de resurser vi måste satsa på försvaret. Så kommer det att vara i många år.

Vi måste fokusera på att hushålla. Vi måste tänka i termer av vad det är som löser problemet. Vad är det för problem vi har? Vi måste snäva in på problemet och vidta åtgärder som löser det, så nära som möjligt och så billigt som möjligt. Vi måste verkligen anstränga oss för att hitta lösningar som är billiga och ger mycket miljönytta per krona. Jag tycker att Sverigedemokraterna och den nya regeringen även här har börjat bättre än den föregående regeringen.

För att bara nämna två exempel inför vi en åkermarksinventering och övervakning av den intensivt brukade jordbruksmarken. Det är en miljö där de förändringar som följer av ändrade brukningsmetoder, nya grödor, nya växtskyddsmedel eller nya patogener kommer att märkas allra först. Det är ett miljöeffektivt förslag som nu har blivit verklighet.

Ett annat förslag är också på väg att bli verklighet. Regeringen har startat en utredning om hur Sverige ska kunna bevara skogsträden alm och ask. De är ju som bekant drabbade av almsjukan respektive askskottsjukan och hotas till sin existens – åtminstone almen. Asken är inte lika illa där. Detta kommer att leda fram till förslag som förhoppningsvis innebär åtgärder som räddar de här två arterna. Till dem är mängder av arter knutna. Dessa träd utgör livsmiljö för många arter. Ett hundratal arter är helt beroende av de här två trädarterna, och det finns ytterligare ett stort antal arter för vilka de är väldigt viktiga. Många av dem är rödlistade, och det beror på att almens och askens utbredning minskar.

Jag vill passa på att yrka bifall till reservation nummer 25, som handlar om efterbehandlingsansvar för förorenade områden. Det finns någonting man kan göra som inte kostar någonting, och det är att förtydliga regelverket. I dag kan ju miljölagstiftningen ge otydliga besked om ansvarsfördelningen, till exempel när föroreningar på industritomter eller bensinstationer orsakats av företag som varit nedlagda länge. Det vill vi ska avhjälpas genom att man förtydligar nuvarande regelverk. När jag nämner detta vill jag också passa på att säga att vi från Sverigedemokraternas sida anser att staten bör stå för en stor del av medlen till saneringar. Det är så vi har agerat i våra budgetar.

Anf. 62 MALIN LARSSON (S) replik:

Herr talman! Tack till ledamoten Eklöf för anförandet! Ledamoten brukar prata mycket om invasiva arter och vikten av att bekämpa dem. Jag hörde inte att han nämnde det i anförandet i dag, men vi ser ju att de invasiva arterna ökar i naturen. Den SD-ledda regeringen ströp helt pengarna till åtgärder på land 2023 men insåg sitt misstag och lade tillbaka nästan alla pengar för bekämpning av invasiva arter. Det är bra att man rättade till det men samtidigt oroande att man inte hade mer koll när man först plockade bort dem.

I år, 2024, har man fortsatt neddragningarna på naturvård. Det kommer att drabba arbetet med att utrota stenmården, som är en potentiellt mycket skadlig invasiv art. Stenmården har kommit in i södra Sverige och ökar i antal där. Den är ökänd för sin ihärdighet – för att ta sig in i bilar och gnaga

på kablar samt bosätta sig på vindar – och är utbredd i södra Europa, där den årligen orsakar förödelse för miljardbelopp.

Naturvårdsverket lade 2023 ungefär 2,4 miljoner till ett projekt i syfte att utrota stenmården, vilket räckte till att anställa två heltidsjägare. Utöver det har man 200 åtelkameror för att bevaka djuret. Men nu är pengarna slut, och verkligheten är sådan att regeringen har ålagt Naturvårdsverket stora besparingar. Det här projektet drabbas av den SD-ledda regeringens budget och avslutas.

Ledamoten lyfte i sitt anförande att vi måste möta verklighetens krav. Tycker ledamoten Staffan Eklöf att SD-regeringens budget möter verklighetens krav när det gäller stenmården?

Anf. 63 STAFFAN EKLÖF (SD) replik:

Herr talman! Invasiva arter är på tapeten. Prioriteringar måste alltid göras, och det är ibland svårt att göra prioriteringar.

Jag noterar i alla fall med stor glädje att det nu finns ett intresse för frågan om invasiva arter. Ointresset var nämligen monumentalt för bara några år sedan. Jag minns att både vi sverigedemokrater och andra, bland annat de som professionellt jobbar med invasiva arter, för inte så länge sedan blev kallade rasister när vi tog upp ämnet invasiva arter. Det hände inte bara en gång utan många gånger.

Vi lade till 50 miljoner kronor till arbetet mot invasiva arter i budgeten, vilket är en stor satsning. Det är naturligtvis inte tillräckligt, och om möjligheten finns är det angeläget att öka de summorna. Nu är kostnadsläget väldigt besvärligt med tanke på de samhällsförändringar som har skett under de senaste årtiondena och som drar väldigt mycket resurser, men ändå planerar vi för mer resurser till arbetet mot invasiva arter i nästa års budget.

Det handlar då om almsjukan, som orsakas av en invasiv, främmande art av svamp, som orsakar sjukan. Det gäller också askskottsjukan, som även den orsakas av en invasiv främmande art av svamp. Sverigedemokraterna har spelat in betydande belopp för att lösa den frågan. Det här är arter som vi med lätthet kan säga ger större negativa miljöeffekter än stenmården. Stenmården måste vi också ta tag i – så är det – men man måste alltid prioritera med de medel man har.

Anf. 64 MALIN LARSSON (S) replik:

Herr talman! Jag tackar ledamoten Eklöf för svaret.

Sverigedemokraterna är det största partiet i regeringsunderlaget. Hur blev det egentligen med det viktiga arbetet att bekämpa de invasiva arterna och intresset för det nu när man tvingas ta lite ansvar som största parti i regeringsunderlaget?

Anslaget till skötsel av värdefull natur, där arbetet mot invasiva arter ingår, drogs ned med hela 931 miljoner kronor förra året, och nu fortsätter nedskärningarna. Man ströp bidraget till arbetet mot invasiva arter till 0 kronor, och nu rättar man till det – men sedan försvinner stödet för att bekämpa stenmården. Nu kan vi också höra ledamoten säga att man planerar att satsa på arbetet mot invasiva arter igen.

Det blir ju en väldig ryck-och-knyck-politik, tycker jag att det låter som, när man ena året drar tillbaka och andra året ska tillföra. Hur ska myndigheterna veta vad de ska göra? Och under tiden ökar ju bara antalet invasiva arter. Stenmården kommer att få fäste här i vårt land i väntan på

att den SD-ledda regeringen ska planera för eventuella kommande medel. Det här är den SD-ledda regeringens politik, och man måste ta ansvar för det. Dessutom får man med sig liberaler, moderater och kristdemokrater – och samtidigt bara ökar antalet hotade arter.

Jag har också hört från sverigedemokratiska ledamöter att man ska halvera miljöbudgeten. Det är en inriktning som ligger fast, har deras ekonomisk-politiska talesperson sagt. Vad anser ledamoten om det här? Är det inte dags att ompröva det beslutet och höja miljöbudgeten så att vi kan jobba även med invasiva arter?

Anf. 65 STAFFAN EKLÖF (SD) replik:

Herr talman! Jag tror att vi får jobba lite på verklighetsbeskrivningen här.

De minskade medlen till invasiva arter var Naturvårdsverkets val efter nedskärningar av verkets budget för anslagsområde 1:3. Man valde att fortsätta arbetet mot invasiva arter när det handlar om djur, men man lämnade växterna därhän. Om man nu ska jobba mindre mot invasiva arter var det ett förnuftigt val, för djuren – exempelvis mårhund och andra djur – är viktigare att agera mot, men det var Naturvårdsverkets val.

När det gäller nedskärningen kan man fråga sig hur mycket som är mycket pengar och hur lite som är lite pengar. Om man tittar på en tidsserie för område 1:3, skydd av värdefull natur, har vi mindre nu än 2022. Det har att göra med inflation och jättestora kostnader för försvar och kriminalitet. Om man tittar lite längre bak ser man dock att det är samma nivå som den vi hade 2020, 2019 och 2018, då det var en rödgrön regering som styrde. Det är alltså lite väl högt tonläge här.

Det finns bara två år då anslagen har varit större. Det hade delvis att göra med tillfälliga satsningar; det var det ena året. Det andra året kan man minnas att budgeten faktiskt var M-KD-SD:s. Det finns alltså bara ett enda år då de rödgröna har haft en större budget på det här området, och ändå är tonläget så högt. Jag tycker att det behövs lite ödmjukhet – också med tanke på att det faktiskt är den rödgröna regeringen, och tidigare regeringar, som har orsakat de kostnader som är förknippade med kriminalitet och andra icke-fungerande saker i samhället.
(Applåder)

Anf. 66 ANDREA ANDERSSON TAY (V):

Herr talman! Tillståndet för den biologiska mångfalden i Sverige och i resten av världen är kritiskt. Forskare har konstaterat att förlusten av arter och ekosystem är ett lika stort hot som klimatkrisen. Av jordens cirka 8 miljoner växt- och djurarter riskerar nästan 1 miljon att utrotas. Vi är nu inne i det sjätte massutdöendet. Tidigare massutdöenden har orsakats av meteoritnedslag och geologiska processer. Den här gången är det mänsklig verksamhet som är orsaken till utrotningen.

Även här i Sverige går utvecklingen åt fel håll. Andelen rödlistade arter ökar. De största hoten mot djur och växter i Sverige är skogsavverkning och igenväxning av det öppna landskapets hagar och ängar.

Skogen utgör livsmiljö för en stor del av den biologiska mångfalden och är hem för många hotade arter. Dagens intensiva skogsbruk påverkar många arter negativt. I stället för levande skogar med träd i alla åldrar, en blandning av träddarter och död ved består våra skogar i dag till stor del av

planteringar med likåldriga granar eller tallar som avverkas långt innan de når sin maximala livslängd.

Våra skogar brukas för att ge så hög ekonomisk avkastning som möjligt, och vi har ett skogsbruk som ensidigt prioriterar produktion, på den biologiska mångfaldens bekostnad. Ovanpå hoten från produktion och exploatering har vi den pågående klimatkrisen, som ytterligare förvärrar och skyndar på utarmningen av den biologiska mångfalden.

I december 2022 enades världens länder till slut om ett nytt globalt ramverk för att stoppa artutrotningen. Enligt ramverket ska 30 procent av jordens havs- och landområden skyddas till 2030. Det är glädjande att ambitiösa mål finns på plats, men de kommer inte att nås utan ansträngning.

Sverige klarade inte att leva upp till något av de mål som sattes upp till 2020 inom ramen för konventionen om biologisk mångfald. Inte heller nås något av de nationella miljömål som har direkt koppling till den biologiska mångfalden. Det är ett klart underbetyg för ett rikt välfärdsland som Sverige.

Det är tyvärr också ett kvitto på att miljöhänsyn fortsatt underställs kortsiktiga vinstintressen. För att bryta trenden krävs nya styrmedel och ett förbättrat regelverk för att jord- och skogsbruk, fiske och andra verksamheter ska bedrivas hållbart inom naturens gränser. Det krävs även att vi skyddar områden med höga naturvärden från exploatering.

Hur svarar då regeringen på detta allvarliga läge? Tyvärr med brutala nedskärningar på naturvärden. Resurser till skydd och skötsel av värdefull natur har kapats sedan denna regering tillträdde. Pengar till miljöövervakning och insatser för pollinatörer har dragits in. De planerade miljöprovningarna av vattenkraften, som är viktiga för vattenlevande arter, har satts på paus. På EU-nivå lobbade svenska ministrar till och med gentemot andra länder för att stoppa viktig lagstiftning om restaurering av natur.

Herr talman! I Sverige finns ungefär 86 000 områden som misstänks vara förorenade. De flesta av föroreningarna har orsakats av industrier och verksamheter innan miljölagstiftningen utvecklades, men det finns även många områden som har förorenats av exempelvis PFAS under senare år. Arbetet med att avgöra vilka områden som behöver saneras pågår, och hittills har närmare 10 000 områden bedömts utgöra en stor eller mycket stor risk för hälsa och miljö.

Att sanera dessa områden är ofta en långdragen process, bland annat för att en ansvarsutredning måste fastställa vem som ska betala för saneringen innan arbetet kan påbörjas. Att förorenaren ska betala är en viktig princip. Om arbetet med att sanera förorenade områden fördröjs av att det är svårt att fastställa vem som är ansvarig kan det dock leda till att gifter sprids och riskerar att skada människor och miljö. Därför är det angeläget att möjliggöra att sanering påbörjas innan ansvarsutredningen är klar när detta bedöms vara nödvändigt.

Herr talman! Fem av de svenska miljömålen berör hav och vatten. De skulle ha nåtts till år 2020, men tillståndet i miljön är fortfarande långt ifrån det som målen beskriver. De ser inte heller ut att nås till 2030.

Klimatet och tillståndet i ekosystemen hänger ihop. Stora mängder kol binds i haven, som även står för en stor del av det syre som produceras på jorden. För att dessa ekosystemtjänster fortsatt ska fungera krävs att havens ekosystem bevaras och att den biologiska mångfalden värnas. Forskning på kustekosystem har visat att det finns risk att dessa miljöer, som

normalt binder mycket kol, i framtiden i stället blir utsläppskällor om miljötillståndet blir sämre.

Klimatkrisen och havsförsurningen förstärker effekterna av andra havsmiljöproblem, som övergödning och syrefria bottenar, vilket påverkar havens motståndskraft. Trots ett omfattande och långvarigt åtgärdsarbete för en bättre havsmiljö finns det fortfarande många tecken på att miljötillståndet i Nordsjön och Östersjön inte är bra. De största problemen är kopplade till övergödning, farliga ämnen, fysisk exploatering och fiske. Den svåra problematiken med syrebrist och döda bottenar i Östersjön består. Mikroplaster påverkar jordens samtliga marina miljöer och ger negativa effekter även i Sveriges havsområden.

Det är viktigt att konstatera att miljöåtgärder ger resultat. På ett flertal platser runt våra kuster ser man positiva effekter av att utsläpp av fosfor och kväve har åtgärdats genom bättre rening. Havsörnarna var på 1970-talet nästan utrotade, men i dag finns nära 1 000 vuxna havsörnspar. Förbud mot miljögifter har varit en mycket viktig faktor för denna framgång. Detta visar att politiska beslut gör skillnad.

Herr talman! Miljöskadliga ämnen som kemikalier, läkemedel och mikroplaster når än i dag våra vattendrag genom utsläpp från avloppsreningsverk. Dagens reningsverk är inte byggda för att rena vattnet från dessa ämnen. Resultatet blir att ämnena ansamlas i vattenlevande djur som fiskar och skaldjur, som därmed kan bli olämpliga att äta. Vissa ämnen kan också påverka fertiliteten hos fiskar och groddjur, vilket hotar deras överlevnad på sikt.

Utsläpp av antibiotika bidrar till utvecklingen av antibiotikaresistenta bakterier. På många platser riskerar ämnena också att hamna i dricksvattnet.

Vänsterpartiet anser att det finns skäl att sätta upp ett nationellt mål om att avloppsvatten ska renas från skadliga ämnen såsom läkemedel, mikroplaster och skadliga kemikalier. Därför yrkar jag bifall till reservation 31.

Herr talman! Det behövs givetvis åtgärder inom en lång rad områden utöver dem jag har tagit upp här i dag för att vända den negativa trenden för naturen och den biologiska mångfalden. Vi behöver ett jordbruk som i mycket större utsträckning främjar artrikedomen, där våtmarker bevaras och djuren får gå ute. Vi måste begränsa användningen av miljögifter i jordbruket. Den fysiska planeringen måste också ta större miljöhänsyn.

Avslutningsvis vill jag återknyta till det jag sa i inledningen. Vi befinner oss i det sjätte massutdöendet. Artutrotningen, den globala upphettningen och de föroreningar mänskligheten släpper ut samverkar i en planeter trippelkris. Ingen kommer att lämnas oberörd av dess konsekvenser.

Eftersom det är vi människor som har försatt oss i denna allvarliga situation är det bara vi som kan – och måste – lösa den. Därför behövs politiskt ledarskap. Vi ska fortsätta att bruka jord, skog och hav, men vi måste göra det på ett hållbart sätt. Ytterst är det naturens bärkraft som måste sätta gränserna för vad vi kan göra.

Anf. 67 STINA LARSSON (C):

Herr talman! Den svenska naturen och vildmarken innehåller enastående blandningar av djur och växter, både på land och längs kusterna. Allt hänger också ihop på ett imponerande sätt. Att vårda vår natur och i många fall återställa den biologiska mångfalden är tillsammans med klimatfrågan

en av vår tids största utmaningar. För att vi ska lyckas krävs åtgärder som utgår från lokala förutsättningar och involverar fler aktörer.

Det är ingen överdrift att säga att vår planet och vårt välbefinnande är beroende av att vi tar hand om och bevarar den rika mångfald av liv som finns runt om oss. Sveriges och världens olika naturmiljöer är en förutsättning för livet och för en hållbar utveckling. Förlusten av arter och ekosystem är ett av de mest akuta miljöproblemen i världen i dag.

Herr talman! Sverige har i dag över 5 000 naturreservat och 30 nationalparker, och de allra flesta svenskar har i genomsnitt bara några få kilometer till skyddad natur. Detta är positivt och unikt, men tyvärr har Tidöregeringens neddragningar på miljöområdet medfört konsekvenser. Skötseln av många skyddade områden är nu eftersatt, och de uppvisar inte de naturvärden som det är tänkt att de ska uppvisa.

Jag och Centerpartiet vill därför öka takten i arbetet med att restaurera och återställa skyddad natur så att kommande generationer också får dra fördel av livskraftiga ekosystem. Dessutom vill vi se till att upprätthålla artrikedomen i de områden som redan skyddas. Därför har vi i årets budget skjutit till mer pengar för skötsel av värdefull natur.

Tyvärr har regeringen inte samma ambition. I årets och förra årets budget minskade anslagen till befintliga naturområden, vilket har fått konsekvenser. Vi har nått av larmsignaler från nationalparker och naturreservat som nu inte kan hålla sig till sin skötselplan. Det innebär färre stängslingar och röjningar i reservaten och att planerade åtgärder för till exempel friluftslivet sannolikt behöver skjutas på framtiden. Det innebär också en minskning av det viktiga arbetet mot främmande invasiva arter.

Främmande invasiva arter inom både växt- och djurlivet är ett relativt nytt men snabbt växande hot mot den biologiska mångfalden i Sverige. I takt med att vår planet blir varmare blir det lättare för arter som inte förekommer naturligt i de svenska och nordiska ekosystemen att etablera sig. De tränger undan andra inhemska arter, och i värsta fall kan de påverka hela ekosystemet och dess tjänster negativt genom att föröka sig eller sprida sig. Att bekämpa deras fortsatta etablering och spridning behöver vara högt prioriterat inom miljöpolitiken. Centerpartiet har länge föreslagit att bekämpningsinsatser bör växlas upp och förstärkas, både på land och till havs.

Herr talman! För att vi ska veta vad som händer i naturen och kunna följa upp de svenska miljö kvalitetsmålen behövs övervakning och insamling av data. Det ger en beskrivning av nuläget och bygger på att man systematiskt gör undersökningar för att kunna upptäcka förändringar och trender. Kraven på miljöövervakning är EU-gemensamma och innefattar flera olika myndigheter, exempelvis Naturvårdsverket och Havs- och vattenmyndigheten. Tyvärr finns det en del brister, och det saknas resurser och samordning.

Herr talman! Humlor och bin är viktiga bland annat för biologisk mångfald och för livsmedelsförsörjningen. De viktigaste grupperna av pollinatörer i Sverige är vildbin, humlor, fjärilar och blomflugor. En tredjedel av Sveriges vilda biarter finns med på den nationella rödlistan liksom en femtedel av fjärilarna och en tiondel av blomflugorna.

Kunskapen om blomflugor är begränsad. Hotade fjärilar och bin är främst knutna till öppna och blomrika marker, som under det senaste århundradet har minskat drastiskt i vårt land. Orsakerna till nedgången är

många samverkande faktorer, bland annat förändrad brukning av jorden. Vi har planterat igen öppna gräsmarker och intensifierat jordbruket med större åkrar och mindre mångfald i odlingslandskapet. Vi har dessutom påverkat vattnet genom utdikning och exploatering.

Det är känt att humlor och bin blir färre, men det finns inte kunskap om vilka arter som har minskat mest och heller inte hur snabbt de minskar i antal. Det finns planer att starta ett program för pollinatörsövervakning i EU till år 2027. För att ett sådant ska kunna fungera väl även utifrån svenska förhållanden är det viktigt att det finns god kunskap om vilka metoder som passar bäst här i Norden.

Det har funnits en pilotstudie med statlig finansiering under 2020–2022 för att undersöka vilka metoder som passar just i Sverige. Förhållanden skiljer sig åt inom EU, och det behövs god kunskap om läget i Sverige så att vi på ett bra sätt kan påverka hur övervakningen i EU ska gå till så att den också blir ändamålsenlig för svenska förhållanden. Tyvärr har Tidöregeringen också slopat den nationella satsningen för pollinatörsövervakningen.

Centerpartiet anser att om vi ska kunna uppnå våra miljökvalitetsmål behöver vi intensifiera arbetet mot främmande invasiva arter och med en riktigt bra pollinatörsövervakning. Jag står bakom Centerpartiets alla reservationer på området, men jag yrkar bifall till reservation 3.

Herr talman! Det är inte bara på land som vi behöver vårda vår natur. Förutsättningarna för livet i havet måste också prioriteras. Centerpartiet vill öka takten i arbetet med att rusta upp och skydda haven. I Östersjön finns en yta större än hela Danmark som nu är död botten, och ett helt ekosystem kan kollapsa. Det är illa ställt med fiskbestånden i Östersjön och Västerhavet på sina ställen, och akuta åtgärder krävs.

Centerpartiet vill ha fler marina reservat. Vi vill växla upp arbetet och skydda totalt 30 procent av våra hav till år 2030. För att göra detta vill vi se att fler marina skyddsområden bildas längs de svenska kusterna och inom vårt territoriella vatten.

Ett särskilt prioriterat område för oss är anläggandet och restaureringen av ålgräsängar i grunda havsvikar och kustnära områden. Dessa ängar är viktiga och produktiva livsmiljöer för många arter av djur och växter och fungerar som uppväxtområden för fisk. Därtill utgör de en viktig blå kolsänka.

Dessvärre har deras ekologiska status försämrats under många års tid till följd av föroreningar, hårt fiske och hård exploatering av skyddsvärda områden. Samtidigt har det på senare år vidtagits ett antal lovande pilotprojekt som uppvisar goda resultat vad gäller att återställa ålgräsängar och den lokala marina artrikedomen. Det vill vi se mer av.

Herr talman! För oss är den enskilda markägaren en central del i att bevara och öka den biologiska mångfalden. Markägaren har den lokala kännedomen som är nödvändig och känner sin egen mark bäst, vilket vi tror är mer effektivt än statligt tvång.

Därför tycker vi att frivilliga åtgärder verkligen ska uppmuntras. En markägare som vill anlägga en våtmark eller en damm ska exempelvis enkelt kunna ansöka och kunna beviljas stöd för det. Någon som odlar alger, musslor eller ostron i havet ska lättare få miljöersättning för det.

När skogsmark tas ur bruk för att skyddas ska skälig ersättning utgå. Vi vill att politiken för naturvård och bevarandet av biologisk mångfald i än högre utsträckning ska bygga på metoder och styrmedel som utgår ifrån frivillighet och som bygger på den enskilde markägarens vilja och kunskap. Vi vill ha ett nationellt program med lokala åtgärdssamordnare som bygger på långsiktighet och ett nära samarbete med markägaren.

Förlusten av arter och den biologiska mångfalden påverkar människan i grunden. Just nu krävs det större insatser för att vi ska uppnå de svenska miljömålen och vända trenden. Än är det inte för sent. Det finns möjligheter till skyddsåtgärder och ökad naturvård, med exempelvis ett systematiskt arbete kring övergödning, begränsat fiske och reglerad jakt.

Det finns goda exempel med naturvårdsåtgärder, bland annat hur man har jobbat på Öland. Där har man tagit hand om de fina ekarna i Halltorps hage, och man har restaurerat slätter- och betesmarker. Det arbetet är nu nominerat till ett av EU:s bästa projekt i kategorin naturvård på land och pristagarna kommer att tillkännages den 29 maj. Om jag är rätt underrättad tror jag också att man kan gå in och rösta på det bidrag som man tycker är bäst.

Herr talman! Avslutningsvis: Klimatförändringarna och en minskande biologisk mångfald är inte två separata problem utan hänger tätt ihop. Ju varmare planeten blir, desto fler arter riskerar att dö ut. Ju fler livsmiljöer och arter som utrotas, desto mer sårbara blir våra samhällen samtidigt som vi förlorar viktiga kolsänkor.

Om vi ska ha ett myllrande liv och höga naturvärden också i framtiden behöver vi höja kunskapen genom exempelvis mer övervakning och bekämpning av främmande invasiva arter. Vi måste gemensamt vårda, restaurera och återskapa natur för att upprätthålla en biologisk mångfald. (Applåder)

Anf. 68 STAFFAN EKLÖF (SD) replik:

Herr talman! Tack för anförandet, Stina Larsson!

Vi hörde om vikten av prioriteringar och att det gäller att prioritera olika saker. Det var tydligt från talet. Sedan hörde vi också att den nuvarande regeringen har gjort nedskärningar i budgetposten 1:3 för skydd av värdefull natur.

Man tänker på ett område som egentligen har hur mycket behov som helst. Vi skulle kunna använda tre gånger budgeten, eller kanske fyra gånger, för olika behov. Då undrar jag: Vad är mycket, och vad är lite? Var ser Centerpartiet gränsen för satsningar på det här området? Eller ser man ingen gräns? I det svaret skulle jag jättegärna vilja höra hur mycket mer Centerpartiet satsar på budgetposten 1:3 än regeringen.

Anf. 69 STINA LARSSON (C) replik:

Herr talman! Tack för frågan, ledamoten Eklöf!

Naturligtvis handlar det om prioriteringar. Vi i Centerpartiet prioriterar höga naturvärden och skötsel av värdefull natur i vårt budgetförslag. Jag vågar inte säga exakt vilken siffra det är, för det minns jag inte. Men det finns i våra dokument, som är lätta att söka upp på riksdagens hemsida.

Vår prioritering och våra resonemang om detta gäller de områden som vi har skyddat och gjort så att man inte ska bruka, hugga skog, odla eller vad man nu anser ska vara på den marken. Vi ska ha hand om det vi redan

har så gott som möjligt. Att inte satsa pengar på att sköta de marker vi har tagit i anspråk är att förlora dem. Någonstans måste vi bevara och ta hand om det innan vi sätter ännu mer mark i skyddat område.

För oss är det självklart att det ska finnas kvar. Att inte göra det vore att förkasta de insatser man har gjort tidigare. Vi ser att det är värdefullt för vår överlevnad, för livsmedelsproduktion och för den biologiska mångfalden, och för att vi ska kunna leva och dra nytta av våra ekosystem även i framtiden.

Anf. 70 STAFFAN EKLÖF (SD) replik:

Herr talman! Det var synd att jag inte fick någon siffra från Centerpartiet för vad som skulle räcka för att rädda naturen.

Jag roade mig med att ta fram en tidsserie över hur mycket som har satsats tidigare år. Alla talare här har talat om Tidöregeringens fruktansvärda nedskärningar.

Om man tittar lite grann tillbaka är den nivå vi nu har 1 212 miljoner. Den är större än för 2020 och i paritet med den för 2019 och 2018. Man kan också notera att 2019, då det var 8 procent högre än i dag, var utfallsprognosen på två tredjedelar av anslaget. Man använde alltså inte anslaget.

Jag vill återknyta till det jag sa i mitt anförande. Med tanke på den svåra situation vi har med väldigt kostnadsdrivande samhällsförändringar de senaste årtiondena måste vi verkligen hushålla med pengarna på alla områden. Detta är ett av de områden som vi måste hushålla på. Då måste man tydligt veta vad man lägger pengarna på och att man lägger pengarna på något som verkligen gör nytta för en billig peng.

Det får bli ett medskick, nu när vi inte har någon siffra att utgå ifrån. Men jag tvivlar på att Centerpartiet har lagt mer än 100 miljoner extra. Det kanske man har gjort. Men i så fall är det bara krusningar på ytan jämfört med den summa som var 2022 och 2021. Då var det i och för sig tillfälliga satsningar.

Vi måste ha fokus på vad som är stort och vad som är smått. Vad är viktigt att satsa på? Hur ska vi kunna prioritera och använda pengarna effektivt?

Anf. 71 STINA LARSSON (C) replik:

Herr talman! Det är exakt så. Vi måste ha fokus och göra rätt prioriteringar. Det är just det vi har gjort i vår budget. Jag tror, om jag inte minns fel, att det är över 100 miljoner extra. Men jag får be att få återkomma med den exakta siffran.

Vi uppnår inte våra miljö kvalitetsmål som det är i dag. Vi ser att man inte kan samla in data. Man ser inte vilken trend det har. Om vi ska ha några livskraftiga ekosystem i framtiden och kunna producera våra livsmedel måste vi prioritera miljö och klimat.

Denna regering prioriterar fel inom miljöområdet. Hade jag själv och Centerpartiet fått bestämma hade prioriteringarna sett helt annorlunda ut inom miljö och klimat.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 april.)

Anf. 72 MARTIN KINNUNEN (SD):

Herr talman! Nu debatterar vi utskottets årliga betänkande om övergripande miljöfrågor. Innehållet brukar variera lite grann, men gemensamt är att det är viktiga frågor som inte riktigt passar in i något av de övriga betänkanden som vi har att diskutera under riksdagsåret.

Herr talman! Jag tänkte fokusera lite på vad jag ser som de viktigaste frågorna som tas upp i år. Det är tillståndprocesserna. Sverigedemokraterna har i det här betänkandet inga reservationer. Det beror på den process vi har i riksdagen med förenklad motionshantering. För dem som inte är bekanta med detta kan jag säga att det helt enkelt handlar om att en lång rad förslag som partierna lägger fram liknar sådana som man har lagt fram tidigare år, och då lämnar vi inga reservationer som vi ska rösta om i kamraren.

Sverigedemokraterna står naturligtvis bakom sina förslag även fortsättningsvis. Men den här gången väljer jag att yrka bifall till utskottets förslag i dess helhet.

Bakgrunden till detta är också Tidöavtalet, där samarbetspartierna har valt att prioritera tillståndprocesserna högt. Att tillståndprocesserna var prioriterade när vi förhandlade fram Tidöavtalet är inte särskilt konstigt mot bakgrund av hur det fungerade under den tidigare S-MP-regeringen.

Herr talman! Det saknades ju inte problem under de åren. Jag kan ge några exempel. Vi hade fullständigt kaos i kärnbränslefrågorna, där samarbetsproblem mellan Socialdemokraterna och Miljöpartiet närapå ledde fram till en akut nedstängning av svensk kärnkraft. Det hade varit fullständigt katastrofalt, när vi var på väg in i en energikris.

Vi hade ett debacle med Cementa, som hotades av nedläggning, vilket skulle ha fått ödesdigra konsekvenser för allt byggande i det här landet.

Herr talman! I stället för att skapa förutsättningar för utvinning av mineral och skapa nya gruvor i vårt land har man i den tidigare S-MP-regeringen haft fokus på utvinningsförbud. Med S-MP-C-logik ska vi hellre importera uran från Kazakstan än låta uranutvinning i Sverige prövas mot den miljöskyddslagstiftning som all annan mineralutvinning prövas mot. Den enda logiska slutsats vi kan dra är att man vill att Sverige och EU i allt högre utsträckning ska importera råvaror från länder med sämre miljöskydd.

EU producerar i dag exempelvis bara 1 procent eller mindre av de metaller som behövs för tillverkning av vindkraftverk, batterier och bränsleceller. Detta implicerar ett betydande och dessutom ökande behov av material från länder som Kongo och Kina och att man i realiteten i dag exporterar miljöproblem till dessa länder. Detta är inte ett antal enskilda företeelser som har inträffat av en slump utan resultatet av en medveten strategi från miljörörelsen, Miljöpartiet och Socialdemokraterna – de satt ju i regeringsställning då. Man ogillar helt enkelt det industrialiserade samhället och underminerar det via departement och myndigheter.

Det är således ingen tillfällighet att det gång på gång uppstod kaos och kafaartade tillståndprocesser och att investeringar i stället hamnade i våra grannländer Norge och Finland. Det var ju precis vad det socialdemokratiska regeringsunderlaget önskade skulle hända.

Herr talman! Sverigedemokraterna har tillsammans med övriga Tidöpartier sjösatt det mest ambitiösa arbetet någonsin vad gäller förbättringar av tillståndprocesserna. Sverigedemokraterna vill se regler och procedurer som faktiskt gynnar svensk industri, inklusive basindustrin. Det är uppenbart att när produktionen äger rum i Sverige blir miljöbelastningen väsentligt lägre jämfört med exempelvis i Asien.

Ett liknande resonemang kan föras kring EU-politiken. Det kan handla om alltifrån rätten att bruka sin skog i Värmland till möjligheten att bryta kalk till cement på Gotland och rimliga tillståndprocesser överlag. Det kan även handla om långsiktiga satsningar på infrastruktur och en utbildningspolitik som motsvarar industrins behov.

Till skillnad från våra motståndare ser vi i Sverigedemokraterna positivt på Sverige som industrisamhälle. Då är det viktigt att politiker och tjänstemän inte lägger sig i varje detalj utan låter industrins företrädare fokusera på att utveckla det svenska industrisamhället. Politiken ska staka ut kursen och sätta ramar men framför allt garantera rättssäkerhet och i övrigt kratta manegen för framgångsrika verksamheter.

Herr talman! Då måste man vända på alla stenar. Man kan till exempel inte som Socialdemokraterna se över miljötillståndprocesserna och samtidigt inkludera tydliga direktiv om att inte se över miljöbalken. Skyggglapparna måste bort. Politiken måste vara beredd att ta ansvar och ta ställning i intressekonflikter och våga fatta obekväma beslut eftersom det är viktigt för vår omställning, vårt land och vårt folks långsiktiga välbefinnande.

Herr talman! Det pågår nu ett omfattande arbete med flera olika parallella utredningar där vissa saker redan har genomförts. Vi har fått se ändringar i minerallagen som ska effektivisera tillståndprocesser inom gruvverksamhet, exempelvis. Vi har tillfört pengar i budgeten till länsstyrelserna för miljötillsyn, tillsynsvägledning och miljöprövning. Vi har tillfört extra medel till Sveriges domstolar, så att de kan effektivisera sitt arbete med att hantera tillståndsprövningar. Det har också lagts fram förslag om en tydligare process för tillståndsprövning av elnät.

Herr talman! Att förenkla och förkorta tillståndsprövningen enligt miljöbalken är en viktig del av Tidöavtalet. För att möjliggöra en effektiv och ambitiös klimatpolitik som bidrar till jobb och tillväxt måste vi möjliggöra snabbare och mer förutsägbara tillståndprocesser.

Den mest omfattande utredningen i detta ämne presenterades i juni i fjol och ska vara klar i december i år. Den fokuserar på fyra områden. Det handlar om det svenska genomförandet av EU-rätten på miljöområdet och hur det svenska regelverket kan förenklas så att Sverige inte ska ställa omotiverat höga krav i förhållande till vad EU kräver.

Det handlar om hur tillståndsprövningen kan delas upp så att den som behöver ett miljötillstånd för sin verksamhet kan få tidigare besked än i dag om lämpligheten av en viss verksamhet på en viss plats.

Det handlar om hur myndigheter ska kunna bidra så effektivt som möjligt till en optimerad miljötillståndsprövning. Och det handlar om hur man kan förkorta den totala tiden för prövning. Här ska utredaren bland annat

överväga om det kan ställas högre krav för att ett beslut eller en dom ska kunna prövas av fler instanser än en.
(Applåder)

Prot. 2023/24:103
22 april

*Övergripande
miljöfrågor*

I detta anförande instämde Staffan Eklöf (SD).

Anf. 73 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Herr talman! Tack, Martin Kinnunen, för ditt anförande! Jag lyssnade med intresse på hur ledamoten lyfte fram Sverige som industrination. Mycket av det som sades från talarstolen håller vi socialdemokrater med om.

Det finns dock frågor där vi verkar ha lite olika inställning, åtminstone om man tittar på hur Sverigedemokraterna röstar i klimat- och miljöfrågor i EU och på hur de har påverkat regeringens klimathandlingsplan. Vi ser att det i princip helt saknas åtgärder som gör att Sverige skulle kunna klara sina miljömål och sina åtaganden. Det är den gröna omställningen.

För oss socialdemokrater är det väldigt tydligt att den gröna omställningen är själva nyckeln för att Sverige ska fortsätta att vara en framgångsrik industrination. Då skorrar det liksom lite falskt, tycker jag, när ledamoten lyfter fram hur viktig svensk industri är för Sverige samtidigt som hans parti aktivt motarbetar den gröna omställningen både på EU-nivå och här på hemmaplan.

Min fråga till ledamoten är: Hur ser egentligen Sverigedemokraterna på den gröna omställningen i EU och i Sverige för att se till att vi har framgångsrika företag som kan skapa jobb, tillväxt och välbefinnande i Sverige i framtiden?

Anf. 74 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Tack, Joakim Järrebring, för frågorna! Den gröna omställningen är en jätteviktig fråga. Den är också central för den klimathandlingsplan som samarbetspartierna lade fram sent under förra året.

Det är en omfattande klimathandlingsplan. Det är faktiskt den mest omfattande klimathandlingsplan som har lagts fram. Det har visserligen enbart lagts fram två stycken i svensk historia, men denna är omfattande och sträcker sig över i princip alla politikområden. Men om vi talar om vad som behövs för omställningen kan jag säga att det behövs tydliga spelregler. När man träffar företag är det kanske just tillståndprocesserna som kommer fram allra först.

Jag undrar: Vad gjorde Socialdemokraterna och Miljöpartiet? Det blev nästan åtta år för dem. Det var lite struligt emellanåt, så det blev inte riktigt åtta år tillsammans, men Socialdemokraterna satt i alla fall i regeringsställning i åtta år. Vi kan konstatera att det under de åtta åren inte gjordes några tydliga förbättringar av tillståndprocesserna.

Nu finns det mycket kritik från Socialdemokraternas sida om att det nuvarande styret inte gör saker och ting snabbare, men det har sin grund i att det är komplicerat att städa upp efter ett åttaårigt socialdemokratiskt regeringsstyre.

Det finns andra frågor som är väldigt viktiga för industrin i den gröna omställningen. Det är elektrifieringen, och här har vi sett stora problem i Sverige. Utbyggnaden av elnät är extremt eftersatt. Det är problematiskt att det tar extremt lång tid. Företag kan inte etablera sig eftersom det sak-

nas effekt i systemet. Här pågår ett aktivt och intensivt arbete. Vad gjorde Socialdemokraterna under sina åtta år? Vi har också frågan om kompetensförsörjning, som alltid återkommer. Det är ytterligare en stor utmaning. Men detta är frågor som adresseras av samarbetspartierna i budgeten och i klimathandlingsplanen, som jag skulle vilja säga är omfattande.

Anf. 75 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Herr talman! Jag tackar för svaret, även om det kanske inte var så mycket till svar på min fråga som det var attacker mot den tidigare regeringen.

Ledamoten pratar om den omfattande klimathandlingsplanen. Ja, den är kanske omfattande i ord, men den är utdömd av såväl Klimatpolitiska rådet som Naturvårdsverket för att den inte innehåller några konkreta åtgärder som tar oss hela vägen till nettonoll.

Misslyckas vi med omställningen misslyckas vi också med att upprätthålla den svenska välfärden. Då misslyckas vi med att se till att Sverige fortsättningsvis är ett framgångsrikt industriland.

Jag delar mycket av problembeskrivningen – det gör vi allihop. Tillståndprocesserna är problematiska. En fråga är då varför regeringsunderlaget inte gick vidare med förslagen från Klimaträttsutredningen och Miljöprövningsutredningen, som vi tillsatte. Om man ansåg att det behövdes fler åtgärder hade man kunnat gå fram med dessa förbättringar av lagstiftningen medan man utredde fler. Jag förstår inte riktigt varför man släpar benen efter sig i dessa frågor, om vi nu är överens om att de är otroligt viktiga.

Jag tycker att det är tydligt att Sverigedemokraternas syn på den gröna omställningen är något helt annat. Det är möjligtvis ett nödvändigt ont. Men ibland undrar jag om Sverigedemokraterna ser den gröna omställningen ens som något som behöver göras. Ledamoten får gärna förklara hur Sverigedemokraterna ser på den gröna omställningen.

Anf. 76 MARTIN KINNUNEN (SD) replik:

Herr talman! Tack, Joakim Järrebring, för det fortsatta frågeställandet! När Joakim Järrebring ska förklara vad som är fel med samarbetspartiernas klimathandlingsplan talar han om Klimatpolitiska rådet. Det kan vara en bra punch line.

Klimatpolitiska rådet kritiserade klimathandlingsplanen – det är korrekt. Men jag tycker att vi borde gå in lite på vad det var de kritiserade. Klimatpolitiska rådet var kritiskt mot det väldigt omfattande arbete som nu sker med tillståndprocesserna. Oavsett om detta kommer från Klimatpolitiska rådet eller om det kommer från någon annan skulle jag vilja säga att det är en oroande kritik. Förstår man inte behovet av effektivare tillståndprocesser kommer man nämligen inte att kunna presentera en politik för den gröna omställningen.

Den gröna omställningen är ingenting som jag som politiker eller vi som politiker har beslutat om. Den drivs i grunden av innovation och av företagsamma människor. Vi politiker kanske kan sätta käppar i hjulet. Vi kanske kan snabba på saker lite grann. Vi kan förbättra situationen. Vi kan försämra den. Men i grunden är detta en process som sker oavsett om man skulle vilja det eller inte.

Från Sverigedemokraternas sida tycker vi att det är en positiv process. Tycker man att det är positivt kan man inte vara oroad, som Klimatpolitiska rådet är, för att vi ska snabba på och effektivisera tillståndsprocesserna. Man borde förstå att det kanske är det mest prioriterade att göra på området.

Man borde också förstå att det var ofrånkomligt att vi sänkte reduktionsplikten. Jag vet att Socialdemokraterna ännu inte har svaret på frågan. Men hur vill Socialdemokraterna göra med reduktionsplikten i stället? Hur mycket dyrare ska det bli att transportera sig i det här landet? Där är Socialdemokraterna fortfarande svaret skyldiga.
(Applåder)

Anf. 77 EMMA NOHRÉN (MP):

Herr talman! Precis som den tidigare talaren Martin Kinnunen sa är det övergripande miljöfrågor som vi nu debatterar. Det är viktiga frågor, men de passar inte riktigt in i andra betänkanden som vi har under året.

Vissa av de frågor som vi redan har diskuterat kommer igen fast på ett annat sätt. En del av det jag kommer att säga nu pratade vi till exempel om i den tidigare debatten om naturvård.

Herr talman! Miljömålssystemet är något som återkommer i nästan allting vi gör i miljö- och jordbruksutskottet, eftersom det är den uppföljningsmetod som vi har. Den kom våra företrädare i riksdagen överens om 1999.

Sedan dess har vi använt miljömålssystemet för att utvärdera politiken och för att se att vi gör rätt saker. Men vi borde kanske utveckla miljömålssystemet, för flera av de frågor som vi behöver ha svar på i dag kanske vi då inte ens visste att vi ville ställa. Detta har trots allt drygt 20 år på nacken.

En av de saker som vi har med i en motion är att man borde utveckla indikatorer för friluftsliv, till exempel. Det är en välbefinnandeåtgärd som många av oss nyttjar. Men det handlar också om turism och annat, och det har en betydande påverkan också på ekonomin. Vi skulle gärna vilja se att man utvecklar indikatorer för friluftsliv när det gäller miljömålssystemet.

Herr talman! Vi har många reservationer i detta betänkande. Flera av dem behandlas förenklat, vilket innebär att vi inte kommer att ta upp dem i dag eftersom vi tog upp dem förra året. Men jag skulle i dag vilja yrka bifall till reservation 17.

Detta hänger samman med det som jag tog upp i anförandet om naturvård. Det handlar nämligen om PFAS och de skandaler som varit kring det. Detta är ett ämne där vi har fått ny kunskap. Det är väl över 10 000 ämnen – det är en stor klustergrupp. Vi hade inte en aning om att de existerade för 20 år sedan. Nu har vi sett att vi har dem överallt. Tar man prov på vatten någonstans kan man hitta PFAS. Det gäller hela vårt hav och allt vårt vatten.

Man kan hitta det hos enskilda med egen brunn. Det är ofta inte på grund av verksamheten i deras villa eller på deras gård som det finns PFAS i brunnen. Men att dricka förorenat vatten är förenat med fara och cancer-risk. Därför måste vi se till att det finns ett regelverk som gör att en ägare till en enskild brunn får ersättning och att saneringen sker med hjälp av statliga medel eller att förorenaren betalar. Man ska inte behöva vänta på stora rättsprocesser.

Det är detta som vår reservation 17 handlar om. Jag vill verkligen att vi kommer vidare med den. Det är många där ute som är oroliga, och detta är förenat med stora kostnader.

Sedan, herr talman, vill jag ta upp detta med tillståndprocesser. Debatten har redan hamnat där. Om vi ska kunna göra den gröna omställningen är det oerhört viktigt att vi har tillståndprocesser som går fort och att man som företagare och entreprenör får sina tillstånd och vet vad man får göra och inte får göra, så att man kommer vidare. I dag ser vi orimligt långa tider, dels på grund av att man inte vet hur man ska hantera det, dels på grund av personalbrist. Det saknas medel till exempel till länsstyrelserna för att man ska kunna komma vidare.

För några veckor sedan hade vi ett seminarium här i riksdagen, där vi hörde om en stor satsning som faktiskt blev fördröjd eftersom en handläggare var föräldraledig. Det fanns ingen annan person att tillgå, för det fanns inga medel för att ersätta personen. Så ska vi inte ha det.

Trots det har regeringen och SD dragit ned på pengarna till länsstyrelserna och därmed till tillståndprocesserna. Flera av länsstyrelserna byggt upp kompetens genom att bilda kluster eller lag som gjorde att tillstånden kunde ges fortare, till exempel i Västra Götaland där vi snabbt fick tillstånd till batterifabriker på Hisingen och i Mariestad. Som tilldelningen av medel ser ut nu säger de att det här skulle ta mycket längre tid, kanske flera år längre.

Vi måste ha tillståndprocesser som gör att vi kan följa miljölagstiftningen. Det är inte bara att ta bort lagarna, utan det handlar om att vi har medel till länsstyrelserna och domstolarna så att processerna går vidare. Då går det fortare. Så ser det inte ut i dag.

Det finns även en osäkerhet när det gäller nya ämnen. Det finns ett förslag från flera av länsstyrelserna om att man ska kunna ha öppna eller tidsbegränsade tillstånd. När nya ämnen hamnar på de olika listorna över vad man ska kontrollera skulle man då kunna lägga in ny kunskap.

I dag fungerar det inte så. Verksamheter vill ha långsiktighet och därför långa tillstånd. Men med ny kunskap behöver man kunna uppdatera dessa tillstånd, vilket inte går i dag. Detta är något som efterfrågas av länsstyrelserna, och vi har en reservation om det. Det skulle ge en högre säkerhet, och man skulle även våga ge tillstånd i dag eftersom man skulle kunna ändra och modernisera tillstånden med tiden.

Jag vill avsluta med att prata om offentlig upphandling, något som återkommer i många av våra betänkanden. Vi har en reservation som handlar om att vi när vi köper in animaliska produkter ska ställa samma krav som vi gör i Sverige när det gäller djurskydd och annat. Det kan inte vara så att vi här i kammaren sätter upp lagar och regler för vad som ska gälla för våra svenska bönder och fiskare, och sedan köper man in något annat för att det är billigare att lura systemet. Så kan vi inte ha det!

I förra veckan var det ett möte om livsmedelsstrategin 2.0 som en person från varje parti var inbjuden till. Där hade livsmedelsföretagarna en stor dragning om vad som är den svenska uspen – unique selling point – alltså varför svenska livsmedel är eftertraktade i världen. Det handlade om hög djurvälstånd, låg antibiotikaanvändning och säkra livsmedel. Det är därför Japan, Kina och andra länder vill ha svenska livsmedel. Det kan inte vara så att vi ställer höga krav här hemma, skeppar ut varorna och i stället köper in varor med sämre kvalitet eller från djur som har det sämre.

Här blir det lite problematiskt. Vi brukar vara överens om detta. Men det händer ingenting. Däremot har det funnits ett förslag, och nu ska jag läsa innantill, om att det skulle införas ”en skyldighet att vid offentlig upphandling beakta klimatet, miljön, människors hälsa, djuromsorg samt sociala och arbetsrättsliga aspekter, om upphandlingens art motiverar det”. Förslaget låg framarbetat på bordet, men regeringen har avvisat det och tänker inte gå vidare med det. Det skriver Upphandlingsmyndigheten i sin rapport om hur man kan vidareutveckla upphandling.

Gör om och gör rätt! Det här är någonting som vi alla vill och som jag också tror att alla svenskar vill. Vi är stolta över vår livsmedelsproduktion. Vi vill att medel som går till offentlig upphandling ska gynna det svenska, ett bra djurskydd och en bra miljö.

Anf. 78 HELENA STORCKENFELDT (M):

Herr talman! Det här betänkandet kallas ibland, något orättvist, för ”slaskratten”. Det behandlar en bred palett av frågor som inte passar in i något av de övriga betänkandena men som ofta är några av de viktigaste vi har att hantera. Det handlar om tillståndprocesser, miljöbalken, gruvnäringen, vindkraft och miljöbrott. Ni hör – detta är ett viktigt betänkande.

Herr talman! Många företag vittnar i dag om långa handläggningstider för miljötillstånd när de vill investera och utveckla sina verksamheter. Detta gäller också för alla de verksamheter som skapar klimatnytta. Men i stället för att uppmuntras möts de i dag av hinder.

Jag är ofta på studiebesök runt om i landet, och ett besök som fastnade lite extra var ett besök vid vattenkraftverket Untra. När det byggdes var man övertygad om att det skulle kunna förse hela Stockholm med el i all framtid. Det skulle helt enkelt inte krävas någon utökad produktion. Nu har vi dock lärt oss att så absolut inte var fallet och att mycket mer kommer att behövas för den gröna omställningen.

Vattenkraftverket fick slita i 15 års tid för att få tillstånd att utöka sin produktion, något som borde ha kunnat ske för många år sedan. Det är rätt orimligt hur processen går till. Vattenkraften är en fundamental del av svensk kraftförsörjning, och det finns stor potential att öka effekten. Untra är ett exempel på hur onödigt långa tillståndprocesser har satt käppar i hjulen för den svenska elförsörjningen och för omställningen.

Herr talman! Sveriges konkurrenskraft och välfärd bygger på att vi har en trygg och stabil elförsörjning. Energipolitiken ska säkra el till konkurrenskraftiga priser och garantera att el finns när och där den behövs. För att minska våra utsläpp och säkra framtidens jobb behöver Sverige mer ren el som möjliggör ökad tillväxt och en konkurrenskraftig industri.

Vårt energisystem är uppbyggt kring vattenkraften i norr och kärnkraften i söder. Det har lagt grunden till vårt robusta, fossilfria elsystem som säkerställer att vi har tillräckligt med el för Sveriges hushåll, företag och andra kritiska samhällsfunktioner.

Det är nog ingen som har missat att Moderaterna vill ha mer kärnkraft. Den politik som S-ledda regeringar under ett decennium har drivit för att försämra och till slut slå ut kärnkraften har varit skadlig för Sverige. Den moderatledda regeringen har lagt ut en ny kurs för Sverige och garanterat en framtid där ny kärnkraft faktiskt kan byggas.

Men vi är också överens om att mer vindkraft kommer att behövas. Den svenska energimixen är det som historiskt har lockat många investeringar till vårt avlånga land. Billig, fossilfri och tillgänglig el – detta ska vi bygga upp med en stabil grund i kärnkraften tillsammans med alla fossilfria kraftslag vi kan få tag på.

Vårt fokus måste ligga på att bygga upp ett fossilfritt energisystem som håller i längden. Den krassa verkligheten är att vårt elbehov kommer att fördubblas på väldigt kort tid, och för att klara den här utmaningen har industrin, experter och myndigheter gemensamt varit tydliga med en sak: Vindkraften kommer att behövas.

Herr talman! I dag tar det i snitt nio år att få till ett nytt vindkraftverk i Sverige. Det är ganska orimligt. Miljöbalken är skriven i en tid när klimatomställningen inte stod särskilt högt upp på agendan. I dag har vi helt andra förutsättningar och behov. Det är uppenbart att miljöbalken behöver reformeras så att den främjar utvecklingen i stället för att hindra den.

Den bästa klimatpolitiken är inte längre den som med lagstiftning ska tvinga fram utsläppsminskningar utan den som skapar de bästa förutsättningarna för företag och medborgare att ställa om.

Herr talman! Om Sverige på allvar ska bidra i klimatomställningen måste det inte bara vara möjligt att bedriva industriell verksamhet, utan på många platser måste den även utvecklas och utvidgas. Detta kommer i vissa fall att kräva avvägningar mellan bevarande av lokala miljövärden och att etablera och utveckla nya verksamheter med global klimatnytta. Dessutom ska arbetstillfällen skapas och konkurrenskraften stärkas i Sverige. I många fall måste klimatnyttan få väga tyngre än i dag, vilket innebär att andra intressen kan få stå tillbaka.

Intrång i områden med höga naturvärden och verksamheter med negativa lokala miljökonsekvenser kommer ibland att vara nödvändiga. För elektrifieringen krävs metaller och mineral, vilket i sin tur kräver nya gruvor. Bioenergi och hållbara byggnader kräver skogsråvara, som i sin tur kräver skogsavverkning. Vind- och kärnkraft kräver stål och betong, vilket kräver kalk och malm.

Vi har i vår berggrund många av de metaller som världen så desperat behöver för att kunna ställa om, bland annat våra sällsynta jordartsmetaller och vår koppar som behövs för elektrifieringen av industri och transporter. Sveriges förutsättningar för ökad utvinning av dessa metaller och många fler kritiska mineral är mycket goda. Dessutom har vi världens mest miljö- och klimatvänliga gruvindustri. Vi har ett närmast moraliskt ansvar att nyttja dessa tillgångar för att hjälpa världen att ställa om.

Tyvärr har svensk politik försvårat snarare än underlättat gruvbrytning i Sverige. Under den socialdemokratiska regeringen rasade Sverige i internationell rankning gällande förutsättningar för gruvnäring. På fem år tappade Sverige från plats 8 till plats 36. Det ska vi nu åtgärda.

Herr talman! Miljöbrott får ofta allvarliga konsekvenser för människor, djur och natur – och det under lång tid. Miljöbrott behöver tas på större allvar och prioriteras högre. Långt ifrån alla miljöbrott anmäls, och ännu färre klaras upp. Miljöbrott, inte minst olagliga utsläpp av miljögifter, kan få långtgående konsekvenser. Men för majoriteten av miljöbrotten som lagförs blir påföljden inte mer än dagsböter, trots att det finns fängelse i straffskalan.

För att stävja miljöbrotten och för att straffen ska vara i paritet med brottet vill vi skärpa straffen för grövre miljöbrott. Men för att kunna stävja miljöbrotten behöver också fler upptäckas. Här spelar tillsynsmyndigheterna en stor och viktig roll. Det ska inte hänga på om den aktuella kommunen har eller inte har kunskap och kompetens på området. Kvaliteten behöver förbättras, och mindre kommuners möjligheter att klara uppdraget behöver stärkas. Det handlar exempelvis om samarbeten kommuner emellan eller system med experter som kan ge råd i specifika branschfrågor.

Herr talman! Gemensamt för många av de miljöproblem som människan hittills har stött på är att hon också har visat sig förmögen att lösa dem. Lösningen har inte varit att minska mänsklig verksamhet, utan tvärtom har lösningen varit en kombination av tekniska innovationer, ekonomisk tillväxt, allmänhetens krav och politiskt ansvarstagande. Det ger hopp och tillförsikt att vi kan klara även dagens stora miljöproblem.

Jag vill yrka bifall till utskottets förslag till beslut.
(Applåder)

Anf. 79 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik:

Herr talman! Jag tror att vi alla har berörts av det som invånarna i Kallinge i Ronneby kommun har gått igenom. År 2013 fick de veta att de i flera decennier har druckit vatten förorenat av skyhöga halter av evighetskemikalierna PFAS. Källan till föroreningen är Försvarsmaktens användning av brandskum.

Under de över tio år som har gått sedan föroreningarna blev kända har de drabbade inte erbjudits något annat än ett blodprov för att få veta hur höga halter de har i kroppen – inga särskilda hälsokontroller, ingen ekonomisk kompensation.

Några av invånarna startade PFAS-Föreningen och gick ihop för att kräva skadestånd. Nu har Högsta domstolen gett dem rätt, men domen innebär bara att det är klagat att de har rätt till skadestånd. För att fastställa hur var och en ska kompenseras krävs en ny rättsprocess eller en förlikning. Problemet är också att domen i Högsta domstolen bara gäller dem som är medlemmar i PFAS-Föreningen, och de utgör bara en bråkdel av de tusentals som är drabbade.

PFAS-Föreningens ordförande Herman Afzelius säger att hans önskan är att alla som har höga halter av PFAS i blodet på grund av föroreningarna i Kallinge ska kompenseras och att de ska få den vård de behöver. Han vill också se en förändrad lagstiftning så att människor som drabbats ska slippa ta till rättsprocesser för att få kompensation. Det är staten som har orsakat utsläppet, och då måste också staten ta ansvar.

Vad tänker regeringen göra för att ge de drabbade i Kallinge upprättelse och kompensation?

Anf. 80 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Herr talman! Det här är en komplicerad och svår fråga som berör ned på djupet. Vi i Sverige är oftast otroligt stolta över vår fantastiska natur och hur vi har tagit hand om den på olika sätt, men vi har stora historiska skulder som vi också måste ta hand om.

Frågan blir svår eftersom det inte bara handlar om den historiska skulden utan också om vad som händer framåt. Hur ska vi hantera PFAS, som också behövs som ämne i otroligt många olika tekniker, i Försvarsmakten,

i mediciner och liknande? Hur hanterar vi PFAS framåt? Där pågår ett stort arbete på EU-nivå.

Det här är en fråga som handlar om just kompensation, precis som Andrea Andersson Tay lyfter upp. Människor som har mer eller mindre förgiftats av sitt dricksvatten ska självklart ha rätt till kompensation och få den vård de behöver. Men jag tror att det här är en fråga som är mycket större och som måste hanteras på ett bredare sätt. Hur hanterar vi den historiska skulden? Det måste bli tydligt var ansvaret ligger och vem som bär skulden. Det handlar inte bara om det enskilda fallet, utan PFAS som politisk fråga måste bli tydligare.

Vi från Moderaternas håll vill att Naturvårdsverket ska göra en nationell bedömning av miljöskulderna, särskilt kopplat till PFAS. Det är ett av förslagen som vi driver från vårt håll.

Men det här är en fråga som har varit uppe på tapeten under en längre tid, och tyvärr har ingen regering presenterat konkreta åtgärder. Det är något vi kommer att jobba vidare med, och jag hoppas att vi kommer att ha en lösning att presentera.

Anf. 81 ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik:

Herr talman! Det gläder mig att vi är överens om att det finns ett problem, men tyvärr hjälper det inte Kallingeborna i den situation de är i nu. Det har gått över tio år sedan föroreningarna uppdagades där, och det har gått snart fem månader sedan domen i Högsta domstolen kom.

Problemet är inte nytt. Regeringen har haft gott om tid på sig att fundera över hur man ska kompensera dem som är drabbade i Kallinge. Nu krävs ett snabbt besked.

Dessutom vet vi att Kallinge inte är den enda platsen i landet där Försvarsmakten har släppt ut PFAS i dricksvattnet. Exempelvis Uppsala lider av samma problem. Den här regeringen har också gett Försvarsmakten tillåtelse att släppa ut PFAS-förorenat vatten i Vättern, som är dricksvattentäkt för 250 000 personer. Är det inte läge för staten att både ta ansvar för gamla synder och förhindra att fler människor drabbas av samma skada som Kallingeborna?

Anf. 82 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Herr talman! Som jag nämnde i mitt tidigare svar är det viktigt att vi får till ett bredare svar som hanterar inte bara Kallingefallet utan PFAS som helhet. Det vore bättre, det vill säga att precis som ledamoten själv lyfter upp få till ett regelverk kring hur regeringen, politiken, ska hantera gamla skulder, gamla synder, och hantera frågan framåt. Hur ska vi hantera PFAS som ämne? Det vore viktigt att få till.

Jag tackar ledamoten så mycket för frågan och för att hon har lyft upp problemet.

Anf. 83 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Herr talman! Tack, Helena Storckenfeldt, för anförandet! Jag lyssnade med intresse och kan konstatera att i de här frågorna tycker vi socialdemokrater och ni moderater väldigt mycket lika.

Men det är precis som ledamoten själv sa: Även om det byggs kärnkraft om 10, 15, 20 år är det helt nödvändigt för den gröna omställningen att vi får annan elproduktion på plats snabbt, och som ledamoten nämnde är det

vindkraften som har potentialen att klara den utmaningen. Hittills har vi dock sett att Moderaterna i regeringsställning har försvårat vindkraftsutbyggnaden. Det är det enda på det politiska området som man har fattat beslut om.

Vi är överens om att mycket av det som behöver göras handlar om att få effektivare tillståndprocesser. Men frågan om att förstärka incitamenten för att bygga vindkraft är också oerhört central.

Jag skulle gärna lyssna till hur Moderaterna tänker ta sig an de här utmaningarna. Hur ska vi se till att det byggs den mängd vindkraft som behövs för den gröna omställningen så att de investeringar som vi vet att det finns intresse för att göra i Sverige faktiskt hamnar i Sverige och inte i andra länder? Hur ska vi se till att vi får mer vindkraft på plats snabbt?

Anf. 84 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Herr talman! I höstas antog Moderaterna ett helt nytt klimatpolitiskt program, där vi tog tag i vindkraftsfrågan ordentligt.

Vi diskuterade just frågan hur vi kan se till att öka den lokala acceptansen, för det är det jag tror att det hela kokar ned till.

Vi ser att i våra grannländer, bland annat i Finland och i Danmark, har man system på plats för att kunna bygga ut vindkraften snabbare.

Jag pratade med en dansk politiker som sa: Vi måste verkligen korta tillståndprocesserna i Danmark. Det tar alldeles för lång tid att bygga vindkraft. Jag sa att i Sverige tar det nio år. Hur lång tid tar det här? frågade jag. Två till tre år, svarade han. Det sätter saker i perspektiv.

En sak som jag vet att Socialdemokraterna också lyfter fram är tidigare veto. Men det är inte svaret på hela frågan, utan det handlar om så mycket mer. Bland annat måste det finnas tillräckligt mycket information så att kommunen kan fatta det beslutet i ett tidigare skede.

Vi måste se till att den lokala acceptansen ökar. Det kan vi göra bland annat genom att se till att fastighetsskatten går tillbaka till kommunerna och att man har rätt till inlösen om ett vindkraftverk byggs nära ens fastighet. Flera sådana saker tror jag att det är viktigt att man tar hänsyn till. Vilka effekter får belysningen på närområdet? Hur kan vi se till att lokalsamhället och kommunen får mer att säga till om och får dra nytta av vindkraften på samma sätt som av andra investeringar i en kommun? Det finns stora mängder pengar i vindkraftsbranschen, och vi ser att man vill göra investeringarna här.

Vi har fler förslag om att korta tillståndprocesserna, men dem kan vi komma in på i nästa replikskifte.

Anf. 85 JOAKIM JÄRREBRING (S) replik:

Herr talman! Tack, Helena Storckenfeldt, för svaret!

Jag hoppas att vi får se att regeringen kommer till riksdagen med förslag i den riktning som ledamoten precis redogjorde för när det gäller incitament och förenklade möjligheter i övrigt för vindkraftsbolag att fatta beslut om investeringar.

Jag behöver inte ta hela min talartid i anspråk, utan jag vill jättegärna lyssna till hur Moderaterna och regeringen tänker agera när det gäller att korta tillståndprocesserna.

Anf. 86 HELENA STORCKENFELDT (M) replik:

Herr talman! Det är alltid trevligt när en socialdemokrat hellre ger tiden till en moderat och för en gångs skull lyssnar på borgerligheten. Det känns väldigt bra.

Vi har ju levererat här. Det finns flera propositioner på propositionslistan om att korta tillståndprocesserna inom flera olika områden. Jag tror inte att det finns en one size fits all inom just tillståndprocesserna. Men vi har ett förslag som särskilt tar tag i utbyggnaden av elnätet, ett som särskilt tar tag i utvecklingen av gruvindustrin och ett mer generellt om en mer effektiv miljöprövning.

Det är tydligt att det nuvarande systemet inte är uppbyggt efter de behov som finns i dag. Det är något som vi tar tag i och försöker hantera på bästa möjliga sätt efter åtta år av rödgrön röra.

När vi pratade vindkraft tidigare nämnde man att Moderaterna eller regeringen har försvårat. Jag skulle vilja säga att vi snarare har åstadkommit mycket mer. På åtta månader sa vi ja till dubbelt så mycket havsvind som den socialdemokratiska regeringen sa ja till på åtta år.

Jag förstår att det är obekvämt för Socialdemokraterna att komma med massor av kloka förslag och säga att vi håller med varandra och kritisera regeringen som suttit i inte ens två år när man hade åtta år på sig vid regeringsmakten att korta tillståndprocesserna och se till att vi fick en reformerad miljöbalk som tar de utmaningar vi just nu har med elen på allvar.

Det är lite magstarkt att S inte har presterat någonting på åtta år och nu när man förlorat makten helt plötsligt har en bred palett av saker som man skulle vilja göra. Många är dessutom påbörjade av den här regeringen.

Anf. 87 JOAKIM JÄRREBRING (S):

Herr talman! Sverige och världen står inför en avgörande skiljeväg. Vi måste välja den väg som leder oss mot en hållbar framtid präglad av gröna innovationer, ekonomisk tillväxt och social rättvisa.

Det handlar om mer än att skydda vår miljö; det handlar om att skapa en solidarisk ekonomisk modell där den gröna omställningen driver fram ökat välbefinnande och skapar goda, hållbara jobb för alla, oavsett var i Sverige man bor.

Herr talman! Vår planet ropar på hjälp, och tiden att agera är nu. Klimatförändringarna är en realitet som hotar inte bara vår miljö utan hela vår existens.

Därför är det djupt oroande att se hur den nuvarande regeringens avsaknad av ambition och drivkraft i klimat- och miljöfrågor riskerar vår gemensamma framtid.

Socialdemokratin står för ett proaktivt ledarskap som inte väjer för de stora utmaningarna.

Regeringens klimathandlingsplan har granskats och kritiserats, med rätta. Handlingsplanen saknar beräkningar, åtgärder och de konkreta handlingar som krävs. Ord, grafer och fromma förhoppningar är den full av, herr talman, men gåsfjädrar och retorik kommer inte att klara omställningen.

Som socialdemokrater bär vi en vision om ett Sverige som inte bara når upp till globala klimatmål utan även banar väg för en ny era präglad av rättvisa, jämlikhet och ekonomiskt välbefinnande för alla.

Vi vill se moderna miljötillstånd som möjliggör för företag att växa och innovera medan de bidrar till en hållbar framtid.

Vi ser en framtid där tillståndprocesser inte är ett hinder utan en möjliggörare för grön tillväxt och nya jobb i hela vårt land. Då måste tillståndprocesserna kortas, och här har vi haft en rad förslag som är utredda och remitterade och som regeringen borde ha tagit till kammaren för länge sedan.

Enligt uppgifter från Svenskt Näringsliv väljer vartannat företag som har problem med tillståndprocesserna att inte genomföra investeringar eller att göra dem i andra länder.

Den samhällsekonomiska effekten beräknas uppgå till 50 miljarder kronor, vilket är lönekostnaden för ungefär 15 000 personer. Och vi vet att för varje ny person som blir anställd i den svenska industrin genereras det fler arbetstillfällen i den kunskapsintensiva tjänstesektorn, i dagligvaruhandeln och inom skola och sjukvård. Det innebär fler skattekrönor som genereras till vår gemensamma välfärd.

Elektrifieringen är nyckeln till omställningen. Det tar dock alldeles för lång tid att anlägga ny elproduktion och eldistribution. Det måste ske snabbare än någonsin och i en skala vi inte har sett förut. Under de senaste 20 åren har Svenska kraftnät anlagt 60 mil stamnät för eldistribution. De kommande 20 åren kommer vi att behöva anlägga 700 mil. Det är bråttom och akut att vi får effektiva och kortare tillståndprocesser på plats.

Vi socialdemokrater har också pekat på nya åtgärder som vi hoppas att regeringens utredning tar i beaktande. Här vill jag yrka bifall till reservation 3 om effektivare miljötillstånd.

I hjärtat av vår vision ligger begreppet rättvis omställning – en grundpelare i socialdemokratisk politik. Ingen ska lämnas bakom, och samhällets stöd ska anpassas efter varje individs behov och förutsättningar. Det är en omställning som säkerställer att ingen lämnas bakom när vi rör oss mot en grönare ekonomi. Det innebär investeringar i utbildning och omskolning för att arbetskraften ska kunna anpassa sig till nya gröna jobb. Det handlar om att stödja våra regioner och samhällen så att de kan vara delaktiga i och dra nytta av den gröna revolutionen. Det handlar om en fördelningspolitik som tar hänsyn till olika förutsättningar som råder i stad och land.

Vår politiska roll är att säkerställa att denna omställning inte bara är grön utan också rättvis. Det innebär att vi måste fokusera på de sociala dimensionerna av klimatpolitiken, alltså att vi ser till att omställningen leder till ökat välbefinnande för alla och inte bara för några utvalda få.

Herr talman! Vi vill skapa ett samhälle där alla svenskar, oavsett var de bor, kan ha tillgång till de möjligheter som den gröna omställningen medför. För att nå dit krävs modiga politiska beslut.

Vi måste våga investera i framtidens industrier och teknologier. Vi behöver en översyn av miljöbalken som gör det möjligt för företag att snabbt anpassa sig till nya miljökrav utan att fastna i byråkratiska processer. Vi måste sträva efter effektiva och förutsägbara tillståndprocesser som stöder innovation och hållbar utveckling.

Låt mig vara tydlig: Den gröna omställningen är vår tids största ekonomiska möjlighet. Den erbjuder chansen att inte bara bekämpa klimatförändringarna och miljöförstörelsen utan också skapa en mer hållbar och

inkluderande ekonomi – en ekonomi som skapar jobb, driver innovation och säkerställer Sveriges konkurrenskraft på den globala arenan.

Herr talman! Framför oss ligger en väg fylld av möjligheter, där Sverige inte bara klarar klimatkrisen utan också bygger ett starkare och rättvisare samhälle – ett välfärdssamhälle under demokratisk kontroll. Det är en väg som kräver samarbete, vision och beslutsamhet.

Till skillnad från den SD-ledda regeringen, som visar en uppenbar brist på trovärdig klimatpolitik och ambitioner för en stärkt välfärd, står vi socialdemokrater redo med en klar plan och ett fast åtagande för att leda omställningen mot ett mer jämlikt och hållbart samhälle.

Vi kan bygga ett grönare, starkare och mer rättvist Sverige där klimatpolitik och miljöskydd går hand i hand med ekonomisk tillväxt och social rättvisa. Det är ett Sverige där framtiden är ljusare för alla.

(Applåder)

Anf. 88 KJELL-ARNE OTTOSSON (KD):

Herr talman! Jag vill börja med att yrka bifall till utskottets förslag i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

I debatten hittills har det sagts mycket om miljötillstånd, av förklarliga skäl. I betänkandet finns det ganska många förslag om tillkännagivanden kring just miljötillstånd. Det första är från 2017, och sedan vartenda år framöver.

Varför har då dessa tillkännagivanden inte blivit av? Orsaken är att vi hade en rödgrön regering med vitt skilda intressen. Därmed kunde man inte komma fram i dessa, utan alla dessa tillkännagivanden har legat. Det gjorde att tålamodet hos oss som då var i opposition tröt. Nu noterar jag att tålamodet hos Socialdemokraterna tryter. När man är i opposition, herr talman, ska man alltid säga ”för lite och för sent”, annars begår man tjänstefel; det är liksom oppositionens manual, punkt 1 a.

Nu har vi dock en regering som har en enad syn i frågorna kring miljötillstånd. Nu har vi chansen på riktigt. Då hoppas jag också att vi i de här frågorna kan kroka arm, inte minst med Socialdemokraterna som här har varit väldigt tydliga med att de vill gå i den riktningen.

Sitter man i opposition kan man alltid köra på och svänga lite fritt. Det är en av fördelarna med att sitta i opposition. När man är i regering måste man ta ansvar och se till att det blir rätt. Därför tar det tid, herr talman. Det är väldigt frustrerande; jag kan inte annat än hålla med om det.

Vi har haft ganska många utredningar som både har pågått och som pågår – om kärnkraft, havsvind, regeringsprövning, elledningar, som vi hörde tidigare, miljötillstånd och mycket mer. Tidigare utredningar har hanterats, och propositioner är på väg. Bland annat ska propositionen om steg på vägen mot en mer effektiv miljöprövning komma till riksdagen under våren 2024.

I direktivet till utredningen Förenklade och förkortade tillståndsprocesser enligt miljöbalken kan vi läsa följande: ”Utredaren ska bl.a. utreda hur det svenska regelverket kan förändras i syfte att Sverige inte ska ställa högre eller överlappande krav i förhållande till vad de relevanta EU-regelverken kräver.” Att det ens ska behöva skrivas, herr talman, blir för mig väldigt märkligt. Det är väl en självklarhet att vi som nation inte ska sätta krokben för oss själva bara för att vi ska gå längre.

Tyvärr ser vi detta väldigt ofta när vi ska implementera inte minst lagstiftning som kommer från EU. Vi har en minimiimplementering, men för att vi ska vara riktigt säkra på att vi verkligen gör allt sätter vi alltid ribban högre. Vem är det då vi försvårar för? Jo, för oss själva.

Uppdraget kring den här utredningen ska redovisas i december, och jag hoppas sannerligen att vi får en gedigen och god utredning som vi då snabbt kan gå vidare med.

Miljöbalken är ett annat ärende som har varit uppe tidigare i dag. Miljöbalken har syftet att främja hållbar utveckling. Den är i dag väldigt omfattande med 33 kapitel och runt 500 paragrafer, vill jag minnas.

Miljöbalken behöver sannerligen förändras. Den behöver ges ett bredare samhällsintresse, och möjligheterna att uppfylla Sveriges klimatmål behöver ges en starkare roll. Det måste även finnas en ambitiös målsättning om att en ny miljölagstiftning signifikant kan reducera kostnaderna och tidsåtgången för miljötillståndprocesser. Företag har då betydligt bättre förutsättningar att ställa om och bidra till både Sveriges klimatmål och de globala klimatmålen.

I samband med prövning utgår vi i dag i miljöbalken från begreppet bästa möjliga teknik. EU:s regelverk talar i stället om bästa tillgängliga teknik. Myndigheters skiftande omvärldsuppfattning medför med utgångspunkten ”bästa möjliga teknik” ökade kostnader, oförutsägbarhet och konkurrensnackdelar gentemot våra europeiska grannar. Därför är det så bra att det nu är utredningar på gång som ska möta denna svenska överimplementering som vi tyvärr ser alldeles för ofta. Flera utredningar som ska presenteras i närtid berör miljöbalken.

Klimaträttsutredningen och Miljöprövningsutredningen har nyligen sett över miljöbalken, bland annat i syfte att föreslå ändringar för att modernisera och effektivisera miljöprövningen och främja investeringar samtidigt som miljöskyddet säkerställs.

Utredningarnas förslag är under beredning inom Regeringskansliet. Men regeringsföreträdare har sagt att man i syfte att möta näringslivets behov och för att bidra till klimatomställningen kommer att genomföra delar av förslagen som i alla fall lämnats av Miljöprövningsutredningen.

I budgetpropositionen för 2024 skriver regeringen att en effektiv och förutsägbar miljöprövning, tillsynsvägledning och tillsyn enligt miljöbalken är en förutsättning för hållbar tillväxt, för att den gröna omställningen ska kunna genomföras och för att bidra till att flera miljömål nås.

Regeringen framhåller vidare att det är en avgörande förutsättning för att genomföra klimatomställningen och samtidigt öka Sveriges konkurrenskraft och tillväxt att miljötillståndprocesserna blir både enklare och mer effektiva. Enligt regeringen gäller det för nya verksamheter men även för befintliga verksamheter som behöver ändras eller ställas om. Men om ledtiderna i miljöprövningarna är alltför långa eller förutsägbarheten för låg riskerar svenska företag att tappa i konkurrenskraft. En ökad effektivitet i miljöprövningsprocesserna skulle bidra till en snabbare klimatomställning, en ökad investeringsvilja och Sveriges internationella attraktionskraft. Miljökraven ska vara ändamålsenliga, men miljöbalkens tillstånds- och processregler behöver moderniseras och utvecklas. Därom råder ingen tvekan.

Naturvårdsverket har gjort en redovisning av statistiken för miljötillståndsprövningen som man lämnade 2022. Den visar att den genomsnittliga handläggningstiden av ärenden som avgörs av miljöprövningsdelegationerna ökade från 350 dagar år 2020 till 420 dagar år 2022. Detta måste vändas på.

En annan del som jag vill lyfta fram, herr ålderspresident, är miljömålen. Under mina hittills snart sex år i riksdagen är det något som har diskuterats varenda gång vi har behandlat betänkanden om miljöfrågor. Även den här gången ställer jag mig frågan som jag ställt alla gånger tidigare, nämligen om det verkligen är rätt att vi har miljömål som så tydligt inte kan nås.

Är det inte bättre, herr ålderspresident, att vi sätter miljökvalitetsmål som är nåbara, att vi har en chans att nå dem? Annars är frågan återigen vem det är som vi förstör för, vem det är som vi lägger krokben för. Vi hjälper varken miljön eller oss själva.

Slutligen, herr ålderspresident, är miljöbrottsligheten en av världens mest lönsamma verksamheter inom organiserad brottlighet och har stora konsekvenser, inte bara för miljön utan även för människors hälsa. Det är mycket lukrativt, men det är svårt att upptäcka, åtala och bestraffa. Dessa faktorer gör det väldigt attraktivt för organiserade kriminella grupper. Därför är det viktigt att det inte bara sker ett arbete mot denna form av brottslighet på nationell nivå utan att EU och andra internationella aktörer verkligen är aktiva.

Den pågående Miljöstraffrättsutredningen ser här i Sverige över hur sanktionssystemet för miljöbalken och miljöbrottsbekämpningen kan stärkas, vilket är bra. Men utan effektivt internationellt arbete kommer vi aldrig att kunna stävja detta.

Frågorna om vindkraft, havsvind och upphandling får vila till en annan gång, herr ålderspresident.
(Applåder)

Anf. 89 ANDREA ANDERSSON TAY (V):

Herr ålderspresident! I dag debatterar vi ett betänkande som innehåller yrkanden om ett flertal olika övergripande miljöfrågor. Flera av förslagen i betänkandet rör tillståndprocesser.

Ingen är emot att vi ska ha snabba och effektiva tillståndprocesser. Risken är dock att vi i stället får ett rättsosäkert tillstånd, där företagens önskemål väger tyngre än skyddet för hälsa och miljö. Vi ska komma ihåg att vi har miljöbalken för att vi ska kunna göra en avvägning mellan exploatering och miljöhänsyn. Då är det viktigt att det görs en noggrann prövning.

Miljöbalken behöver bli ett skarpare verktyg för att nå såväl klimatmålen som de andra nationella miljömålen. Enligt FN står vi inför en trippelkris: global upphettning, utarmning av biologisk mångfald och spridning av föroreningar. Dessa globala utmaningar måste hanteras parallellt och måste också avspeglas i miljöbalken.

Herr ålderspresident! Jag tänker ägna huvuddelen av mitt anförande i dag åt att prata om just föroreningar eller närmare bestämt kemikalier. Kemikalieinspektionen redovisade i en rapport år 2017 att 87 procent av de åtalsanmälningar för misstänkta miljöbrott som myndigheten hade lämnat in åren 2012–2016 hade lagts ned och att bara 13 procent hade lett till bö-

ter. Åtalsanmälningarna gäller brister som har upptäckts vid myndighetens tillsyn av företag som tillverkar, importerar och säljer kemiska produkter, bekämpningsmedel och varor. Den största andelen anmälningar handlar om varor som innehåller ämnen som är förbjudna enligt EU:s kemikalielagstiftning Reach. Sådana varor riskerar att skada hälsan hos dem som använder dem.

Kemikalieinspektionen har föreslagit för regeringen att en del av de lagöverträdelser som myndigheten i dag anmäler till åklagare i stället ska leda till miljö sanktionsavgifter. År 2016 gav den dåvarande regeringen i uppdrag åt Miljö tillsynsutredningen att undersöka möjligheterna till en sanktionsväxling på kemikalieområdet. Utredningen bedömde att en sådan sanktionsväxling skulle leda till ett mer effektivt system.

Vänsterpartiet anser att ett införande av miljö sanktionsavgifter skulle ge snabbare och effektivare straff för företag som säljer varor med förbjudna kemikalier och skapa bättre förutsättningar för att lagstiftningen ska följas. Vi vill därför att miljö sanktionsavgifter införs för fler kemikaliebrott.

Herr ålderspresident! Ämnen i kemikaliegruppen PFAS kan i dag hittas nästan överallt i miljön och i våra kroppar. Ämnena har använts sedan 1950-talet och förekommer i en mängd olika produkter, bland annat textilier, pappersförpackningar, kosmetika, mobiltelefoner och brandskum. PFAS kallas också för evighetskemikalier eftersom de inte bryts ned i naturen. De kan sprida sig långa sträckor via luft och vatten och finns därför över hela jorden. Vi vet att en rad PFAS är reproduktionsstörande, och flera misstänks vara cancerframkallande.

Inom kemikalieindustrin har riskerna med PFAS länge varit kända, men producenterna valde att inte offentliggöra informationen och dra tillbaka ämnena. I stället fortsatte de att tillverka dem i allt större mängder som sedan har spridits i miljön och till oss människor genom vattnet vi dricker, maten vi äter och de saker vi omger oss med. Att det har kunnat ske är en skandal och ett bevis på att dagens kemikalielagstiftning inte fungerar och måste skärpas.

Det är av yttersta vikt att vi så snabbt som möjligt förbjuder de här ämnena, så att situationen inte förvärras ytterligare. Kemikalieinspektionen har tillsammans med myndigheter i fyra andra europeiska länder tagit fram ett förslag som kraftigt skulle begränsa användningen av all PFAS inom EU. Vänsterpartiet välkomnar förslaget och vill att det genomförs snarast utan att urvattnas.

Oavsett eventuellt kommande förbud är PFAS en pågående skandal som vi kommer att få leva med resten av våra liv. Några som på det mest smärtsamma vis har blivit medvetna om detta är invånarna i Kallinge i Blekinge. Efter att under flera år ovetande ha druckit PFAS-förorenat vatten har de nu de högsta uppmätta halterna i världen av PFAS i sitt blod.

Källan till utsläppet är Försvarsmaktens brandövningsplats på flygflottiljen F 17, där brandskum med PFAS användes under lång tid. Kemikalierna spred sig sedan till dricksvattnet. Forskning pågår om vilken hälsopåverkan det har haft och kommer att få, men hittills har man kunnat konstatera ökad förekomst av bland annat njurcancer och förhöjda kolesterolvärden. En grupp invånare har bildat PFAS-föreningen, som i många år har drivit en rättsprocess där de har krävt skadestånd av det kommunala vattenbolaget Ronneby Miljö och Teknik. Trots att det är känt att Försvars-

makten orsakade föreningen måste invånarna av juridiska skäl vända sig till vattenbolaget med sina skadeståndskrav. Händelserna i Kallinge är en skandal som visar på det fundamentala misslyckandet i hur kemikalier regleras. Ämnen tillåts släppas ut obehindrat, och först decennier senare ser vi de negativa effekterna.

Precis som fossilindustrin länge kände till klimathotet, utan att låta kunskapen komma allmänheten till del, har kemiindustrin i 50 år vetat om att PFAS är giftigt utan att slå larm. De har satt sin egen kortsiktiga vinning framför människors liv och hälsa.

I december meddelade Högsta domstolen att de som druckit det förorenade vattnet i Kallinge har rätt till skadestånd. Det är ett mycket glädjande beslut, men i grund och botten är det helt oacceptabelt att människor tvingas ta till långa och kostsamma rättsprocesser för att begära kompensation.

Jag högaktar de modiga Kallingebor som tog striden för att få upprättelse, och jag är mycket glad att deras kamp har gett sådan genklang att de nu också har utsetts till Sveriges hållbarhetsmäktigaste. Men faktum kvarstår att enskilda som skadas av staten inte ska behöva strida för sina rättigheter.

Regeringen måste kliva in och erbjuda kompensation till och upprättelse för alla dem som drabbas, oavsett om de bor i Kallinge eller någon annanstans och oavsett om de har möjlighet att driva en rättsprocess eller inte. Därför kräver jag och mitt parti att regeringen tar tag i frågan och presenterar förslag på tydligare lagstiftning om ansvar när människor utsätts för höga halter av hälsoskadliga kemikalier.

Även företag riskerar att hamna i kläm när föreningar uppdragas. I ett fall tvingades lantbrukare i Halland upphöra med odling under två säsonger för att vatten från närliggande vattendrag visade sig vara förorenat med PFAS och därmed inte kunde användas till bevattning. Lantbrukarna har själva fått stå för kostnaderna för det här tills ansvarsutredningen är klar, vilket kan ta flera år.

Andra näringsidkare som riskerar att drabbas är exempelvis småskaliga fiskare som fiskar i sjöar med så höga halter av PFAS att fisken bedöms vara olämplig att äta. Det är inte rimligt att företagare ska drabbas ekonomiskt av föreningar som andra har orsakat. Regeringen måste därför också ta fram lagstiftning som möjliggör för drabbade att driva sina företag vidare medan ansvarsutredning pågår.

Jag yrkar bifall till reservation 16.

Anf. 90 ELIN NILSSON (L):

Herr ålderspresident! Det betänkande som vi nu debatterar är lite som en påse lösgodis med både söta och sura karameller. En av de riktigt sura karamellerna är den om tillståndprocesserna. Oavsett vilken bransch eller vilka företagare man talar med, i stort sett, kommer frågan om behovet av mer flexibla, mer effektiva och mer förutsägbara tillståndprocesser på tal. Det är en fråga där frustrationen är påtaglig, och den är långt ifrån ny.

Berörda aktörer har länge efterfrågat och påtalat behovet av ett rimligare regelverk. Regeringen och Tidöpartierna ser behovet av ett rejält omtag i frågan, inte minst för att klara den gröna omställningen.

Herr ålderspresident! En effektiv och förutsägbar miljöprövning, tillsyn och vägledning är en förutsättning för hållbar tillväxt och för den gröna

omställningen. Vi måste få till mer effektiva processer om vi ska kunna genomföra den gröna omställningen. Behovet av vägledning lyfts särskilt när man pratar med berörda aktörer.

Effektiva tillståndprocesser är avgörande för genomförandet av klimatomställningen. Det är samtidigt viktigt för svensk konkurrenskraft. Onödigt regelkrångel gör att svenska företag riskerar att hamna efter internationellt. En ökad effektivitet i miljöprövningsprocesserna, däremot, skulle bidra till en snabbare klimatomställning, en ökad investeringsvilja och ett starkare Sverige internationellt.

Miljökraven ska vara ändamålsenliga. Det här handlar inte om att montera ned ett starkt skydd för miljön. Men det är inte tu tal om saken; miljöbalkens tillstånds- och processregler behöver moderniseras och utvecklas. De är i dag ett hinder för svenska företags möjligheter att ställa om sina verksamheter. Därför arbetar vi målmedvetet för att få till förändring.

Herr ålderspresident! Några av oss som sitter här i kammaren i dag deltog vid det möte om den uppdaterade livsmedelsstrategin som hölls i förra veckan. Där fick vi bland annat en dragning av Miljötillståndsutredningen, som tillsattes av regeringen i juni förra året och som ska redovisa sitt förslag i slutet av innevarande år. Det här är bara en av flera saker som sker inom området just nu.

Någon här i talarstolen före mig i dag kallade det arbete som Tidöpartierna nu har inlett för den mest ambitiösa översyn av tillståndprocesserna vi har sett. Och det stämmer.

Enligt direktivet till utredningen ska den se över och lämna förslag på just hur tillståndprocesserna och tillståndsprövningen enligt miljöbalken kan förenklas och förkortas genom att göra prövningen mer flexibel, effektiv och förutsägbar – precis det som efterfrågas.

Slutligen, för att återknyta till den där godispåsen jag talade om i början av mitt anförande, ser i alla fall jag fram emot en riktigt fin pralin lagom till jul. Eller för att vara mer konkret, herr ålderspresident: Jag ser med tillförsikt fram emot att fortsätta att kratta manegen för nya Rominareaktorer och fler Pourmokhtariparker.
(Applåder)

Anf. 91 STINA LARSSON (C):

Herr ålderspresident! I Sverige har vi världens kanske mest ambitiösa och omfattande miljölagstiftning. Det är på många sätt positivt. Samtidigt bygger lagstiftningen i flera hänseenden på gamla sanningar och föråldrade strukturer från en tid då Sverige och världen såg annorlunda ut.

För att fullt ut kunna ställa om till en cirkulär ekonomi och växla upp takten i klimatomställningen måste stora delar av miljöbalken ses över i grunden och moderniseras för att vi ska kunna få miljö- och climateffekt av nya innovationer utan tillståndprocesser som sätter käppar i hjulet.

Tanken med en ambitiös miljölagstiftning är god, och det är bra att vara försiktig med nya miljöinnovationer. Men i verkligheten är utfallet ofta ett annat. Miljöbalken i dag stjälper snarare än hjälper oss med att ställa om till ett cirkulärt och fossilfritt Sverige.

De linjära materialflöden vi har byggt upp samhället kring måste brytas och ersättas med cirkulära kretslopp, där produkter används betydligt längre och där allt material kan recirkuleras för att bli insatsvaror till nya

produkter. Det är också viktigt för näringslivet eftersom det ger goda konkurrensfördelar.

Om vi ska komma till rätta med klimatmålen behöver vi gå över till en cirkulär ekonomi, och vi behöver använda alla våra råvaror flera gånger om. Men tyvärr är branschen och industrin begränsad på grund av regler och lagstiftning när det inte går att utvinna exempelvis alla metaller från våra avfallsanläggningar eftersom de anses vara farliga.

För att den cirkulära omställningen ska lyckas krävs att politiken sätter upp ambitiösa mål. Den offentliga sektorn har stora möjligheter att påverka klimatomställningen och miljöarbetet i en mer progressiv riktning. Varje år upphandlas varor och tjänster för hela 800 miljarder kronor.

Samtidigt lämnar koldioxidutsläppen och resurseffektiviteten från offentlig sektor mycket att önska. Priset är i de flesta upphandlingar avgörande för utvärdering och tilldelning. Ord som cirkulär, återvinnbarhet och återbrukbar återfinns sällan i upphandlingsunderlagen och kravspecifikationerna.

Offentlig upphandling behöver därför i större utsträckning användas som ett verktyg för en cirkulär omställning. Jag och Centerpartiet anser att vi måste öka andelen upphandlingar som ställer skarpa krav på cirkularitet och resurseffektivitet. Det gäller särskilt möbler, textilier och inredning i offentlig sektor, där graden av produkter med återvunnet material är mycket låg. För att driva på denna utveckling vill vi sätta ett ambitiöst mål på exempelvis 20 procent återvunnet i statens upphandlingar.

Därmed vill jag yrka bifall till reservation 12.

Herr ålderspresident! Dagens miljöregler begränsar oss också på andra sätt. Tekniken och utvecklingen går framåt med nya gröna innovationer, men lagstiftningen hänger inte med. Det är små och växande företag, som ofta anställer unga människor, som vill visa och demonstrera sina innovationer, men de möts av en vägg av betungande statlig reglering och tillsyn.

Det är såklart inte bara små företag som upplever detta. Vi vill göra det lättare för alla företag att testa ny och oprövad miljöteknik utan att myndigheterna sätter käppar i hjulet med ett kvävande regelverk, som till och med etablerade bolag har svårt att leva upp till. Näringslivet ligger långt framme i omställningen, och då ska vi inte begränsa det genom föråldrad lagstiftning.

Herr ålderspresident! Jag vill lyfta ännu ett område när det gäller miljöbalken. Det handlar om klassificeringen av jordbruket. Det var ju inte så länge sedan vi hade ett tillkännagivande om att jordbruket inte ska anses vara miljöfarlig verksamhet, men det verkar som att de som har vurmat för landsbygden och svensk livsmedelsproduktion plötsligt har glömt vad som lovades.

Centerpartiet vill se att regeringen snarast återkommer till riksdagen och förändrar miljöbalken för lantbruken, precis som många var överens om.

Herr ålderspresident! Det svenska näringslivet är inom flera områden världsledande i den gröna omställningen. På område efter område är det i dag näringslivet som går före och politiken som springer bakom och försöker komma i kapp.

Många företag har varit med och framgångsrikt format globala överenskommelser om att få ned koldioxidutsläpp och styra mot en mer hållbar verksamhet. De nya tekniker och produkter som svenska företag ut-

vecklar och producerar kommer att leda till sänkta utsläpp inte bara i Sverige utan i hela världen. Många svenska företag förstår att det är i omställningen som tillväxten och de goda framtida marginalerna finns.

Sverige har naturresurserna, kapitalet och innovationerna för att gå vinnande ur denna omställning, som kan fortsätta att skapa jobb och tillväxt. Men det stupar på en sådan till synes enkel sak som tillstånd. Långdragna och oförutsägbara tillståndsprocesser är ett hot mot både klimatet och jobben. Vi kan därför inte ha en ordning där byråkrati och dysfunktionella processer hindrar omställningen.

Debatten om förenkling av tillståndsansökningarna har parkerat på vindkraft. Självklart är tillstånden för vindkraft en viktig del, men det är inte bara där som förenklingar behövs. Det krävs tillstånd för kraftledningar, andra energikällor, industrietableringar och inte minst mineralutvinning på helt nya områden i Sverige.

Problemen med tillstånden består av många delar. Det handlar om att antalet stora och komplexa ansökningar har ökat på mycket kort tid, vilket gör att myndigheter och domstolar inte hinner med. De allra flesta vet att detta är ett problem, och det har gjorts många försök med samordnare och utredningar.

Herr ålderspresident! Centerpartiet har som mål att tiden för tillståndsprocesser ska halveras. Det ska bli tydligare för den sökande vad som förväntas, hur lång tid processen kommer att ta och på vilka grunder beslutet kommer att fattas. Samarbetet med myndigheter ska förbättras och regelverk förenklas. Kostnaderna ska sänkas för både näringslivet och skattebetalarna. Allt detta ska ske med bibehållen omsorg om miljö och klimat.

Jag och Centerpartiet vill se handling här och nu. Vi vill egentligen gå ännu längre än vad som sägs i dagens betänkande. Förra året föreslog vi en tillståndsberedning som skulle jobba nära regeringen och myndigheterna för att under ett år lösa ut de största problemen som företagen upplever och komma ett steg längre i klimatomställningen. Tyvärr fick vi inget stöd för detta i riksdagen.

Genom att visa omvärlden att vi har en robust process för att lösa dagens dödläge kommer vi att kunna signalera till investerare att Sverige är det bästa landet att genomföra klimatinvesteringar i, inte bara för att vi har resurserna och kompetensen utan också för att den framtida tillståndsprövningen är effektiv, förutsägbar och rättssäker. Näringslivet vet att en investering som leder till minskade koldioxidutsläpp kommer att ha bättre avkastning än en investering som ökar utsläppen. Det är så efterfrågan ser ut, oavsett om man bryr sig om klimatkrisen eller inte.

Avslutningsvis, herr ålderspresident: Sverige har ett komplicerat regelverk som begränsar den gröna omställningen. Näringslivet går före och behöver stöd från myndigheter och politiker i utvecklingen.

Jag och Centerpartiet vill använda offentlig upphandling som ett verktyg för en cirkulär omställning. Vi vill göra det lättare för små företag att testa ny och innovativ miljöteknik. Vi vill också se till att förenkla och halvera tiden för miljöprövningar och tillståndsprocesser.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 24 april.)

§ 12 Bordläggning

Följande dokument anmälades och bordlades:
EU-dokument
COM(2024) 159 Förslag till Europaparlamentets och rådets beslut om
makroekonomiskt stöd till Hashemitiska konungariket Jordanien

§ 13 Anmälan om interpellationer

Följande interpellationer hade framställts:

den 19 april

2023/24:707 Finansiering av Finsamverksamhet

av *Åsa Eriksson* (S)

till statsrådet Anna Tenje (M)

2023/24:708 Arbetet för att stoppa utsläppen av PFAS

av *Jytte Guteland* (S)

till statsrådet Romina Pourmokhtari (L)

2023/24:709 Förbud mot marknadsföring av skolor

av *Paula Örn* (S)

till statsrådet Lotta Edholm (L)

§ 14 Anmälan om frågor för skriftliga svar

Följande frågor för skriftliga svar hade framställts:

den 19 april

2023/24:816 Statens ansvar för gatubelysning på landsbygden

av *Magnus Manhammar* (S)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2023/24:817 Internationellt hälsosamarbete med Taiwan

av *Markus Wiechel* (SD)

till utrikesminister Tobias Billström (M)

2023/24:818 Ändrade regler för fiske av lax

av *Malin Larsson* (S)

till landsbygdsminister Peter Kullgren (KD)

2023/24:819 OECD-Dacs regler för biståndet

av *Olle Thorell* (S)

till statsrådet Johan Forssell (M)

2023/24:820 Startlån för förstagångsköpare

av *Katarina Luhr* (MP)

till statsrådet Andreas Carlson (KD)

2023/24:821 Vapenexport till Taiwan och Israel

av *Markus Wiechel* (SD)

till försvarsminister Pål Jonson (M)

2023/24:822 Högerextremismens framfart

av *Azra Muranovic* (S)

till justitieminister Gunnar Strömmer (M)

2023/24:823 Kontrollerna kring utfärdande och hantering av dödsbevis

av *Denis Begic* (S)

till finansminister Elisabeth Svantesson (M)

Prot. 2023/24:103

22 april

§ 15 Kammaren åtskildes kl. 16.23.

Sammanträdet leddes

av talmannen från dess början till och med § 9 anf. 22 (delvis),

av tjänstgörande ålderspresidenten Lars Mejern Larsson därefter till och med § 10 anf. 55 (delvis),

av talmannen därefter till och med § 11 anf. 88 (delvis) och

av tjänstgörande ålderspresidenten Fredrik Lundh Sammeli därefter till dess slut.

Vid protokollet

ANN LARSSON

/Olof Pilo

Innehållsförteckning

§ 1 Avsägelse	1
§ 2 Anmälan om kompletteringsval	1
§ 3 Meddelande om frågestund	2
§ 4 Meddelande om återrapportering från Europeiska rådets möte den 17–18 april	2
§ 5 Anmälan om fördröjt svar på interpellation	2
§ 6 Ärenden för hänvisning till utskott	2
§ 7 Kriminalvårdsfrågor	2
Justitieutskottets betänkande 2023/24:JuU17	2
Anf. 1 MATS ARKHEM (SD)	2
Anf. 2 SANNA BACKESKOG (S)	4
Anf. 3 MIKAEL DAMSGAARD (M)	6
Anf. 4 GUDRUN NORDBORG (V)	8
Anf. 5 INGEMAR KIHLESTRÖM (KD)	10
Anf. 6 ULRIKA LILJEBERG (C)	12
Anf. 7 MARTIN MELIN (L)	14
(Beslut skulle fattas den 24 april.)	16
§ 8 Unga lagöverträdare	16
Justitieutskottets betänkande 2023/24:JuU19	16
Anf. 8 RICHARD JOMSHOF (SD)	16
Anf. 9 MATTIAS VEPSÅ (S)	18
Anf. 10 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik	20
Anf. 11 MATTIAS VEPSÅ (S) replik	20
Anf. 12 TORSTEN ELOFSSON (KD) replik	21
Anf. 13 MATTIAS VEPSÅ (S) replik	21
Anf. 14 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M)	22
Anf. 15 MATTIAS VEPSÅ (S) replik	23
Anf. 16 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M) replik	24
Anf. 17 MATTIAS VEPSÅ (S) replik	24
Anf. 18 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M) replik	24
Anf. 19 LOTTA JOHNSON FORNARVE (V)	25
Anf. 20 TORSTEN ELOFSSON (KD)	26
Anf. 21 ULRIKA LILJEBERG (C)	28
(Beslut skulle fattas den 24 april.)	30
§ 9 Straffrättsliga frågor	30
Justitieutskottets betänkande 2023/24:JuU20	30
Anf. 22 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M)	30
Anf. 23 ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik	31
Anf. 24 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M) replik	32
Anf. 25 ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik	32
Anf. 26 CHARLOTTE NORDSTRÖM (M) replik	33
Anf. 27 ANNIKA STRANDHÄLL (S)	33
Anf. 28 ADAM MARTTINEN (SD) replik	35
Anf. 29 ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik	35
Anf. 30 ADAM MARTTINEN (SD) replik	36
Anf. 31 ANNIKA STRANDHÄLL (S) replik	36
Anf. 32 TORSTEN ELOFSSON (KD)	37

Anf. 33	ADAM MARTTINEN (SD).....	38
Anf. 34	GUUDRUN NORDBORG (V).....	40
Anf. 35	ULRIKA LILJEBERG (C).....	42
	(Beslut skulle fattas den 24 april.)	43
§ 10	Naturvård.....	44
	Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2023/24:MJU12	44
Anf. 36	MARLÉNE LUND KOPPARKLINT (M).....	44
Anf. 37	MALIN LARSSON (S) replik.....	46
Anf. 38	MARLÉNE LUND KOPPARKLINT (M) replik.....	46
Anf. 39	MALIN LARSSON (S) replik.....	47
Anf. 40	MARLÉNE LUND KOPPARKLINT (M) replik.....	47
Anf. 41	STINA LARSSON (C) replik	48
Anf. 42	MARLÉNE LUND KOPPARKLINT (M) replik.....	48
Anf. 43	STINA LARSSON (C) replik	49
Anf. 44	MARLÉNE LUND KOPPARKLINT (M) replik.....	49
Anf. 45	EMMA NOHRÉN (MP)	49
Anf. 46	KJELL-ARNE OTTOSSON (KD).....	51
Anf. 47	MALIN LARSSON (S) replik.....	54
Anf. 48	KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	54
Anf. 49	MALIN LARSSON (S) replik.....	55
Anf. 50	KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	55
Anf. 51	EMMA NOHRÉN (MP) replik	56
Anf. 52	KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	56
Anf. 53	EMMA NOHRÉN (MP) replik	57
Anf. 54	KJELL-ARNE OTTOSSON (KD) replik.....	57
Anf. 55	MALIN LARSSON (S).....	58
Anf. 56	ELIN NILSSON (L).....	60
Anf. 57	STINA LARSSON (C) replik	62
Anf. 58	ELIN NILSSON (L) replik.....	62
Anf. 59	STINA LARSSON (C) replik	63
Anf. 60	ELIN NILSSON (L) replik.....	63
Anf. 61	STAFFAN EKLÖF (SD).....	63
Anf. 62	MALIN LARSSON (S) replik.....	64
Anf. 63	STAFFAN EKLÖF (SD) replik	65
Anf. 64	MALIN LARSSON (S) replik.....	65
Anf. 65	STAFFAN EKLÖF (SD) replik	66
Anf. 66	ANDREA ANDERSSON TAY (V).....	66
Anf. 67	STINA LARSSON (C).....	68
Anf. 68	STAFFAN EKLÖF (SD) replik	71
Anf. 69	STINA LARSSON (C) replik	71
Anf. 70	STAFFAN EKLÖF (SD) replik	72
Anf. 71	STINA LARSSON (C) replik	72
	(Beslut skulle fattas den 24 april.)	72
§ 11	Övergripande miljöfrågor.....	73
	Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2023/24:MJU13	73
Anf. 72	MARTIN KINNUNEN (SD)	73
Anf. 73	JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	75
Anf. 74	MARTIN KINNUNEN (SD) replik	75
Anf. 75	JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	76
Anf. 76	MARTIN KINNUNEN (SD) replik	76
Anf. 77	EMMA NOHRÉN (MP)	77

Anf. 78	HELENA STORCKENFELDT (M)	79
Anf. 79	ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik	81
Anf. 80	HELENA STORCKENFELDT (M) replik	81
Anf. 81	ANDREA ANDERSSON TAY (V) replik	82
Anf. 82	HELENA STORCKENFELDT (M) replik	82
Anf. 83	JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	82
Anf. 84	HELENA STORCKENFELDT (M) replik	83
Anf. 85	JOAKIM JÄRREBRING (S) replik	83
Anf. 86	HELENA STORCKENFELDT (M) replik	84
Anf. 87	JOAKIM JÄRREBRING (S)	84
Anf. 88	KJELL-ARNE OTTOSSON (KD)	86
Anf. 89	ANDREA ANDERSSON TAY (V)	88
Anf. 90	ELIN NILSSON (L)	90
Anf. 91	STINA LARSSON (C)	91
	(Beslut skulle fattas den 24 april.)	93
§ 12	Bordläggning	94
§ 13	Anmälan om interpellationer	94
§ 14	Anmälan om frågor för skriftliga svar	94
§ 15	Kammaren åtskildes kl. 16.23.	95